

NOVÝ

Slovenský jazyk

6 ročník
ZŠ

Autorka
PaedDr. Jarmila Krajčovičová

Lektorky
PhDr. Ľudmila Benčatová, CSc.
Mgr. Anna Valkovičová
PaedDr. Dana Vasilová, PhD.

Cover dizajn
Mgr. art. Mária Čorejová

Dizajn
Ing. Danka Pohlodová

Ilustrácie
Bibiana
Viktor Csiba

Fotografie
commens.wikimedia.org
Ing. Danka Pohlodová
Orbis Pictus Istropolitana
shutterstock.com
TASR

Vydal ©
Orbis Pictus Istropolitana, spol. s r. o.
Miletičova 7, 821 08 Bratislava
v roku 2020 (N)

Zodpovední redaktori
Mgr. Lucia Demková
Mgr. Ľubomír Lábaj

Všetky práva vyhradené.
Kopírovať, rozmnožovať a šíriť toto dielo
alebo jeho časť bez súhlasu vydavateľa je
trestné.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky vydalo dňa 4. 6. 2020
odporúčacu doložku č. 2020/12124:3-A2201
k didaktickému prostriedku NOVÝ Slovenský
jazyk pre 6. ročník ZŠ (1. časť) od autorky
PaedDr. Jarmily Krajčovičovej. Titul bol zaradený
do národného registra didaktických prostriedkov
s odporúčacou doložkou.

Naše vydavateľstvo sa snaží o maximálnu
kvalitu a Váš názor nám nie je ľahostajný.
Vaše pripomienky a návrhy radi uvítame
na adrese **redakcia@orbispictus.sk**.

ISBN 978-80-8120-846-1

www.orbispictus.sk
www.e-orbispictus.sk

ÚVODNÉ SLOVO

Milí žiaci!

Nová **PRACOVNÁ UČEBNICA** spája v sebe učebnicu a pracovný zošit. Už nemusíte odpisovať poučenia do zošita a úlohy môžete riešiť bez prerušovania a vymieňania pomôcok. Získaný čas na hodinách určite využijete na zaujímavé diskusie či tvorivú činnosť. Podnecovať ju budú obrázky, dopĺňovačky, úlohy na rozvoj slovnej zásoby a hravé úlohy.

Učebnica vám však umožní aj sebakontrolu vedomostí: bez strachu zo známky si môžete sami overovať, ako ste učivo zvládli. Do pracovnej učebnice si píšete, vyznačujete a zvýrazňujete, kreslite, vpisujete si vlastné poznámky, príklady, riešenia. Pracovná učebnica sa tak stane vašou neoceniteľnou pomôckou pri spoznávaní, utvrdzovaní a opakovaní učiva.

Autorka

Ústne úlohy, ktoré nabádajú žiakov k diskusii.

Sada slohových útvarov, ktoré žiak vypracováva v priebehu školského roka a ukladá si ich do vlastného **portfólia**.

Všetko, čo si treba zapamätať.

Dôležité veci, ktoré si žiak zopakuje.

Aktivizačné úlohy pre zábavu celej triedy.

Úlohy pre špekulantov, na ktoré sa treba pozrieť zblízka.

Tvoríte

Predstavivosť žiakov rozvíjaná v tvorivých úlohách.

Hľadanie informácií ako súčasť učenia sa.

Na konci každej kapitoly sa nachádza **Čo už viem**, kde sa žiaci uistia o tom, či už všetko ovládajú (z iŠVP).

TEST

Na konci každého celku si svoje vedomosti overia **testom**.

Doplňkový materiál na **www.e-orbispictus.sk** alebo **www.orbispictus.sk**.

NOVÝ

Jarmila Krajčovičová

Slovenský jazyk

6

ročník
ZŠ
a 1. ročník
GOŠ

Čo už viem

Zvukové vlastnosti reči

Melódia

- klesavá → Oddýchli sme si. Kde ste boli? Pod' sem!
- stúpavá → Videli ste more?

Dôraz

Začína sa **vyučovanie**.
Vyučovanie **sa** začína.

Prízvuk

ráno, **fyz**ika, **spo**lužiaci

Prestávka

Vyskočila, / prevrhla džbán / a vzala nohy na plecía. //

Sila hlasu

- závisí od citového obsahu jazykového prejavu.

Spodobovanie

- na konci slova pred prestávkou: **krab**
- vnútri slova: **na**dpojiť
- na hraniciach slov: **k** hradu, zavola**ť** mame
- výslovnosť **v**: **v**čera, **sliv**ka, **prv**

Slovné druhy

neohybné • ohybné

podstatné mená

prídavné mená

zámená

číslovky

slovesá

príslovky

predložky

spojky

častice

citoslovce

Podstatné mená

všeobecné

chlapec, mačka, planéta

vlastné

- jednoslovné
Dunaj, Rastislav, Vihorlat, Pluto
- viacslovné
Lysá pod Makytou, Biely Dunajec, Studená dolina, Červená čiapočka

Skloňovanie podstatných mien (vzory)

Mužský rod

životné: chlap, hrdina
neživotné: dub, stroj

Ženský rod

žena, ulica, dlaň, kosť

Stredný rod

mesto, srdce, vysvedčenie, dievča

Prídavné mená

akostné

biely, smutný

vzťahové

zvolenský, pruhovaný

Stupňovanie prídavných mien

- pravidelné
krátky – kratší – najkratší
- nepravidelné
dobrý – lepší – najlepší
zlý – horší – najhorší
veľký – väčší – najväčší
malý – menší – najmenší
pekný – krajší – najkrajší

Skloňovanie akostných a vzťahových prídavných mien (vzory)

pekný *bláznivý, odvážny*
cudzí *väčší, horúci*

Zámená

osobné

- základné *ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony*
- privlastňovacie *môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich*
- dlhé tvary *Na mňa zabudli. Myslím na neho. Vidíš ma? Utekaj poňho. (živ.) Zaves naň. (neživ.)*
- krátke tvary

Číslovky

základné
radové

*päť, piati, štyridsaťtri
tretí, štvrtý, 8. máj*

Slovesá

myslieť, cvičiť

gramatické kategórie

- osoba (1., 2., 3.)
- číslo (sg., pl.)
- čas (minulý, prítomný, budúci)

Príslovky

Kde?	dolu
Kedy?	včera
Ako?	rýchle
Prečo?	náročky

stupňovanie prísloviek
pomaly – pomalšie – najpomalšie

Častice

áno, nie, asi, iba, nuž, teda

Predložky

väzba s pádom

G	z ulice
D	k sviatkom
A	na tabuľu
L	o filme
I	s Janou

Spojky

a, i, aj, ani, ale aj, ale, že, aby

Citoslovce

ech, ó, jaj, joj, fuj, kvak, hav, tresk

Významová rovina jazyka

Slová podľa významu

- jednovýznamové slová
- viacvýznamové slová

rak, Bardejov
koleno, list

synonymá (podobný význam)

spievať, nôtiť si

antonymá (opačný význam)

biely – čierny

Hlavné podoby slovenského jazyka

spisovný jazyk – nárečie

dedina, obec – dzedzina, valal

nárečia

- východoslovenské
- stredoslovenské
- západoslovenské

Ustálené slovné spojenia

- prirovnanie
- porekadlo
- príslovie
- pranostika

silný ako buk
mať srdce na správnom mieste
V núdzi poznáš priateľa.
Studený máj – v stodole raj.

Sloh

- oznam: pozvánka, inzerát, vizitka, plagát, reklama
- správa: v tlači, v televízii, na internete
- krátka správa: email, SMS
- blahoželanie
- súkromný list
- rozprávanie s prvkami opisu (ústne/písomné)
- opis (osoby, zvieratá, veci)
- poznámky, konspekt
- interview
- debata, diskusia – argument

Pravidlá na každý deň

spodobovanie • list • zvukové vlastnosti reči • písanie vlastných podstatných mien
• správa • oznámenie

1. Aké spomienky zostali deťom z prázdnin?

Aké obrazy z prázdnin zostali vám? Porovnajte ich a hovorte o nich.

2. a) Zhodnoťte, či ste dodržiavali všetky pravidlá rozhovoru, debaty:

• počúvať hovoriaceho,	• udržiavať očný kontakt,
• neprerušovať hovoriaceho,	• dať najavo hovoriacemu, že naozaj počúvame,
• gestikulovať pokojne,	• nadviazať na tému rozhovoru.

b) Vysvetlite, prečo je vôkol nás veľa rôznych pravidiel. Ktoré ďalšie pravidlá poznáte?
(Cesta, futbal, škola, pravopis...)

c) Napíšte po tri najdôležitejšie pravidlá...

... pre chodcov na priechode bez semaforov.

... pre žiakov na hodine slovenského jazyka.

3. a) Prečítajte si list. **Červenou** farbičkou podčiarknite adresáta a **modrou** odosielateľa.

b) Doplníte údaj, ktorý v liste chýba.

Milá Vaneska!

V našej ubytovni nemáme wifi, preto Ti z Tatier pišem list. Liečim sa, oddychujem. Na skoršie ranné vstávanie som si zvykla. Všetky procedúry sú dopoludnia. Popoludní máme voľno. Na izbe bývame štyri. Po večeri máme všelijaké aktivity a súťaže, napríklad Múdrejší vyhráva. Zajtra pôjdeme na blízky hrad. Pod ním je priký zráz a malý vodopád. V nedeľu sa teším na celodenný zájazd.

Babka mi slúbila, že Ťa vezmú, keď prídu s dedkom za mnou na návštevu. Čestou si všimaj našu krásnu prírodu. V Lučivnej Ti ukážem obrovský dub. Žijú v ňom divé včely, spevavé vtáky, veveričky. Občas naň prileti aj divý holub. Ved' sama uvidíš! Už sa teším!

Tvoja Terezka

- c) Ešte raz si polohlasne prečítajte text a splývavo vyslovujte. Zakrúžkujte spoluhlásky, ktoré sa spodobujú.

- d) Do tabuľky vypíšte slová podľa toho, kde nastáva spodobovanie.

Vnútri slova	Na konci slova	Na hraniciach slov	V – na začiatku slova

4. a) Do okienok doplňte chýbajúce znelé, neznelé a zvučné spoluhlásky.

znelé spoluhlásky (párové)	b			g		dž		ž		v
neznelé spoluhlásky (párové)		t	ť		c		s		ch	
zvučné spoluhlásky (znelé nepárové)	m		ň		ľ			í	j	

- b) Koľko prstov potrebujete, aby ste si lepšie zapamätali znelé párové a neznelé párové spoluhlásky?

- c) Koľko prstov potrebujete, aby ste si lepšie zapamätali zvučné (znelé nepárové) spoluhlásky?

5. Precvičte si zvukové vlastnosti našej reči.

- a) Vety prečítajte a uvedomujte si, ktorú slabiku v slovách vyslovíte s prízvukom.

V našej ubytovni nemáme wifi, preto Ti z tatranskej Lučivnej píšem list.
Babka mi slúbila, že ťa vezmú, keď prídu s dedkom za mnou na návštevu.

- b) V predchádzajúcich vetách vyznačte prestávky (kratšiu /, dlhšiu //) a šípkou zaznačte koncovú melódiu.

6. Posúďte, či sú tvrdenia správne.

- Vo vete *Kto prišiel?* je stúpavá melódia.
- Vo vete *Bolí ťa niečo?* je klesavá melódia.
- V pokojne prednesenej vete *Dnes sme mali na obed rizoto.* je dôraz na slove *rizoto*.
- Vnútri vety *Jaj, zas ma bolí zub!* nie je prestávka.
- V slove *večera* je prízvuk na druhej slabike.

ÁNO	NIE
ÁNO	NIE
ÁNO	NIE
ÁNO	NIE
ÁNO	NIE

7. Vo vetách šípkou vyznačte koncovú melódiu.

Janko Pôjdeš sa dnes bicyklovať?
Janko Kedy sa stretneme?
Janko Nezabudni teda!
Janko Vezmi si aj slúchadlá!
Janko Uvidíš!

Áno, pôjdem.
Ja môžem až o tretej.
Ja a zabudnúť na bicyklovanie?
Načo slúchadlá?

Miško
Miško
Miško
Miško

8. Opäť použite prsty na lepšie vybavenie si vedomostí z pamäti. Doplňte chýbajúce zvukové vlastnosti reči.

9. Precvičte si pravopis. Najprv vety prečítajte, potom doplňte chýbajúce časti slov.

Po prá____inomom o____ychu je pred nami veľa
povi____ostí. Kto chce, môže priniesť do školy okrasné
ra____iny. Ja mám od o____ca sľúbenú štvor____očnú
palmu do vestibulu. Meria až stoše____desiat
centimetrov. Čakajú nás aj voľby pre____edu triedy
a zástupcu triedy do de____kého parlamentu.
Pomocou francú____keho jazyka sa zapojíme
do medzinárodného projektu. Me____ká knižnica
prisľúbila niekoľko dvo____azyčných slovníkov.

10. S mestom nie je všetko v poriadku. Upracte písmená na svoje miesto a zistite, čo sa v meste poškodilo.

11. a) Prečítajte text z novín a pomenujte slohový útvar.

BYSTRÍČANY – Komunitné združenie Zemianske Kostolany pripravilo minulý piatok pre žiakov z Bystričian a Kamenca pod Vtáčnikom stretnutie s nevidiacou Beátou Fakačovou a s jej vodiacim psíkom Ajkou. Cieľom projektu *Moja mama vidí alebo* je, aby sa deti oboznámili so svetom nevidiacich a slabozrakých.

Žiakov najviac zaujala Ajka, ktorá svoju nevidiacu paniu všade sprevádzala a pomáhala jej pohybovať sa aj v rušných uliciach mesta. V závere stretnutia odovzdali bystričianske deti plastické obrázky z cesta žiakom zo ZŠ pre slabozrakých a nevidiacich v Bratislave.

myhornanitra.sk

- b) Obsah textu odpovedá na nasledujúce otázky. Stručne na ne odpovedzte.

Kto?	Čo?	Kde?	Kedy?	Prečo?	Ako?

- >>> c) Ústne zmeňte správu na oznámenie. Oznámeniu vymyslíte zaujímavý nadpis.
 d) Diskutujte na tému *Slabozrakí a nevidiaci medzi nami*. Majú dostatočne dobré podmienky pri vzdelávaní, cestovaní, v obchodoch a pod.? Hovorte svoje skúsenosti a návrhy na zlepšenie.
 e) Podčiarknite v správe vlastné podstatné mená a zdôvodnite ich pravopis.

12. Vo viacslovných vlastných menách pozorne opravte chybný/nesprávny pravopis.

zemplínska šírava, niagarské vodopády, čierne more, atlantický oceán, spišský hrad, lomnický štít

čierna lehota, vyšné hágy, liptovský mikuláš, dunajská streda, spišská nová ves, svätý jur

brezová pod bradlom, zlatná na ostrove, žiar nad hronom, ivanka pri dunaji, lysá pod makytou

biely váh, čierny hron, malý dunaj, nízke tatry, malé karpáty, považský inovec, severná amerika

základná škola sv. jozefa v hlohovci, základná škola s materskou školou častá, základná škola

ulica m. r. štefánika 10, štúrova ulica 5, námestie slobody 3, most apollo, štátne divadlo Košice

 Hovorenú reč vnímame **sluchom**, preto sú pre komunikáciu dôležité _____
 vlastnosti **reči**, a to: _____, **silu hlasu**, _____, **dôraz, prestávka**.

Spodobovanie nastáva:

- na _____ slova pred **prestávkou**: holub [p]
- vo _____ slova: obchod [p], Jedzte! [c]
- **na hraniciach** slov pri splývavej výslovnosti: k hradu [g], hlas duní [z]

 V tlači, v televízii, na _____ sa stretávame so _____
 a **oznámeniami**.

Správa nás informuje o tom, čo **sa udialo, stalo**.

_____ informuje o tom, čo **sa bude diať** (pozdvanica, predpoveď počasia, inzerát...).

 Organizovaná výmena názorov na nejakú tému/problém sa nazýva _____.

V zásobárni slov

jednovýznamové a viacvýznamové slová • synonymá, antonymá
• príslovie, porekadlo, prirovnanie, pranostika • spisovný jazyk a nárečia

1. a) Pohotovo vysvetlite význam slov: *chodba, mobil, žiabra, kotúľ*.
b) Koľko významov majú tieto slová? _____

2. a) Ktoré významy nasledujúcich slov poznáte?

koreň

riasa

os

- b) Ako nazývame takéto slová? _____
- c) Vyberte si jedno z viacvýznamových slov a použite ho vo vetách podľa jeho významov.

3. Prídavné meno *zlatý* má v každom spojení iný význam. Každý význam vysvetlite.

zlatý prsteň – _____ zlatý človek – _____
zlaté ruky – _____ zlaté vlásy – _____
zlaté srdce – _____ zlaté stránky – _____

4. Slovo *meno* používame tiež v rozličných významoch. Doplňte k nemu vhodné prídavné mená tak, aby sa zmenil jeho význam.

_____ meno _____ meno
_____ meno _____ meno
_____ meno _____ meno

5. a) K slovám napíšte synonymá.

plášť – _____ pole – _____ hora – _____
 stráň – _____ výstup – _____ kvet – _____
 údolie – _____ kôl – _____ podnik – _____
 poduška – _____ strašiak – _____ šálka – _____

b) Porovnajte si svoje riešenia v prvom stĺpci.

6. a) V prísloviach podčiarknite antonymá.

Čo nie je dnes,
môže byť zajtra.

Z malej iskry
veľký oheň býva.

Kto vysoko skáče,
nízko padá.

b) V dvojici prísloví nájdite antonymá a spojte ich čiarou.

Lož má krátke nohy, ďaleko neujde.

S pravdou najďalej zájdeš.

c) K slovám z prísloví z úlohy b) napíšte antonymá.

krátke – _____ nohy – _____
 ďaleko – _____ neujde – _____

d) Utvorte dve dvojice viet. V dvojiciach viet použite ľubovoľné antonymá.

_____ – _____
 _____ – _____

7. Vylúštite príslovia zašifrované v obrázkoch.

podľa kryptograf.sk

1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____

8. Ustálené slovné spojenia nakreslite ako vtipné obrázky.

Díva sa na svet ružovými okuliarmi.

Svitlo mu v hlave.

- 9.** a) Všimnite si, ako sa rastliny stávajú súčasťou našej reči. V ustálených slovných spojeniach podčiarknite názov rastliny, stromu alebo ich častí.
 b) Stručne vysvetlite význam ustálených slovných spojení.
 c) Ako nazývame jednotlivé skupiny ustálených slovných spojení?

1. triasť sa ako osika 2. klátiť sa ako trstina vo vetre 3. mať peňazí ako pliev	1. bez vetra sa ani lístok nepohne 2. zlá zelina nevyhynie	1. nevedieť, kam z konopí 2. píliť si pod sebou konár 3. prísť niečomu na koreň
1. _____ 2. _____ 3. _____	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____ 3. _____
_____	_____	_____

- 10.** a) Ktoré slová patria do spisovného jazyka a ktoré do nárečia? Roztriedte ich.
 b) Slová z nárečia napíšte v spisovnom jazyku.
 stužka, mesác, rovesník, priechod, velice, pochodzit, odliv, bandurki, norka, diouča, švábka, šumný, šieu, dáta, gaba (mincí), častovať, driemoty, bílý

Spisovný jazyk	Nárečie → spisovný jazyk
stužka	mesác → mesiac

- 11.** Doplňte názvy slovníkov, v ktorých nájdete
- význam slov spisovného jazyka.
 K _____
 S _____
 S _____
 J _____
 - ustálené slovné spojenia a ich význam.
 M _____
 F _____
 S _____
 - synonymá.
 S _____
 S _____
 S _____

12. **Dížňovka.** Zmenou dlžňa v niektorých slovách a iným rozdelením slov vytvoríte nové slová a iný význam.

ČISTENIE SLIVÁK _____

GITARA DOSŤ MALÁ _____

MALÉ SKLÍČKO _____

SKLONENÉ SIETE _____

OSTRÉ SKLÁ _____

Jozef Pavlovič: Plece, na ňom hádaniek vrece alebo čarovná reč hádaniek

13. Prečítajte si pozorne príbeh, ktorý vznikol narýchlo, a preto sú v ňom nedokončené slová. Sústreďte sa a čítajte.

Narýchlo zbúchaný pr

Ja som strašne rých pr. Lebo sa straš ponah. Chc by so č najv vid. Č najv sa nauč. Lebo či via vieš, tým s lepš. Pret veľ rá cestuj. Veľ rá sa uč. Knih sú moj dušev potr. Pret som pln slov. Sýt čitateľ a všet ostat, čo k tom ptr. Moje slov fung na prúd poh. Pret moje písme id krížo krážo. Ce plot. Cez sten.

Zvonimir Balog: Často si vymýšľam...

14. **Diktát** (zvuková stránka jazyka a pravopis)

Konáre sa kývajú v silných poryvoch vetra. Kraj prikrýva sychravé hmlisté ráno. Hrable sa klžu po mokrom lístí a zo zemiakovej vňate stúpa štiplavý dym. Pohľad potešia rozkvitnuté chryzantémy a lesy hýriace jesennými farbami. Chlad láka sýkorky bližšie k príbytkom, občas sa mihne hýľ. Nasype im niekto semienok? Sivé myšky bleskurýchle miznú v dierach, sysle hľadajú zimný úkryt. V plytkých mlákach sa občas zablyští ľad. Priskoro pozýva na zimné radovánky. Čas lyží musí vyčkať ešte zopár týždňov. Mysľou sa blysnú myšlienky na letný čas. Na lúkach sa pasie dobytok, hmyz sa hmýri v kalichoch bylín, v bystrinách zurčí priezračná voda. Sýty mužský hlas preruší myšlienky a víta posledných návštevníkov jaskyne v tejto sezóne. Odomyká bránu a pozýva dnu.

 Slová podľa významu môžu byť **jednovýznamové** alebo **viacvýznamové**.

Slová

• podobného významu sú _____,

• opačného významu sú _____.

K ustáleným slovným spojeniam patria _____, **porekadlá**, _____

a **prirovnania**.

_____ **jazyk** je uzákonená podoba slovenčiny. Používa sa v úradnom styku, v tlači, v médiách, v školách.

_____ je **nespisovná podoba** slovenského jazyka. Používa sa najmä v **hovorenej** podobe a komunikuje ním obyvateľstvo **istej oblasti**.

Viete, prečo v mušli šumí more?

tvaroslovie – skloňovanie podstatných mien, prídavných mien • stupňovanie
• osobné zámená • rozprávanie s opisom

Ak ste už boli pri mori alebo sa k nemu ešte len chystáte, nezabudnite si v mori nájsť alebo kúpiť väčšiu mušľu ako spomienku na prázdniny. A, samozrejme, že si vyberte takú, v ktorej najviac šumí more. Avšak... Naozaj, keď si takúto mušľu priložíme k uchu – počujeme šumenie mora? Hlúposť! Žiadne more v nej nešumí. Mušľa na uchu tlmí všetky vonkajšie zvuky a my v nej vlastne počujeme tiché šumenie svojej vlastnej krvi. Mušľa má totiž ideálny tvar na to, aby pôsobila ako perfektný zosilňovač zvukov. Za normálnych okolností zosilňuje všetky zvuky, no my ich nepočujeme, lebo ich nemáme pri uchu.

Vyhrajko, Magazín Leto

1. a) Prečítajte úryvok. Dbajte na zvukové vlastnosti reči (melódia, tempo, dôraz, prestávky, prízvuk).
b) Vyberte pravdivé tvrdenie.
Ukážka je ☐ umelecký text. ☐ vecný text.
c) Ktoré informácie v texte boli pre vás nové? Veríte im alebo by ste si ich chceli overiť?
d) V ktorom oddelení knižnice by ste hľadali knihy o prírode, o počasí, vesmíre a pod.?
e) Povedzte svojimi slovami, prečo a aké šumenie v mušli počujeme.

2. Určte slovný druh vyznačených slov.

Mušľa na uchu tlmí vonkajšie zvuky a my v nej počujeme tiché šumenie svojej vlastnej krvi.

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____
6. _____ 7. _____ 8. _____ 9. _____ 10. _____

3. a) Prečítajte text a porovnajte jeho obsah s textom v úlohe 1. Čo majú spoločné a v čom sa líšia?

Na dovolenke nám spôsobuje radosť hľadanie mušlí. Babičky chcú niečo priniesť vnúčatám, rodičia zas deťom. Mali by sme však vedieť, aké pravidlá platia v krajine, ktorú navštívime. Chceme predsa dovolenku ukončiť v pohode a v pokoji.

V Chorvátsku je zakázaný vývoz všetkého, čo sa ráta k morskému bohatstvu. Ide o amfory a časti zo starých lodí. Mušle z trhoviska sú bez problémov, nesmieme si však zbaliť do kufra mušle alebo morské ježovky, ktoré si sami vylovíte z mora. Colníci vám môžu udeliť vysokú pokutu.

Egyptania sú tiež prísni strážcovia prírodného a kultúrneho bohatstva. Koraly, lastúry a mušle, no ani kamene od pyramíd do vrečka nestrkajte, chlapci a dievčatá! Kontrolóri na hraniciach vám to nemusia prepáčiť.

Kamienky a mušle z pláží v Tunisku vybielilo slnco a vy si nejednu zodvihnete z piesku. Nemalo by sa nič stať, nesmie však ísť o chránené lastúry. Ak budete kupovať prírodniny od predavačov na trhu, vypýtajte si účet, ktorý posluží ako potvrdenie o tom, kde a za koľko ste ich kúpili.

- b) Ktoré informácie z textov považujete za užitočné?
Svoj názor zdôvodnite.

4. a) V texte úlohy 3 podčiarknite podstatné mená. Vypíšte z nich po dva príklady ku každému skloňovaciemu vzoru v tabuľke.

chlap	hrdina	dub	stroj	žena	ulica
dlaň	kosť	mesto	srdce	vysvedčenie	dievča

b) Vzory v tabuľke vyfarbite podľa rodu trojakými farbičkami.

c) Príklady na životné podstatné mená mužského rodu vyfarbite **oranžovou** a neživotné **zelenou** farbičkou.

5. Hovorte čo najviac životných podstatných mien podľa vzoru *chlap*, ktoré sa začínajú na určené hlásky. Potom si zapíšte tie, ktoré ste si zapamätali.

ch

l

a

p

6. Roztriedte podstatné mená podľa skloňovacích vzorov a napíšte ich v N pl.

bakalár, dedo, cyklista, priateľ, hráč, vládca, hosť, ujo, sopranista, rojko, šachista, šašo, humorista, čudák, výherca, anjel, krotiteľ, sprievodca, rodič, starosta

Vzor chlap (v N pl.)			Vzor hrdina (v N pl.)	
-i	-ia	-ovia	-ovia	-i

7. Doplňte pádové prípony životných podstatných mien mužského rodu.

Na súťaž talentov sa prihlásili nielen hudobníci, hltáč, ohňa, silác, kaskadér, krasokorčuliar, ale aj herc, akrobat a mím. Publikum s nadšením tleskalo úžasnému bubeník, imitátor a humorist. Keď moderátor vyhlásili výsledky, do zákulisia prišli novinár, filmár a redaktor. Divák sa zas chceli fotografovať s víťaz. Prišli gratulant, rodič, priateľ. Nechýbali ani veľké kytice od sponzor. Primátor dvoch susedných miest ponúkli nadšenému organizátor súťaže pomoc a priestory pri ďalšom ročníku úspešnej súťaže talentov.

8. a) Doplňte do viet podstatné mená v správnom tvare.

účet, Instagram, sledovateľ, záber, tréning, výlet, srdiečko, kamarát, Facebook, priateľ, profil, príspevok, ohlas, vrch, kameň, vodopád, spolužiak, kamarát, tablet, čas, počítač, tím, deň, zážitok, zemiak, oheň, bicyklovanie, dážď

Starší brat si nedávno založil _____ na _____. Má už 20 _____ . Uverejňuje zaujímavé _____ z futbalových _____ a z bicyklových _____. Dostáva aj posiela _____. S _____ si posiela správy cez Messenger. Na _____ má 102 _____. Sleduje, ako si menia _____ a s akými novými _____ zas prekvapia. Jeho posledný profil má dobré _____, lebo na pozadí za ním sú _____ a on stojí na ozrutánskom _____ pod Studenovodskými _____. Ja a moji _____ sme zas nerozluční _____ s _____, lebo na nich môžeme sledovať zaujímavé videá a hrať tvorivé hry. Ale najviac svojho voľného _____ trávim na _____. Hrám na ňom tímové hry s rôznymi _____. Pár _____ leta sme však boli bez wifi, nuž som okúsil úžasné _____ aj vonku. Naučil som sa, ako upiecť _____ a mäso na _____ a najúžasnejšie bolo _____ v _____.

b) Podčiarknite podstatné mená, ktoré sa skloňujú podľa vzoru *dub*.

c) Vypíšte z textu podstatné mená, ktoré sa skloňujú podľa vzoru *stroj*.

9. Tvoríte Životné aj neživotné podstatné mená mužského rodu použite vo vetách.

hltač ohňa
ohne

bubeník
bubny

moderátor
mikrofóny

sponzori
dary

primátori
talenty

10. a) Nájdite podstatné meno, ktoré zablúdilo do nesprávneho riadka, a podčiarknite ho.

- cesta, pustatina, stavba, včela, hrdza, osa

N pl. – _____

- diaľnica, hrôza, vôňa, tóna, baňa, Táňa

G sg. – _____

- púšť, zeleň, nádrž, hus, zem, šlapaj

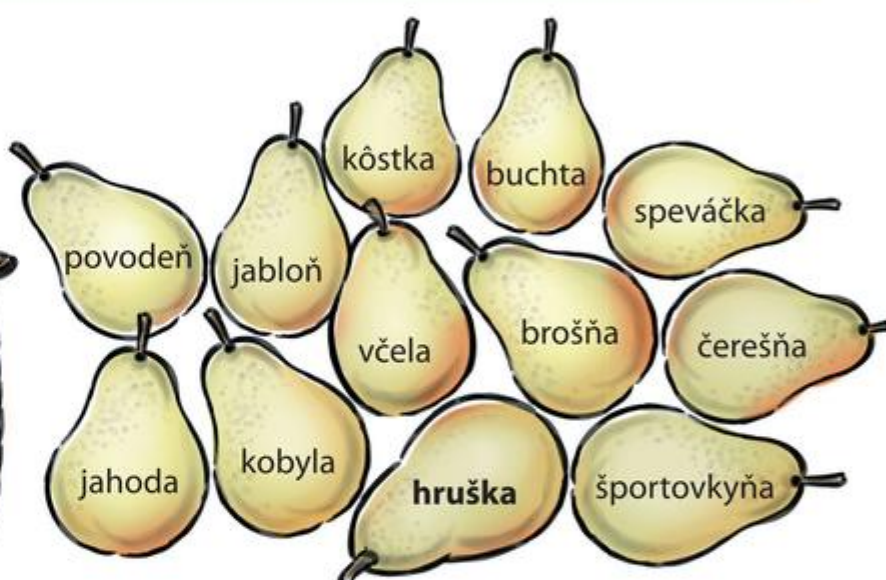
G pl. – _____

- krv, os, súš, pochybnosť, srst', veľkosť

D sg. – _____

b) Napíšte všetky slová v určenom páde.

11. Nájdite správne dvojice a napíšte ich.

kôš hrušiek _____

12. Doplňte podstatné mená s určeným začiatčným a posledným písmenom. Slovo môže mať ľubovoľný počet písmen.

Vzor: M A N D L E V _____ O M _____ A

O B O R E _____ L U _____ Ľ

R Á N O S _____ S Š _____ Š

E K O N Ó M L _____ E Ľ _____ U

O _____ V A _____ M

13. Podstatné meno vo vete napíšte v správnom tvare.

Na lúke sa pásli dve (srnča) _____. Jedno z nich pohýbalo oboma (ucho) _____.
 V (tušenie) _____ (nebezpečenstvo) _____ zostalo nehybne stáť.
 Z (húštie) _____ lesa zaznievali chraptivé zvuky. Patrili malým prúžkovaným (prasa)
 _____ / _____. (Mláďa) _____ hľadali potravu a vodu.
 Pod stromami bolo nadostač lieskových orieškov, (zrno) _____ a rastlinných (semienko)
 _____. Za vodou však museli prejsť lúkou a po (pole) _____ až k hustému
 (trstie) _____. Vyletovali z neho (vtáča) _____ / _____.
 a na (jazierko) _____ plávali divé (káča) _____ / _____. Keď
 prúžkované (čudo) _____ zmizli za (pole) _____, (srnča) _____
 sa ulávil a cítilo sa opäť v (bezpečie) _____.

14. a) V texte úlohy 13 podčiarknite prídavné mená. b) Vypíšte akostné prídavné mená a vystupňujte ich.

_____ - _____ , _____
 _____ - _____ , _____
 _____ - _____ , _____
 _____ - _____ , _____

c) Vyberte si z úloh a), b) po tri prídavné mená a napíšte ich k príslušnému vzoru skloňovania.

vzor pekný – _____

vzor cudzí – _____

15. Roztriedte prídavné mená zo slovných spojení podľa druhu.

očitý svedok, chutný obed, ťažký náklad, nočný strážnik, smiešny účes, mylná informácia,
 mletý cukor, cenná pamiatka, belasá obloha, fazuľová polievka, príjemná vôňa, domáci chlieb

Akostné prídavné mená	Vzťahové prídavné mená

16. a) Prečítajte si SMS a doplňte chýbajúce zámená.

Mami, prosím ____, vezmi ____ domov. ____ sa tu nechce byť. ____ všetci strašne hučia. Bolia ____ z toho uši. A jedlo ____ vôbec nechutí. Príď za ____ čo najskôr. A Ondrej sa o ____ vôbec nestará. Chalani na ____ izbe sú v pohode, ale ja si s ____ nerozumiem. Sľúbi ____, že môžem ísť s ____ hrať futbal a potom na ____ zabudne. Nemôžem sa ____ spoľahnúť. Na procedúry s ____ chodia aj dievčatá. ____ si odo ____ požičiavajú kolobežku. Rýchlo ____ odpíš! Ahoj!

b) Zakrúžkujte dlhý tvar osobných základných zámen.

c) Podčiarknite osobné prívlastňovacie zámená.

d) Ako mohla znieť matkina odpoveď? Hovorte svoje návrhy.

17. a) Tvoríte Napíšte krátky mejl kamarátovi/kamarátke, v ktorom mu/jej za niečo ďakujete (za knihu, za video, za požičaný bicykel a pod.).

b) V texte podčiarknite osobné základné zámená **červenou** farbou a osobné prívlastňovanie zámená **zelenou** farbou.

18. Vyberte si jeden z obrázkov. Pozorujte, ako vyzerajú postavy a čo majú oblečené. Predstavte si ich cestu, ktorá mohla byť veselá, zaujímavá alebo napínavá. Ústne hovorte príhodu, ktorú postavy zažili. Nezabudnite do rozprávania vložiť opis.

Podstatné mená sa skloňujú podľa vzorov:

- chlap, ____, dub, stroj;
- žena, ulica, dlaň, ____;
- ____, srdce, vysvedčenie, dievča.

Prídavné mená členíme na **akostné** a _____. Skloňujú sa podľa vzorov _____ a **cudzí**. Akostné prídavné mená sa dajú **stupňovať**.

_____ **zámená** rozdeľujeme na osobné **základné** zámená a osobné **prívlastňovacie** zámená.

Rozprávanie udalosti, príbehu alebo zážitku sa člení na **úvod**, **jadro**, **záver**. Rozprávanie oživí **opis postavy** alebo **prostredia**.

Čo je Cosmos Discovery?

slovesá • číslovky • predložky • spojky • citoslovčia
• interview • opis pracovnej činnosti

Rozkladá sa na viac ako 3 000 m² a obsahuje viac ako 200 originálnych exponátov z USA i zo Sovietskeho zväzu, reálne modely rakiet a raketoplánov, prechádzajúce expozície orbitálnych staníc a unikátne dobové dokumenty.

Výstava **Cosmos Discovery** mapuje vývoj pilotovaných kozmických letov od začiatku až po súčasnosť.

Návštevníci vo veľkolepej expozíciividia ruský Sputnik, Lajku aj Gagarina. Nechýbajú lunárne programy Apollo ani ruský Lunochod. Je tu obrovský model americkej rakety Saturn a taktiež originál ruskej rakety Sojuz. Pestrá je aj prehliadka kozmických skafandrov. Najväčšiu pozornosť upútajú časti kozmických lodí a vesmírnych staníc alebo riadiace stredisko v Houstone. Výstavu dopĺňa technológia dioráma, vďaka ktorej návštevníci vstúpia na Mesiace či na Mars. V interaktívnom Cosmos campe si môžu vyskúšať náročný výcvik kozmonautov alebo 3D prechádzku po Mesiace.

Cosmos Discovery je najväčšia putovná výstava o kozmonautike na svete.

cosmosdiscovery.sk

1. a) Prečítajte si text.

b) Podčiarknite neznáme slová a spoločne si ich vysvetlite.

c) Napíšte podľa textu:

• názvy dvoch nosných kozmických rakiet: _____,

• názov jedného pilotovaného letu: _____

d) Aký zámer má autor textu? _____

2. a) V texte podčiarknite slovesá.

b) Text prečítajte tak, akoby sa výstava konala v minulosti. Slovesné tvary minulého času napíšte.

c) Napíšte, v ktorej osobe sú všetky slovesá, ktoré ste napísali. _____

3. Čo podľa vás môžu robiť astronauti pri dlhodobom pobyte na medzinárodnej vesmírnej stanici alebo čo sa môže s nimi diať? Vyfarbte pravdivé tvrdenia.

jesť z taniera

pravidelne cvičiť

pestovať zeleninu

písať si

komunikovať so Zemou

opravovať satelity

narásť o niekoľko cm

pozerať filmy

vystupovať zo stanice do vesmíru

plakať

denne sledovať pätnásťkrát východ a západ Slnka

spať bez pripútania na lôžku

4. **Tvoríte** Vyberte si tri neurčitky z úlohy 3 a použite ich v budúcom čase vo vetách o astronautoch.

5. Predstavte si, že ste kapitánom/kapitánkou kozmickej lode. Napíšte tri pokyny (rozkazovacie vety), ktoré by ste dali svojej posádke.

6. a) K slovesám doplňte správne predpony.
b) Podčiarknite neslabičné predpony.

V raketových motoroch náhle ___planulo palivo. Motory ___revali a obrovskou silou ___niesli loď do výšky. Navôkol sa ___trhol silný vietor. Rev motorov ___hlušil aj ľudí v diaľke, ktorí sa na štart ___zerali. O pár sekúnd sa žeravý bod ___krútil pod oblohou a zanedlho ___mizol z dohľadu. Kozmická loď ___plávala do vesmírneho priestoru. Všetko ___tíchlo. Na obežnej dráhe loď ___klopil chlad. Kozmonauti si ___dýchli a pripravovali sa na svoje úlohy vo vesmíre.

7. a) Prečítajte si informácie o Ivanovi Bellovi. Povedzte, ktoré informácie sú pre vás nové.

Ivan Bella	prvý slovenský kozmonaut
Dátum narodenia	21. máj 1964
Čas vo vesmíre	7 dní, 21 hodín, 56 minút
Kozmonaut od	23. marca 1998
Kozmonaut-výskumník na lodi Sojuz TM-29	20. február 1999 – 28. február 1999

sk.wikipedia.org/wiki/Ivan_Bella, foto Archív TASR

- b) Podčiarknite v texte číslovky a ústne určte ich druh.

8. a) Číslovky zo slovných spojení roztriedte na základné a radové.
b) Číslovky vyjadrené slovom napíšte v základnom tvare.

po prvom jarnom dni, 100 eur, 24. december, na štyri svetové strany, 28 členských krajín EÚ, piatim bratom, do 15. radu sedadiel, 1 000 návštevníkov koncertu, po treťom pokuse v skoku do výšky, šesť rokov štúdia, 33. narodeniny, so siedmimi spolužiačkami, štyridsaťdva miest v autobuse, 20. roky 21. storočia, na dvanásty deň, ďalší ôsmi v poradí

Základné číslovky _____

Radové číslovky _____

9. Vysvetlite význam porekadiel. Akú úlohu v nich hrajú číslovky?

Musíme
ťahat' za jeden
povraz.

Povieme
si to medzi štyrmi
očami.

Pletie
piate cez
deviate.

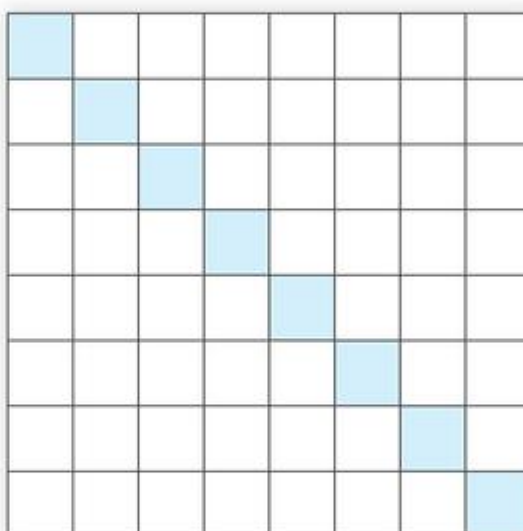
Jeden je
za osemnásť a druhý bez
dvoch za dvadsať.

10. Sú všetky číslovky zapísané správne?

Na 20 km diaľnice D1 smerom od Bratislavy sa stala vážna dopravná nehoda. Najstarší obyvateľ planéty mal 115 rokov. 500 návštevník výstavy získal odmenu. Od 16 do 18 hodiny bude pre poruchu na obecnom vodovode odstavený prívod vody na Východnej ulici od čísla domu 129 po 167. Od posledného sčítania obyvateľstva vzrástol počet obyvateľov obce o 79. V okresnom meste sa bude konať 21 ročník folklórneho festivalu. Na oslave otcových narodenín bolo 30 hostí.

11. Vyplňte doplňovačku.

- štebotať 1.
nadobúdať niečo 2.
kto je na konci poradia 3.
zábermi vesla poháňať plavidlo 4.
výstražne napomenúť 5.
častejšie obdarúvať 6.
kamarátka (N pl.) 7.
obec pri Piešťanoch 8.

12. a) Tvoríte Viete, že prvým živým tvorom vo vesmíre bol psík? Vžite sa do pocitov psíka a napíšte jeho „myšlienky“ počas letu. Použite slová z rakety.

b) Napíšte, ku ktorému slovnému druhu slová z rakety patria. Ako sa na ne pýtame?

13. a) Nájdite k slovám vhodnú predložku.

b) K predložke doplňte ďalšie tri vhodné slová.

k

v

pri

o

z

za

do

s

o/pri kozmonautovi, psíkovi, kolegovi, obchodníčke
 oblohy, , ,
 známym, , ,
 príbuznými, , ,
 televízii, , ,
 vesmíru, , ,
 raketou, , ,
 zemi, , ,

L

c) Napíšte, s ktorým pádom sa predložky s podstatným menom viažu.

14. Vyfarbte spojky.

aj

ona

ale

áno

nad

bez

iste

za

zle

že

aby

ani

on

no

ja

i

a

ju

pri

lebo

15. Vráťte popletené citoslovčia do správnej vety. Doplňte čiarky.

Áu áu vyhrali sme prvú cenu! _____

Íha ale to tu páchne! _____

Mňam vonku je hrozný mráz! _____

Hurá to bolí! _____

Bří to ale bola drina! _____

Fuj tie palacinky sú skvelé! _____

16. **Tvoríte** V dvojiciach sa poradte o tom, čo by ste chceli ešte vedieť o lete na Mesiac. Pripravte si otázky na interview s kozmonautom a napíšte ich.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

- 17.** Pozrite si výtvarnú prácu *Trblietavý vesmír*. Pracujte spoločne.

a) Najprv pomenujte jednotlivé časti rakety.

Pomôcka: čelo s hrotom, telo, rám okna, okno, krídla, kryt na vstupe, zadná časť, plamene

b) Potom očísľujte, v akom poradí by mala činnosť prebiehať:

___ lepenie častí ___ umiestnenie častí ___ posypanie ___ kreslenie ___ vystrihovanie

c) Tvoríte Samostatne v bodoch napíšte, ako obrázok zhotovíme. V slovesách použite 1. osobu pl.

Trblietavý vesmír (Opis pracovnej činnosti)

Potrebujeme: veľký výkres, čierny papier, farebné lesklé papiere, lepidlo, trblietky, pastelky, nožnice

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

• _____ pomenúvajú **deje** prebiehajúce v **prítomnom, minulom a budúcom čase**.

• **Príslovky** vyjadrujú **kde**, _____, _____ a **prečo** sa dej uskutočňuje.

• Základné **číslovky** zisťujeme otázkou _____?

_____ **číslovky** zisťujeme otázkou **Kolký** (v poradí)?

• **Predložky** pomáhajú podstatným menám, prídavným menám, zámenám a číslovkám vyjadrovať _____.

• **Spojky** spájajú v reči slová alebo _____.

• **Citoslovčia** vyjadrujú _____ zvierat a vecí, _____ a **vôľu** ľudí.

Opis pracovnej činnosti vyjadruje v _____ postupnosti postup práce pri zhotovení nejakého diela.

Cielený rozhovor s významnou alebo zaujímavou osobnosťou v tlači, rozhlase alebo televízii sa nazýva _____.

Poznáte tajchy?

klúčové slová • konspekt • pravopis

Tajchy sú umelé vodné nádrže, ktoré v okolí Banskej Štiavnice stavali prevažne v 17. a 18. storočí ako efektívny zdroj vodnej energie pre potreby banskej ťažby a úpravy rúd. Vďaka bystrému technickému umu inžinierov, ktorí vytvorili na svoju dobu jedinečnú vodohospodársku sústavu, sa dnes môžu miestni obyvatelia a turisti v lete okúpať v tajchoch s krištáľovo čistou vodou.

Z pôvodných šesťdesiatich navzájom prepojených nádrží sa zachovala asi tretina, ktoré sú zaradené do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Okrem kúpania sa využívajú aj na rybačku a člnkovanie, v zime zase na korčuľovanie. Medzi tie najobľúbenejšie patria Počúvadlo, Horný Hodrušský tajch, Vindšachta, Klinger, Kolpašský tajch v Banskom Studenci či Richňavský tajch, ktorý bol nedávno zrekonštruovaný a postupne sa naplňa vodou.

soda.o2.sk

1. a) Prečítajte si náučný text a podčiarknite klúčové slovo.
- b) Prečítajte si text opakovane a podčiarknite neznáme slová a slovné spojenia.
- c) K vysvetleniu významov správne doplňte nájdené neznáme slová.

_____ – obnovený

_____ – sila vody schopná vykonávať prácu (napr. roztáčať kolesá mlynov)

_____ – dobývanie nerastov, hornín

_____ – spracovanie rúd

_____ – schopnosť navrhovať a prevádzkovať stroje, prístroje, zariadenia

_____ – sústava vodných nádrží

_____ – účinný

d) Povedzte, prečo sa text člení na dva odseky. (V čom sa líšia?)

e) Doplňte heslovitý konspekt z textu.

Tajchy → charakteristika – _____

→ vznik – _____

→ výskyt – _____

→ využitie → v minulosti – _____

→ v súčasnosti – _____

→ názvy – _____

→ význam – _____

2. Samostatne spracujte konspekty textov.

Najväčší riečny ostrov Európy

je Žitný ostrov, ktorý sa nachádza medzi riekou Dunaj a jej ľavým ramenom Malým Dunajom na juhu Slovenska. Má rozlohu 132 612 hektárov.

Najstaršia hračka v strednej Európe

Objavili ju archeológovia na nálezisku z doby bronzovej v Nižnej Myšli, obci, nachádzajúcej sa 16 km

od Košíc. Štvorkolesový vozík z hrobu dieťaťa pochádza z obdobia okolo r. 1 600 pred n. l.

Prvá rozhľadňa v Európe

V roku 1736 až 1738 ju dal na Sitne postaviť Andrej Jozef Koháry, majiteľ kaštieľa vo Svätom Antone. Rozhľadňa vyhořela po zásahu bleskom, no v r. 1886 bola obnovená. Dodnes je od mája do septembra v prevádzke, pretože Sitno poskytuje nádherný výhľad na Kremnické vrchy, Vtáčnik, Trábeč, Inovec, Zobor, ale aj Chopok, Vepor, Poľanu a Stolicu. Pri dobrej viditeľnosti vidieť aj Nízke Tatry a maďarskú Matru.

3. Vyberte si tému a debatujte o nej.

A.

Ktoré zaujímavé miesta Slovenska poznáte z výletov, exkurzií, internetu a kníh? Čo o nich viete? Debatujte na tému **Krásky a zaujímavosti Slovenska**.

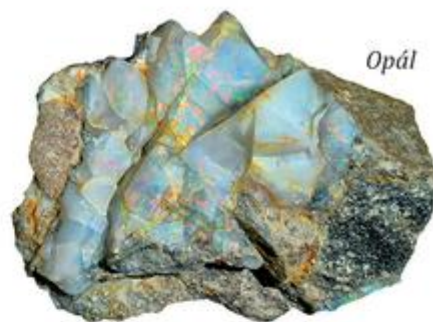
B.

Predstavte si budúcnosť o 1 600 rokov. Čo by mohlo udivovať nálezcov nájdených hračiek a predmetov? Hovorte aj svoje vtipné predstavy.

4. a) Nájdite v texte štyri chyby: chýbajúce interpunkčné znamienko doplňte, chybné slová napíšte správne na voľný riadok.

b) Doplňte chýbajúce písmená.

Viete, že v slanských vrchoch sa nachádzajú ložiská drahého opálu, ktoré sú výnimočn_m fenoménom celosvetového rozme-
ru. Nikde inde nebol v takom množstve ťažen_opál bansk_m
spôsobom. Aj najväčš_kus opálu pochádza zo slovensk_ch ban_, našl_ho pred 236 rok_m_
a váž_ 607 gram_o_. Pre svoj unikátn_vzhľad dostal meno Harlekýn, nachádza sa vo vieden-
skom múzeu a jeho cena je okolo m_lióna doláro_. Najslávnejš_opál zo slovenska Oheň
trójsk_nosila cisárovná jozefína.

Opál

c) Nájdite v KSSJ význam slov.

fenomén – _____ opál – _____ unikátny – _____

5. Slovné druhy sú označené číslicami. Vytvorte vety podľa schémy tak, že namiesto číslice dosadíte patričný slovný druh.

Podstatné mená – 1

Prídavné mená – 2

Zámená – 3

Číslovky – 4

Slovesá – 5

Príslovky – 6

Predložky – 7

Spojky – 8

Častice – 9

Citoslovčia – 10

1. 6-5-7-1 _____

2. 2-1-6-5-7-3 _____

3. 1-8-1-5-6-8-6 _____

4. 10-5-3-1 _____

5. 6-5-1-8-1 _____

6. Diktát (tvaroslovie)

Vedci zaoberajúci sa kozmonautikou skúmajú kozmické lety a vývoj kozmických telies. Analyzujú a navrhujú ich stavbu. Na tvorbe kozmickej rakety a jej letu sa podieľajú tisícky odborníkov. Matematici a počítačoví experti pripravujú programy letov. Inžinieri a konštruktéri navrhujú jednotlivé časti vesmírnych plavidiel. Kým raketa vzlietne z rampy kozmodrómu, ubehnú roky. Kozmonautov čakajú hodiny letov a tréningov pod prísny dozorom lekárov. Príde však deň, keď sa v ovzduší ozvú motory a s ich chvením rastú nádeje aj obavy. Prize-
rajú sa príbuzní, diváci, obyvatelia mesta a v strediskách základne zas všetci zamestnanci. Obrovský náraz oddelí raketu od rampy a na nebi už žiari ako zmenšujúca sa bodka v červe-
nom plameni. Po pristátí posádky na Zemi však vypukne najväčšie nadšenie. Ved' kozmonaut
znova uvidí svojich blízkych a oni jeho. Môže sa opäť zvítať so svojimi deťúrencami a objasť sa
so svojím drahým vnúčaťom.

🔄 Krátky, obsažný záznam, prehľad obsahu textu alebo prednášky sa nazýva _____.

Konspekt robíme _____ pomocou hesiel, skratiek, šípok, podčiarkovania.

TEST 1

Mayský kalendár

Astronómia. Astronóm

Slnko, Mesiak a hviezdy pútali už v dávnej minulosti pozornosť človeka, veď od ich postavenia na oblohe záviselo, či je deň a či noc, či je deň dlhý a či krátky, či je leto, či zima. Podľa telies na oblohe sa človek naučil počítat čas a zostavil si kalendár.

Najstaršími pozorovateľmi a dobrými znalcami nebeských telies a javov na oblohe boli starí Mayovia v Južnej Amerike. Podľa toho, čo na mieste bývalej ríše Mayov našli archeológovia, Mayovia sa pozorovaním Slnka, Mesiaca a hviezd zapodievali už pred viac ako 8 000 rokmi, ba stavali si na to zvláštne pozorovacie stanice – observatóriá. Veľké vedomosti o nebeských telesách mali i starí Babylončania, Sumeri aj Egyptania.

Astér je po grécky hviezda, preto je celkom prirodzené, že hviezdovedectvo i hviezdopozorovateľstvo sa volá astronómia a ten, kto hviezdy skúma, je astronóm.

Kveta Dašková: Slová z dovozu

1. Autor textu chce čitateľov najmä

- A. informovať. B. zabaviť.
C. poučiť. D. presvedčiť.

2. Témou textu je pôvod slova

- A. astronómia. B. kalendár.
C. archeológia. D. observatórium.

3. Text patrí k

- A. výchovným textom. B. vecným textom.
C. zábavným textom. D. umeleckým textom.

4. Koľko vlastných mien sa nachádza v druhom odseku textu?

- A. 10 B. 9
C. 12 D. 13

5. Obe slová v názve Južná Amerika sa píšú s veľkým písmenom, lebo

- A. musíme rozlíšiť viac Amerík.
B. názov je potom zrozumiteľnejší.
C. podstatné meno musí byť odlišené od prídavného mena.
D. názov už v sebe obsahuje jedno vlastné meno.

6. V ktorej možnosti je viacvýznamové slovo?

- A. Slnko B. znalec
C. ríša D. astronóm

7. V ktorej možnosti nie je synonymum k slovu čas?

- A. nečas B. doba
C. éra D. obdobie

8. V ktorej možnosti sa nachádza príslovie?

- A. Blýska sa na lepšie časy.
B. Čas všetko zahojí.
C. Čas pracuje pre nás.
D. Vyčkaj času ako hus klasu.

9. V ktorej možnosti je podstatné meno v pluráli v správnom tvare?

- A. človekovia B. Egyptani
C. pozorovatelia D. vedcovia

10. V ktorej možnosti je pri oboch podstatných menách uvedený správny skloňovací vzor?

- A. pozorovatelia, Babylončania – *hrdina*
B. znalci, archeológovia – *chlap*
C. Mesiak, jav – *stroj*
D. letopočet, Sumer – *dub*

11. V ktorej možnosti sa obidve podstatné mená skloňujú podľa vzoru *kosť*?

- A. s ríšou, s oblohou
B. do pozornosti, na stanici
C. vedomosti, z hviezd
D. v minulosti, v noci

12. V ktorej možnosti sú len podstatné mená podľa vzoru vysvedčenie v tvare G pl.?

- A. úpätiám, Slnkám
- B. z postavení, pozorovaní
- C. v mestách, letám
- D. dosiahnutia, telesá

13. V ktorej možnosti sa uplatnilo pravidlo o rytmickej krátení?

- A. vo hviezdach
- B. vedomostí
- C. na staniciach
- D. pozorovaním

14. V ktorej možnosti je prídavné meno, ktoré sa stupňuje nepravidelne?

- A. bývalou
- B. zvláštne
- C. dobrými
- D. v dávnej

15. V ktorej možnosti je nesprávne vystupňované prídavné meno?

- A. dávny, dávnejší, najdávnejší
- B. starý, starší, najstarší
- C. prirodzený, prirodzenejší, najprirodzenejší
- D. pekný, peknejší, najpeknejší

16. V ktorej možnosti nie je akostné prídavné meno?

- A. pozorovací
- B. starší
- C. zvláštny
- D. veľký

17. V ktorej možnosti je správny pravopis?

- A. najstaršími pozorovateľmi
- B. dobrý znalci
- C. starí Egyptania
- D. bývalím archeológom

18. Zámeno *ich* v prvej vete textu sa vzťahuje na:

- A. ľudí,
- B. ročné obdobia,
- C. Slnko, Mesiac a hviezdy,
- D. oblohu.

19. V ktorej možnosti sú všetky slová napísané správne?

- A. púťali, závisí, počítať
- B. zostavý, našli, zapodievať sa
- C. stavaly, mali, zostaviť
- D. naučí sa, volali sa, skúmať

20. V ktorej možnosti sa predložka viaže s L?

- A. od postavenia
- B. na oblohe
- C. podľa telies
- D. s naším

21. V ktorej možnosti majú spojky podobný význam?

- A. i, či, ba
- B. aj, že, i
- C. či, i, a
- D. a, i, aj

22. V ktorej vete urobíme prestávku v reči?

- A. Mayovia si stavali zvláštne pozorovacie stanice – observatória.
- B. Hviezdy púťali už v dávnej minulosti pozornosť človeka.
- C. Dobrými znalcami nebeských telies a javov boli starí Mayovia.
- D. Podľa telies na oblohe sa človek naučil počítať čas.

23. V ktorej možnosti je správne vyznačený dôraz vo vete?

- A. Slnko, Mesiac a hviezdy púťali už v dávnej minulosti pozornosť človeka.
- B. Slnko, Mesiac a hviezdy púťali už v dávnej minulosti pozornosť človeka.
- C. Slnko, Mesiac a hviezdy púťali už v dávnej minulosti pozornosť človeka.
- D. Slnko, Mesiac a hviezdy púťali už v dávnej minulosti pozornosť človeka.

24. Vyberte správnu charakteristiku interview.

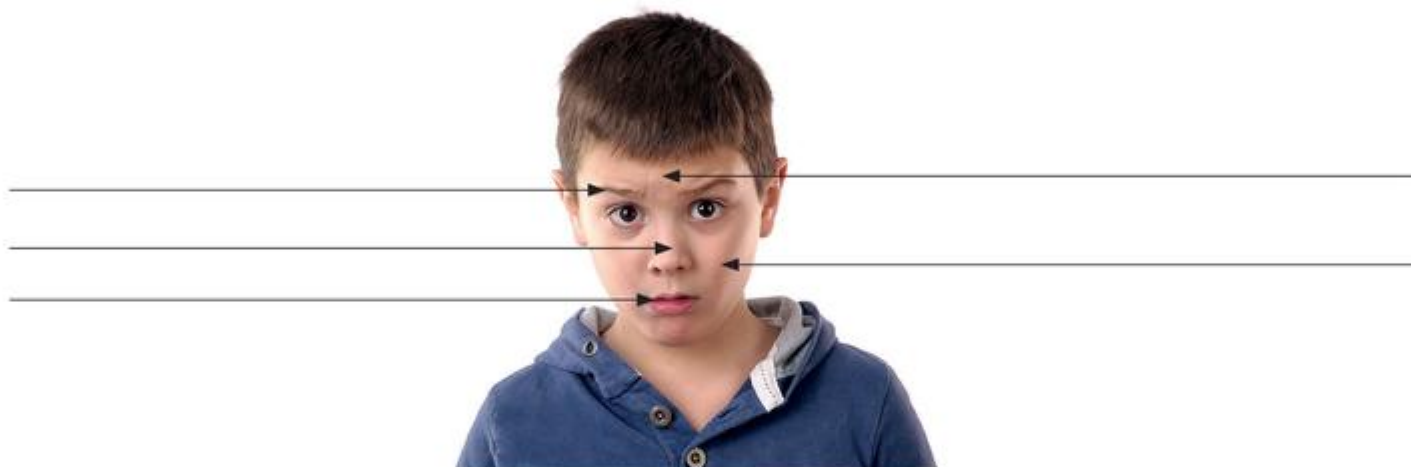
- A. cielený rozhovor so známou osobnosťou
- B. cielený dialóg dvoch osôb
- C. pripravený rozhovor v skupine
- D. pripravená debata o rôznych problémoch

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.

Môžu slová klamať a tvár hovoriť pravdu?

gestikulácia • mimika • postoj

1. Diskutujte o myšlienke v nadpise podľa pokynov:
 - Rozdeľte sa do skupín podľa toho, kto aký názor zastáva.
 - Svoj názor vysvetlite, hovorte príklady zo svojej skúsenosti.
 - V diskusii si všímajte tvár a pohyby rúk či nôh diskutérov.
2. a) Pozrite si tvár na obrázku. Skúste z tváre a z jej častí vyčítať pocity alebo myšlienky chlapca.
 b) K obrázku doplňte, ktoré časti tváre sa menia podľa našich pocitov.

3. Pozrite si obrázok. Aký vzťah, pocity a náladu vyjadrujú jednotlivé časti tela? K obrázku doplňte, ktoré časti tela sa podieľajú na dorozumívaní.

 Ľudia sa dorozumievajú **slovné** i **neslovné**. Naša **reč** je úzko spojená s **pohybom** a vzájomne sa dopĺňajú.

vzdialenosť medzi hovoriacimi

postoj a držanie tela

**NESLOVNÁ
KOMUNIKÁCIA**

mimika

gestá

→ pohyby **tváre** a jej častí

→ pohyby **prstov**,
celých **rúk**, **nôh**, **hlavy**
a **celého tela**

4. Každodenne sa stretáte s neslovnou komunikáciou a rozumiete jej. Napodobnite v dvojiciach pohyb podľa obrázkov a stručne napíšte, čo pohyb vyjadruje alebo prezrádza.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Ilustrácie podľa Peter Thomson: Tajemství komunikace

5. Porovnajzte svoje vnímanie obrázkov 1 až 7 v predchádzajúcej úlohe s vysvetleniami.

Vysvetlenie

- Po položení otázky si človek chytí bradu. Signalizuje to neistotu.
- a) Ruka pred ústami hovoriaceho znamená nielen neistotu, ale i snahu zadržať slová. Možno dokonca klame.
b) Ruka pred ústami poslucháča prezrádza, že slová hovoriaceho považuje za klamstvo, nesúhlasí s nimi alebo by poslucháč chcel hovoriť.
- Chytanie, žmolenie si ucha, oka alebo goliera svedčí o nervozite a klamstve.
- Vysvetľovať svoj názor a pritom vystierať ruky s dlaňami nahor naznačuje úprimnosť.
- Lakte opreté o stôl a prsty rúk zložené do striešky signalizujú povýšenosť, nadradenosť.
- Podopieranie si hlavy hovorí, že človeka nezaujíma, čo sa naokolo deje, hovorí.
- a) Rýchle mädlenie rúk hovorí o nadšení. Hovoriaci sa domnieva, že to, čo hovorí, je na prospech poslucháča.
b) Pomalé mädlenie rúk prezrádza nervozitu. Hovoriaci si nie je istý informáciami, ktoré hovorí.

6. a) Ako možno chápať polohy rúk a nôh pri komunikácii? Čo prezrádza postoj tela? Odhadnite, čo obrázky prezrádzajú.

Ilustrácie podľa Peter Thomson: Tajemství komunikace

- b) Prečítajte si vysvetlenia obrázkov. Zakrúžkujte vysvetlenia, ku ktorým chýbajú obrázky.

- c) V dvojiciach chýbajúce situácie predvedte.

1. Ak si poslucháč prekríži nohy, naznačuje to odmietanie situácie, v ktorej sa ocitol, alebo odmietanie toho, čo práve počúva.
2. Ak si niekto prekríženú nohu zloží dolu, prezrádza, že už je otvorenejší voči osobe, s ktorou hovorí.
3. Ak sa poslucháč začne otáčať, upierať zrak dolu a opierať si niečo z oblečenia, znamená to, že ho hovoriaci nudí.
4. Ak sa poslucháč posúva na okraj stoličky a nakláňa sa dopredu, chce odísť. Nezaujíma ho, o čom sa hovorí.
5. Ak hovoriaci stojí vzpriamene a ruky drží za chrbtom, je to výraz sebadôvery.
6. Ruka s palcom smerujúcim hore prezrádza sebaistotu a prevahu.
7. Ruky prekrížené na prsiach hovoria o nezáujme o komunikáciu.

7. a) Napodobnite gestá na obrázkoch a pomenujte ich.

- b) Nakreslite gestá, ktoré vyjadrujú:

nesúhlas	symbol víťazstva	poslať niekoho preč	žiadať ticho	upozorniť malé dieťa na nebezpečenstvo

8. a) 🎭 Zahrajte sa na hercov a mimikou vyjadrujte emócie a pocity v rôznych situáciách.

nečakaná milá návšteva

očakávaná nemilá návšteva

prekvapujúco dobrá známka

veľa lajkov na vaše video

prehra obľúbeného futbalového tímu

- b) 🗨️ Zhodnoťte, ktoré emócie sa vám darilo vyjadriť mimikou najlepšie.

9. Zahrajte sa na expertov v odkrývaní neverbálnej komunikácie. V nasledujúcich výkladoch chýba kľúčová informácia alebo jej časť. Vyberte si ju z nasledujúcich slov a doplňte ju.

skrývanie

neochotu

zhora

oboch

nezájmu

zlej

1. Ruka podávaná _____ signalizuje sebavedomie, nadradenosť, moc.
2. Podávanie _____ rúk naraz je prejavom sily, veľkej sebadôvery.
3. Hra s prstami alebo s ceruzkou počas rozhovoru je prejavom _____.
4. Spínanie rúk signalizuje očakávanie _____ správy, gesto je výrazom strachu.
5. Palec vo vrecku nohavíc predstavuje nedostatok pevnej vôle alebo _____ „odkryť karty“.
6. Ruky skryté pod stolom, za taškou znamenajú _____ úmyslov a bezradnosť v komunikácii.

10. a) 🎭 V štvoriciach zahrajte situácie, v ktorých pohybom tela a postojom vyjadrite svoju vôľu, postoje, emócie.

A

Dvaja sa zhovárajú a dvaja sa k nim chcú pripojiť.

B

K trom zhováraajúcim sa príde starší žiak.

C

Rozhovor v štvorici prebieha bez slov, iba pomocou mimiky a gest.

- b) 🗨️ Ostatní žiaci hovoria, čo vyčítali z neverbálnej komunikácie jednotlivých štvoríc (odmietnutie/ prijatie, rešpekt, obavy, záujem/nezáujem atď.).

11. a) 🗨️ Všimnite si, že v neslovnej komunikácii rôznych národov sú rozdiely. Opíšte, aké držanie tela a akú vzdialenosť dodržiavajú jednotlivé národy pri pozdravoch a vítaní sa.

Japonci

India

Česi

Francúzi

Inuiti

Rusi

- b) 🗨️ Poznate aj iné odlišnosti v neslovnej komunikácii iných národov? Prečo je užitočné poznať neslovnú komunikáciu? Hovorte svoje názory.

12. a) Prečítajte a posúďte pravdivosť tvrdení v texte. Využite svoje skúsenosti.

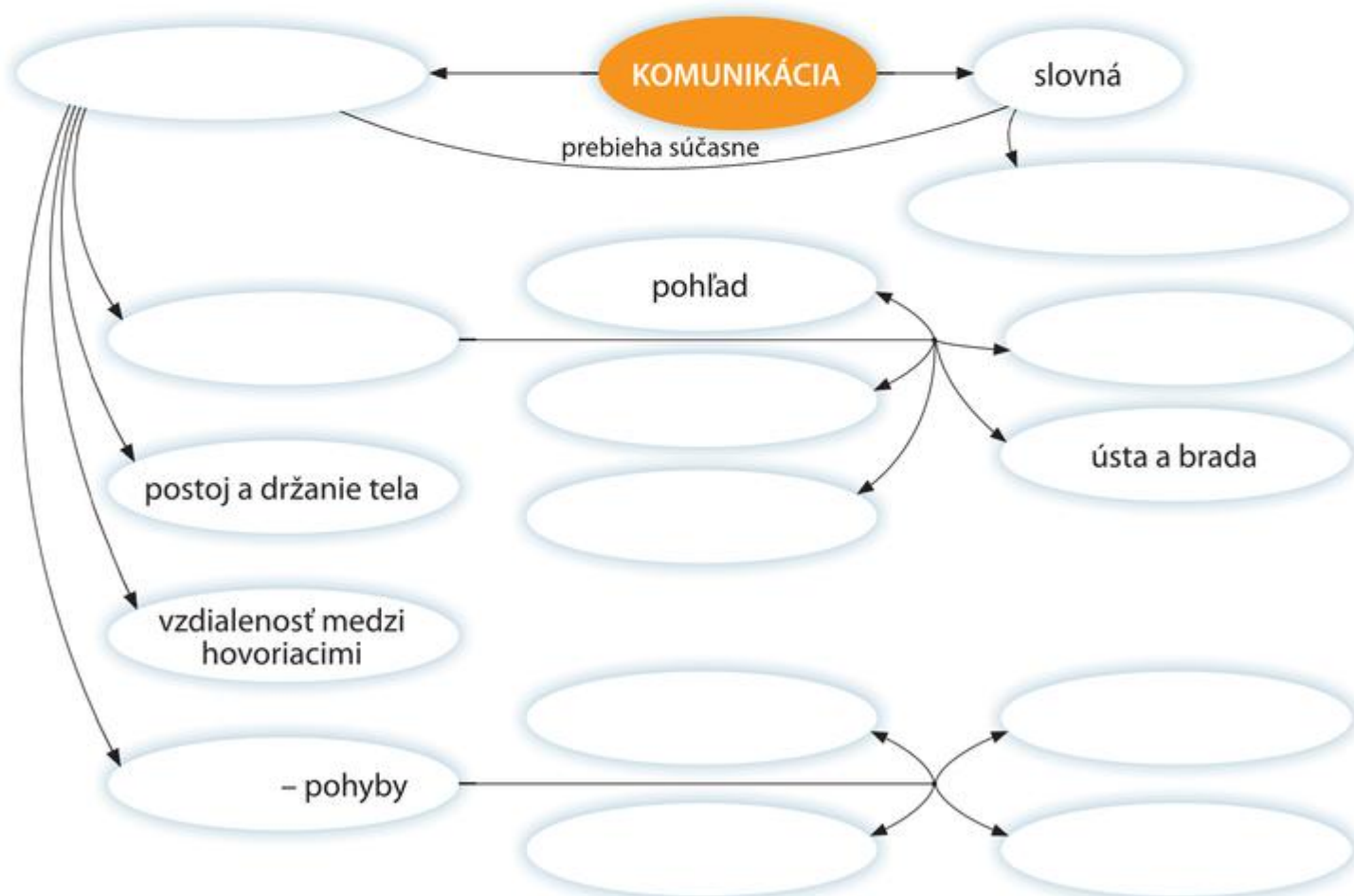
Vlastniť psa znamená v prvom rade porozumieť reči jeho tela. Existuje totiž veľa modelových situácií, na ktoré psík reaguje najmä svojím telom. Ak je napríklad vzpriamený, má uvoľnený výraz, malé zreničky a chvostom hýbe pomaly, potom je vyrovnaný a sebaistý. Pri úzkosti a strachu má sklopené uši, stiahnutý chvost a prikrčený postoj. Agresívny pes sa dá ľahko rozpoznať podľa vztýčeného chvosta, napätého postoja a upretého pohľadu.

Týždenník Kaufland

b) Ak máte psíka, ktoré gestá alebo postoje používate vy v komunikácii s ním?

13. Do pojmovej mapy doplňte chýbajúce informácie.

Čo už viem

- ☐ Dokážem vhodne používať mimiku, gestá a postoj v rôznych komunikačných situáciách a pri komunikácii dodržiavam vhodnú vzdialenosť.
- ☐ Pozorne vnímam reč tela, gestá a mimiku hovoriaceho a rozumiem jej.

Papagáj Viktor

priama reč, uvádzacia veta

V jeden pekný deň prišiel Mišo Rafaj do školy rozžiarený ako kométa. „Popoludní sa ide k nám! Pripravte si cukor!“ vyhlásil Mišo slávnostne. „Viktorko? Vari už hovorí?“ pýtali sme sa. „Že či! Ako komentátor športu! Učil som ho z knižky!“ chválil sa Mišo. Nemohli sme sa dočkať konca vyučovania.

Obývačka u Rafajov bola preplnená nábytkom. Mišo chytil obielený prútik a začal Viktorka dráždiť.

„Viktorko! Povedz dačo... povedz, nóóó...!“ posmeľoval Mišo vtáka.

„Gr්ර්ර!“ zagrűlil papagáj znechutene.

„Je mu asi zle od žalúdka, chudáčikovi...“ povedala súcitne Milka Bušovská.

„Staraj sa o svoje veci!“ okríkol ju Mišo a ďalej prosíkal.

„Povedz dačo otcovi, povedz!“ napodobňoval ho Cyro.

„Ak neprestaneš, môžeš ísť!“ pajedil sa Mišo a zlostne poklepkal Viktorka po krivom zobáku.

1. a) Prečítajte text ako rolové čítanie. Vhodne uplatňuje zvukové vlastnosti reči. (Roly: rozprávač, Mišo, všetky deti, Milka, Cyro, papagáj.)
- b) Skúmajte text pomocou otázok.
 - Ako sa nazýva rozhovor postáv v úryvku?
 - Ako je v písanom prejave vyznačená reč postáv?
 - Ako nazývame reč jednotlivých postáv?
 - Kto v úryvku uvádza reč postáv?
- c) Porovnajte, ako sa líšila reč rozprávača a reč postáv v intonácii a tempe.
- d) V prvých troch vetách s priamou rečou vyznačte prestávky a porovnajte si ich so spolužiakom.
- e) Ako v písomnom prejave odlišíme reč rozprávača a reč postáv? Svoju odpoveď doložte príkladmi z textu.

Dialóg je rozhovor dvoch alebo viacerých ľudí. Dialóg tvoria **repliky** – výpovede jednotlivých partnerov dialógu.

Priamou rečou nazývame **doslovný prepis** osôb/postáv.

Označujeme ju **úvodzovkami**: „Vari už hovorí?“ pýtali sme sa.

Priamu reč uvádza rozprávač **uvádzacou vetou**. Uvádzacia veta môže stáť:

- **pred** priamou rečou: *Milka sa ozvala: „A kedy máme prísť?“*
- **za** priamou rečou: „Dnes popoludní!“ *slávnostne vyhlásil Mišo.*
- **uprostred** priamej reči: „Viktorko,“ *prihovárал sa Mišo papagájovi, „povedz niečo!“*

2. Prečítajte si, ako príhoda pokračovala. Priama reč však nie je vyznačená úvodzovkami. Doplňte ich.

Viktorko sa nafúkol ako lopta. Jeho zelenkavé pierka sa našuchorili.

Už to bude, už sa chystá! šepkal Mišo a mädľil si ruky od radosti. Stíchli sme ako pena.

Somárrr! vykrikoval zrazu Viktorko zachrípnutým hlasom.

Viktorko! napomenul ho Mišo zdesene.

Somárrr! vykrikoval vták znovu a škreklavo sa rozosmial.

Len to nám bolo treba! Všetci sme sa váľali po zemi od smiechu.

Bohviečo si ho veru nenaučil! A vraj z knižky, smiala sa Milka.

Aký otec, taký syn! podpichol Cyro.

Mišo sa rozzúrnil, po jednom nás povyhadzoval z bytu a ešte nás na cestu poriadne vybuchnátoval.

3. a) Všimnite si interpunkčné znamienko za uvádzacou vetou a farebne vyznačte začiatkové písmeno v priamej reči.

Poštárka volala: „Doma ste?“

Cez okno sa ozvalo: „Áno, hneď vám otvorím!“

Poštárka sa usmiala: „Rada počkám.“

- b) Dokončite rozhovor s uvádzacou vetou vpredu. Dbajte na pravopis uvádzacej vety a priamej reči.

Andrej sa spýtal _____

Denis súhlasil _____

Andrej sa potešil _____

4. a) Prečítajte dialóg a v priamej reči určte druh viet podľa zámeru hovoriaceho.

- b) Podčiarknite uvádzaciu vetu a farebne vyznačte jej začiatkové písmeno.

1. „**K**to sa hlási odpovedať?“ spýtala sa učiteľka. _____

2. „**J**a, pani učiteľka,“ riekol potichu Jožko. _____

3. „**T**ak pod', Jožko!“ povedala povzbudivo. _____

- c) **Tvoríte** Vytvorte dialóg s uvádzacou vetou za priamou rečou. V priamej reči použite opytovaciu, rozkazovaciu a oznamovaciu vetu.

5. a) Prečítajte si krátky text a podčiarknite v ňom uvádzaciu vetu.

- b) Farebne vyznačte začiatkové písmeno uvádzacej vety, ktorá stojí uprostred priamej reči.

„Dobrý deň,“ povedala predavačka, „**b**ude to všetko?“

„**Á**no,“ odpovedal otec, „**u**ž iba dnešné noviny.“

- c) Pozmeňte rozhovor tak, aby ako prvý hovoril otec.

6. Pozorne si prečítajte text. V každom riadku je chyba. Nájdite ju a opravte.

Suseda začala šepkať „Počuli ste, čo sa stalo?“

A čo také?“ s údivom sa spýtala Antónia.

„Nuž, viete,“ Suseda sa poobzerala, „je to také chúlостivé!“

„Tak von s tým “ súrila Antónia, „veľmi sa ponáhľam.“

Suseda sa vystrela ako šíp: „ak sa ponáhľate, tak potom nič.“

„Dúfam, že sa nehneváte, teta prehodila Antónia.

„Ved' ono sa nájde niekto, koho budú moje novinky zaujímať“ odvrkla suseda.

7. Nacvičte si písanie písmen v priamej reči podľa schémy. Použite krátke rozhovory, ktoré ste dnes počuli doma, v škole, v autobuse alebo v obchode.

Vysvetlivky: P = priama reč, veľké písmeno; u = uvádzacia veta, malé písmeno; U = uvádzacia veta, veľké písmeno

A. uvádzacia veta pred priamou rečou

U.....: „P.....(.) (?) (!)“

Otec povedal: „Dnes prídem skôr.“

A.

B. uvádzacia veta za priamou rečou

„P.....(.) (?) (!)“ u.....

„Zavolám,“ prisvedčila teta.

„Pomôžeš mi?“ spýtal sa Jozef.

„Zavri dvere!“ skríkol Ján.

B.

C. uvádzacia veta uprostred priamej reči

„P.....“ u....., „p.....(.) (?) (!)“

„Zavolám,“ povedal som, „ale až neskôr.“

C.

8. a) Vytvorte a napíšte samostatné prehovory (nie dialóg). V uvádzacích vetách pred priamou rečou použite slovesá z ponuky.

prihovoriť sa, osloviť, odpovedať, odvrknúť, skríknúť

- b) Vytvorte samostatné prehovory ako v úlohe a). V uvádzacích vetách za priamou rečou použite slovesá z ponuky.

povedať, spýtať sa, pousmiať sa, zapojiť sa, sľubovať

- c) So spolužiakom si vymeňte zošity a skontrolujte pravopis v priamej reči.

9. Pozorne si prečítajte dialóg a rozlíšte, kto sa na ňom zúčastňuje. Potom doplňte chýbajúce úvodzovky.

Lukáš! ozve sa z domu.

Kde si? hlas zosilnie.

Som v garáži, odpovedá Lukáš, potrebuješ ma?

Ozve sa mama: Potrebujem! A čo tam robíš?

Opravujem bicykel, kričí Lukáš, ale už je skoro hotový!

Tak sa ponáhľaj, už pokojnejšie hovorí mama, nejde mi internet!

10. Pracujte v dvojiciach. Prečítajte si text a ústne ho pretvorte tak, aby ste v ňom uplatnili priamu reč.

Sandra mi povedala, že sa chce so mnou po vyučovaní porozprávať. Či mám čas. Že mne Lucke zo 6. B vraj viac dôveruje ako spolužiačkam zo 6. A. Povedala, že minulý týždeň sa s niekym pohádala. Dodala, že ten niekto je pre ňu veľmi dôležitý. Súhlasila som, po vyučovaní ju počkám. Som zvedavá, či jej môžem nejako pomôcť. Preto som sa spýtala, či sa stalo niečo vážne. Odpovedala, že nie. Sandra mi zakývala a pri odchode mi povedala, aby som ju nezapudla počkať.

11. a) Potichu si prečítajte text a doplňte chýbajúce úvodzovky a interpunkčné znamienka.

b) Rozdelte si úlohy podľa textu a prečítajte ho ako rolové čítanie.

Au, au, au! škriekala Kráľovná a trepala rukou, akoby si ju chcela odhodiť. Prst mi krváca! Au, au, au

Jačala, ako keď rušeň píska; Alica si zapchala uši.

Čo sa stalo spýtala sa, keď si myslela, že ju Kráľovná počuje. Pichli ste sa do prsta

Ešte som sa nepichla povedala kráľovná ale čoskoro sa pichnem – au, au, au!

A kedyže sa to chystáte urobiť? spýtala sa Alica a bolo jej už do smiechu.

Len čo si zopnem šál zakvílila nešťastná Kráľovná sponka sa mi hneď rozopne. Au, au! Ako to dopovedala, sponka sa otvorila; Kráľovná ju schmatla a chcela ju znova zapnúť.

Pozor! skríkla Alica. Zle ju držíte! Chytila sponku, ale už bolo neskoro. Špendlík sa zošmykol a pichol Kráľovnú do prsta.

A prečo nepišťíte teraz spýtala sa Alica, pripravená si znova zapchať uši.

Načo?! Ved' som si to už odpišťala vysvetľovala Kráľovná. Načo pišťať ešte raz

Lewis Carroll: Alica v krajine zázrakov (upravené)

- c) Prekontrolujte si správne riešenie. Za každé správne napísané úvodzovky a interpunkčné znamienka získate bod. Získané body napíšte.

38 – 34

33 – 29

28 – 22

21 – 17

Čo už viem

- ☐ Dokážem správne predniesť priamu reč s uvádzacou vetou.
- ☐ Ovládam pravopis priamej reči pri rôznom postavení uvádzacej vety.

Ked' mám voľný čas

rozprávanie v 1. osobe

Ked' mám voľný čas, rád sa chodím bicyklovať. Aj minulú stredu som si vytiahol z garáže bicykel a zakýval som mame.

„Dávaj na seba pozor,“ kričala mama, keď ma vyprevádzala z domu.

„Neboj sa, dám. Nerob si starosti,“ odvetil som aj tentoraz. Urobil som si taký štvorkilometrový okruh po svojej obľúbenej trase okolo priehrady. Bol som spokojný s časom, ktorý som dosiahol. Od jari som sa trochu zlepšil. Práve som zatačal do našej ulice, keď spoza rohu vybehol Fero. Prudko som zabrzdil, lenže riadidlá mi skrútilo doprava. Ozval sa rachot, bicykel narazil do obrubníka a ja som letel na zem. Nohami som zachytil Fera a obidvaja sme skončili na zemi. O seba som sa nebál, lebo hneď som vstal, ale Fero jojkal na zemi. Zdvihol som ho, trochu kríval. Zaviedol som ho domov, veď svojho kamaráta neopustím. Na bicykli však bude treba čosi opraviť.

Mama si predsa len neodpustila: „Vidíš, aj keď neublížiš sebe, ale môžeš inému! Preto si vždy dávaj na bicykli pozor!“

1. a) Prečítajte si text.

b) Určte, kto je rozprávačom príhody. Podľa čoho ste to zistili?

c) Z jadra rozprávania vypíšte šesť slovies, ktoré patria k rozprávačovi. Určte slovesnú osobu a číslo slovies.

d) Čím je oživené rozprávanie? _____

e) Samostatne zostavte osnovu a potom si ju vo dvojiciach porovnajte.

f) Rozprávajte príbeh podľa osnovy v 1. osobe. Citujte aj priamu reč postáv.

2. a) Prečítajte text.

Rodičia mi prikázali varovať mladšiu sestru. Bola s ňou zábava, ale aj dosť trápenia. Sestrička sa najprv dívala na mačiatka. Klbčili sa a ju si nevšímali. Lenže sestrička sa im začala miešať do hry. Najprv ich chcela česať hrebeňom, potom ich chcela uložiť do postielky pre bábiky. **Mačiatko svojím tenkým pazúrikom chňap a už bolo plaču.**

Chlácholil som ju, aby sa upokojila. Keď plač neprestával, našim susedom sa to už asi nepozdávalo. Chvíľu trvalo, kým som im otvoril. Teta suseda sa spýtala, prečo sestrička plače. Keď som im to vysvetlil, už sa neznepokojovali. Poradili mi, aby som jej prečítal nejakú rozprávku. Bol to celkom dobrý nápad a napokon sme čítali jednu rozprávku za druhou. Po plači nebolo ani chýru ani slychu.

b) Ktoré postavy vystupujú v rozprávani?

c) Určte, ktorá z postáv je rozprávačom.

d) Porovnajcie rozprávanie z úlohy 1 s rozpráváním o varovaní sestričky. V čom sú podobné a v čom sa líšia?

Téma _____

Postavy

Rozprávanie (slovesná osoba) _____

Pútavosť _____

e) Vo vyznačenej časti textu vyhládajte miesta, v ktorých by sa dala uplatniť priama reč. Potom upravené a doplnené vety s priamou rečou napíšte. (Priamu reč napíšte vždy na nový riadok.)

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal blue lines. A single yellow line runs horizontally across the middle of the page, creating two equal-width sections above and below it. The lines are evenly spaced and extend across the entire width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

Ak **postava** zastáva úlohu **rozprávača** a rozpráva svoj vlastný príbeh, hovoríme, že je **priamym rozprávačom**. Priamy rozprávač rozpráva príbeh, ktorého je účastníkom, zobrazuje svoje vnútorné stavy a pocity, a to slovesami v tvare **1. osoby**: *Chlácholil som ju.*

3. Precvičte si ústne vyjadrovanie. Vyberte si obrázok a jednu minútu rozprávajte bez prerušenia. Hovorte v 1. os. sg. a vyjadrite aj svoje pocity.

4. Pripravte si ústne rozprávanie svojej zaujímavej alebo nevšednej príhody zo športu. Písomne zostavte heslovú osnovu. Rozprávajte v 1. osobe sg., použite aj priamu reč.

Dejová osnova:

Otázky k osnove

- Kde a kedy sa udalosť odohrala?
- Kto bol účastníkom udalosti?
- Ako sa udalosť začala?
- Čo udalosť skomplikovalo, aký nastal problém?
- Aké boli následky problému?
- Ako sa problém vyriešil?
- Ako sa celá udalosť skončila?

5. a) Vyberte si tému na rozprávanie v 1. osobe sg. s využitím priamej reči.

Ach, tie zákruty!

(Napínavá jazda na dopravnom alebo športovom prostriedku)

Výlet na jednotku

(Vydarený letný/zimný výlet do hôr/na zrúcaniny hradu)

- b) **Tvoríte** Napíšte koncept rozprávania na papier.

- c) Prekontrolujte koncept (prvý pokus) svojho rozprávania podľa otázok.

1. Je rozprávanie členené na úvod, jadro, záver?
2. Uplatnil/-a som vhodne priamu reč na oživenie rozprávania? Je priama reč správne označená, napísaná?
3. Používam výstižné slovesá? Sú v 1. osobe sg.?
4. Nechýbajú v rozprávaní príslovky, prípadne citoslovčia?

- d) Vyznačené nedostatky v koncepte opravte.

6. Napíšte čistopis svojho rozprávania a prečítajte ho pred spolužiakmi v triede. Rozprávanie odmenené potleskom si vložte do portfólia. Pripojte k rozprávaniu svoju ilustráciu a zostavte si v triede „knihu“ príbehov.

Čo už viem

- ☐ Viem napísať rozprávanie na vybranú tému s rozprávačom v 1. osobe.
- ☐ V rozprávaní používam priamu reč.

Prečo Jura Hubku pozná každý

rozprávanie v 3. osobe

Jura Hubku poznal každý. Nie preto, že by to bol zlý žiak alebo by robil neplechu, práve naopak. Jurko bol dobrý chlapec. Mal iba jednu nepeknú vlastnosť. Veľmi rád si vymýšľal.

Deti si na to už zvykli a neverili mu ani nos medzi očami. A kto by aj? Minule prišiel neskoro na vyučovanie a vyhovoriť sa, že mu cez cestu prešlo stádo koní a on musel počkať, kým mohol ísť ďalej. Inokedy mu domácu úlohu odľúkol vietor až do Ameriky alebo mu nové topánky zašpinili zlí trpaslíci, ktorí sa skrývali na ihrisku.

Vymýšľal si a vymýšľal, až sa mu z uší parilo.

Petra Švajdová: Vymyselník (úryvok)

1.
- a)

Prečítajte si úryvok z rozprávania.
- b)

Čo ste sa dozvedeli o Jurovi Hubkovi?
Aké zážitky rozprával v škole?
- c)

Vymyslíte ďalšiu, čo najneuveriteľnejšiu výhovorku.
- d)

Zistíte, kto rozpráva o Jurovi Hubkovi.
- e)

Vyhľadajte slovesá, ktoré hovoria o výmysloch Jura Hubku. Vypíšte z nich päť a určte slovesnú osobu a číslo.

Sloveso	Slovesná osoba	Číslo

2.
- a)

Po opätovnom prečítaní textu o Jurovi Hubkovi posúďte, či by sa dalo rozprávanie urobiť živším a zaujímavejším. Navrhnite ako.
- b)

Ak ste navrhli oživiť rozprávanie priamou rečou, ste na správnej ceste. Prepracujte druhý odsek tak, aby ste v ňom použili priamu Jurovu reč. Priamu reč píšete vždy na nový riadok.

🔍 Ak rozprávač rozpráva **príbeh, ktorý prežili iní**, zobrazuje udalosti, konanie a prežívanie postáv slovesami v tvare **3. osoby** (*Juraj Hubka si stále vymýšľal. Minule prišiel zas neskoro na vyučovanie...*). V **rozprávani v 3. osobe** sa tiež uplatňuje **priama reč**.

3. a) Prečítajte text. Všimnite si nedostatky v označení priamej reči.

Mlčiaci tvor

„No nič, Dunaj,“ pohladil ho strýko po chrbte, na to sme celkom zabudli: nenaučili sme ťa rozprávať. Ale zajtra začneme. Uvidíme, čo z teba bude. A ak sa nenaučíš rozprávať... tak pôjdeš preč.“

Kam?“ pýtam sa.

„Predáme ho... načo nám bude pes, keď nevie rozprávať.“

Pozrel som na Dunaja a čo nevidím. Pokyvkuje hlavou, plače, naozaj plače. Sklonil som sa k nemu. Strýko vzdychol. Išiel do kuchyne, hrmoce tam, nadáva, niečo prevrátil.

Kričím za ním:

„Strýko, teraz som počul. Dunaj už rozpráva. Povedal, že nechce ísť preč. Hej, povedal – Janko, nedajte ma preč. Všetko sa naučím.“

Strýko vyšiel s kúskom mäsa, hodil ho Dunajovi. Povedal:

„Vidíš ho. Treba ho postrašiť. Hneď bude rozprávať.“

Dunaj zhltol mäso. Strýko vraví:

„Ako sa povie?“

„Ďakujem,“ povedal som potichu.

Rudolf Sloboda: Ako som sa stal mudrcom (úryvok)

- b) 🗨️ Akú náladu vo vás úryvok vyvolal?

- c) 🗨️ Diskutujte o príbehu.

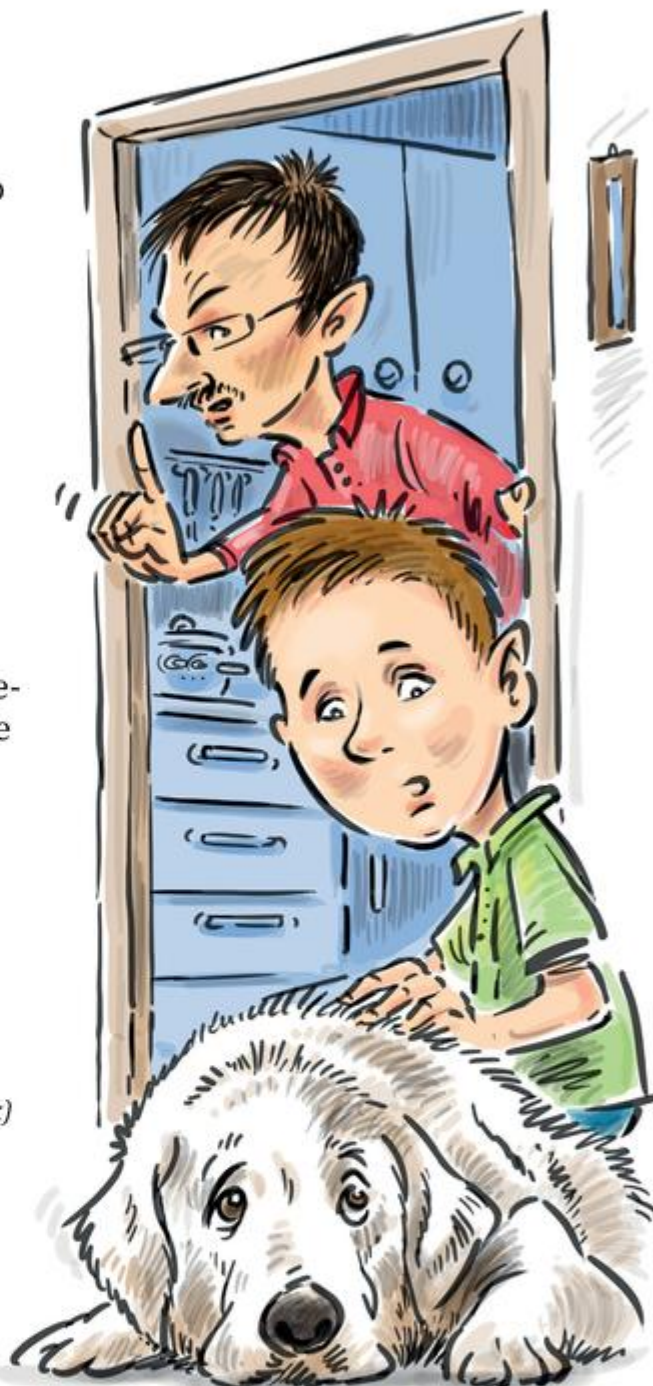
- Čo viedlo chlapca k tomu, aby hovoril namiesto Dunaja?
- Stalo sa vám niekedy, že ste „trošku“ klamali?
- V záujme čoho ste klamali?
- Prečo sa strýko tváril, že uveril Dunajovej odpovedi?

- d) Kto je rozprávačom príhody s Dunajom? V ktorej slovesnej osobe príhodu rozprávač rozpráva? Vypíšte slovesá, ktoré to dokazujú.

- e) Farebne podčiarknite priamu reč, ktorú hovorí Janko.

- f) 🗨️ Prerozprávajte príhodu vlastnými slovami v 1. osobe. Uplatnite mimiku, ktorú používame, keď trochu klameme.

- g) 🗨️ Prerozprávajte príhodu pomocou textu v 3. osobe.

Nadpis

odseky:

Úvod Celú noc som u strýka nemohol zaspáť. Keď sa mi to podarilo, videl som na druhom brehu...

Jadro

.....

.....

.....

.....

.....

Záver

.....

.....

.....

.....

Nadpis rozprávania má byť krátky – výstižný. Môže to byť:

- podstatné meno v N (*Môj miláčik; Záchranca*)
- pád podstatného mena (*U strýka; Pri rieke*)
- prídavné meno s podstatným menom – (*Najmilšia spomienka. Prefikovaný sused*)
- opisná veta (*Ako som učil psa...*)
- poučenie/múdrosť (*Klamať sa nevypláca*)
- nedokončená veta (*Kto druhému jamu kope...*)

Úvod má čitateľa zaujať, nemá byť zdĺhavý. Čitateľa uvádza do situácie:

- miesto – **Kde?**
- čas – **Kedy?**
- osoby – **Kto?**

Pridáme opis osoby, zvieraťa či prostredia, ak je pre rozprávanie dôležitý.

Záver môže obsahovať:

- pocit rozprávača (*Konečne som bol šťastný a spokojný.*)
- predsavzatie (*Už viem, že sa musím vždy zachovať čestne.*)
- priama reč (*V ušiach mi zneli slová: „Cez leto zas u nás!“*)

Záver by nemal obsahovať ošúchanú vetu, napríklad:
Na tento zážitok nikdy nezabudnem.

4. Tvoríte Rozprávanie príhody so psom Dunajom nemá úvod ani záver.

- Predstavte si, že ste záchrancom Dunaja vy.
- Vymyslite, čo mohlo predchádzať udalosti a čo nasledovalo po nej (záver).
- Úvod aj záver napíšete v 1. osobe sg.
- Vymyslite textu nový nadpis.
- Pomôžte si schémou.

Nadpis

Úvod

Jadro „No nič, Dunaj,“ pohladil ho strýko po chrbte, „na to sme celkom zabudli: nenaučili sme ťa rozprávať. Ale zajtra začneme. Uvidíme, čo z teba bude. A ak sa nenaučíš rozprávať... tak pôjdeš preč.“

„Kam?“ pýtam sa.

„Predáme ho... načo nám bude pes, keď nevie rozprávať.“

Pozrel som na Dunaja a čo nevidím. Pokyvkáva hlavou, plače, naozaj plače. Sklonil som sa k nemu. Strýko vzdychol. Išiel do kuchyne, hrmoce tam, nadáva, niečo prevrátil.

Kričím za ním:

„Strýko, teraz som počul. Dunaj už rozpráva. Povedal, že nechce ísť preč. Hej, povedal – Janko, nedajte ma preč. Všetko sa naučím.“

Strýko vyšiel s kúskom mäsa, hodil ho Dunajovi. Povedal:

„Vidíš ho. Treba ho postrašiť. Hneď bude rozprávať.“

Dunaj zhltnol mäso. Strýko vraví:

„Ako sa povie?“

„Ďakujem,“ povedal som potichu.

Záver

5. a) Chcete byť rozprávačom, ktorý vie zaujať poslucháčov? Zdokonaľte si komunikáciu podľa krokov.

1. Keď predstúpíte pred poslucháčov, navdviažte s nimi očný kontakt.
2. Podľa témy rozprávania:
 - zvolte primeraný výraz tváre (vážny, šibalský, veselý, tajnostkársky...),
 - nasadte hlas (nižšie, vyššie...).
3. Uplatňujte správne melódiu viet, dôraz a prestávky v reči.
4. Rozprávajte plynule.

b) Navrhните témy rozprávania.

A

B

c) Striedajte sa v rozprávaní a každého rozprávača odmeňte potleskom.

Čo už viem

- ☐ Viem napísať rozprávanie v 3. osobe na vybranú tému.
- ☐ V rozprávaní viem uplatniť opis osoby, zvierata alebo prostredia a vhodne používam priamu reč.
- ☐ Viem ústne pútavo predniesť rozprávanie.

Starká je akási podozrivá

slová podľa citového zafarbenia

Starká je akási podozrivá. Aj mama. A teta Jana teraz k nám chodí častejšie. Chudák Jožo je i cez prázdniny zavretý, len podvečer ho ujo Andrej vodí na prechádzku ako psíka. No, ďakujem pekne. To by som už radšej sedela bez prechádzky celý rok.

Ocko chodí domov až večer. Už dávno ho nedoviezlo auto. Asi mu tá cesta preto trvá tak dlho. Keď nie je doma, majú ženy voľné pole na nekonečné reči. Nevie, o čom sa môžu stále rozprávať. Mňa vyháňajú. Teta Jana nie, ale starká. A ako naivne! Vraj: „Skoč mi po večerník, Olinka!“ Alebo: „Ba čo robí Marcelka, nože sa k nej pozri!“ Vrchol bol, keď ma sama od seba poslala na klzko. To musí mať sakramentskú príčinu. Rýchle som sa obliekla a upaľovala preč, aby si to náhodou nerozmysleli.

Klára Jarunková: Jediná (úryvok)

1. a) Prečítajte úryvok.

b) Kto rozpráva o najnovších udalostiach v rodine? _____

c) Ktoré postavy spomína rozprávačka v texte úryvku?

d) V úlohe c) podčiarknite tie pomenovania, ktoré prezrádzajú citový vzťah Olinky k postavám.

e) Porovnajte dvojice slov. Podčiarknite v dvojici slovo, ktoré prezrádza citový vzťah, postoj.

starká – stará mama

Jožo – Jozef

psík – pes

ocko – otec

Olinka – Oľga

Marcelka – Marcela

sakramentskú – poriadnu/veľkú

upaľovala som – ponáhľala som sa

f) Čo mohlo byť príčinou podozrivého správania starkej a mamy? Hovorte svoje predpoklady.

Slová bez citového zafarbenia (neutrálne) vyjadrujú iba vecný význam: *mama, teta, Andrej*.

Slová s citovým zafarbením (expresíva) vyjadrujú nielen vecný význam, ale aj **citový postoj hovoriaceho**: *starká, psík, Marcelka*.

Expresíva môžu vyjadrovať citový postoj:

kladný		záporný	
zdrobneniny (ZD)	<i>noštek, spinkať, mamička</i>	zveličujúce slová (ZV)	<i>chlapisko, velikánsky</i>
domáce mená (DO)	<i>ocko, Fero, Olinka</i>	hanlivé slová a nadávky (obrazne pomenúvajú zlú vlastnosť) (HA)	<i>chajda, pelech, zmija (falošný človek)</i>
zjemňujúce slová (ZJ)	<i>odcudziť niečo (ukradnúť), skonáť (umrieť)</i>	zhoršujúce slová (priamo poukazujú na zlú vlastnosť); vulgárne (neslušné) slová (ZH)	<i>chvastoš, gebuzina, žrat'</i>

2. Mená osôb napíšte v podobe domáceho oslovovania.

Štefan, František, Norbert, Juraj, Anna, Mária, Emília, Jozefína, otec, mama

3. K expresívnym slovám napíšte synonymné výrazy bez citového zafarbenia. (V prípade potreby použite KSSJ alebo SSSJ.)

držgroš – _____	galiba – _____
galgan – _____	drina – _____
oštara – _____	harušiť – _____
drapkať – _____	ošomrať – _____
otravovať – _____	čičíkať – _____
doteperiť – _____	opacha – _____

4. a) Prečítajte vety. Podčiarknite slová s citovým zafarbením a pomocou znamienka + alebo – označte, či má slovo kladný (+) alebo záporný (–) citový náboj.

Odišiel na večnosť. ■ Večne má oduté gamby. ■ To sú samé šepety. ■ Dali sa ošmeknúť. ■
 Prečo zas gáni? ■ Pod', učešem ti vlásy. ■ Skoro ho zahlušil. ■ Čo sa čičreš v tej zemi? ■
 Čapnem ti! ■ Má odretú škraňu. ■ Mamina príde v nedeľu. ■ Ved' ty si taký motaj! ■
 Dostali sme sa do poriadneho galimatiášu. ■ Otvor pusinku a papkaj! ■

b) Vyberte si štyri expresíva s negatívnym postojom a napíšte nad ne neutrálne synonymá.

5. Tvoríte Ako by ste zjemnili slová vzťahujúce sa na malé dieťa? Zjemňujúce slová a zdrobneniny použite vo vetách.

tlieska rukami, má tmavé vlasy, už spí

6. Podčiarknite citovo zafarbené slová a skratkou ich pomenujte. Skratky nájdete v tabuľke na strane 44.

Neznáme psisko sa motalo okolo plotu a vycieralo biele zubiská na Joža. Mamička, podaj mi ruku.
 Kto sa to tu rehoce? Dieťatku v čiernych očkách zahrli iskričky. Čo tu smradíš s tým cesnakom!
 Sváko Fero sa pobrali na večný odpočinok. Nohy má dlhočizné a ruky ako dlaby. S hlupákom sa
 nebavím! Sused je známy držgroš. Náš malučký akosi postenkáva. Vystrájala ako fúria.

7. V dvojiciach slov rozlíšte, ktoré slovo je neutrálne a ktoré expresívne (citovo zafarbené). Označte ich písmenami **Ne** (neutrálne) a **Ex** (expresívne). Pomôžte si Krátkym slovníkom slovenského jazyka. (Ak pri slove v KSSJ nie je nič napísané, slovo je neutrálne.)

čičikať -a nedok. expr. 1. hojdaním tíšit', uspávať (dieťa): č. vnúča 2. robiť pokojným, utišovať, chlácholiť: č. niekoho sľubmi, č. si svedomie

tíšit' -i nedok. 1. robiť pokojným, utišovať, upokojuvať, chlácholiť: t. plačúce dieťa 2. zmierňovať: t. bolesť

slovo

gramatická informácia
zaradenie v slovnej zásobe
1. význam, 2. význam
príklady použitia

Ex čičikať - tíšit' Ne

hrabať sa - čičrať sa

schmatnúť - drapnúť

driehmať - spať

džugať - štuchať

vzlykať - fňukať

džgať - pchať

bedákať - jajčať

kváriť - trápiť

nezbedník - lapaj

sedieť - hačať

húlava - čierňava

8. a) V ukázkach z výkladového slovníka nájdite slová, ktoré sú citovo zafarbené, a podčiarknite ich. Červenou podčiarknite pri slove skratku, ktorá to potvrdzuje.
b) Vyhľadajte v ukážke A ustálené slovné spojenie s významom *Všade môže človek natrafiť na dobro aj na zlo*.
c) Zakrúžkujte obrázok slovníka, z ktorého sú obe ukážky.

A ▣ zdrob. / kôrka; zdrob. kôročka, kôrčička / kôrka

kôrka -ky kôrok ž. 1. zdrob. ► menšia, tenšia kôra: citrónová, pomarančová k.

2. ► tvrdší povrch na upečenom chlebe, mäse a pod.: voňavá, pripečená k.; kurča so zlatistou kôrkou; Ten už omáľ v ústach kúsok kôrky, prevažuje ju po bezzubých ďasnách. [P. Jaroš]

▣ fraz. žiť na/o suchej kôrke mať finančné, materiálne ťažkosti ▣ parem. všade je chlieb s dvoma kôrkami/o dvoch kôrkach človek sa stretáva všade s pozitívami aj s negatívami

▣ kôročka, zried. kôrčička -ky -čiek ž. zdrob. expr.: chrumková, chutná pripečená mäsová k.; suchá k. z chleba; sušiť kôročky mandarínok

kôrnatenie -nia s.; lek. kôrnatenie ciev, tepien ► ochorenie spôsobené ukladáním vápenatých solí na stenách ciev, tepien ▣ / i kôrnatieť

kôrnatieť -tie -tejú -tej! -tel -tejúc -tejúci -tenie nedok.

1. ► stávať sa tvrdým na povrchu, pokrývať sa kôrou: ťažké pôdy na povrchu kôrnatujú; pren. expr. Bez dotykov človek otupieva, kôrnatie a skamenieva. [P. Holka] stáva sa necitlivým

2. lek. ► (o cievach) pokrývať sa vápenatými soľami, vápenatieť: kôrnatujú mu vencovité tepny ▣ dok. / skôrnatieť

B

lapaj -ja pl. N -ji m. 1. expr. ► samopašný (mladý) človek, ktorý s pôžitkom vymýšľa žarty al. koná žartovné skutky (často s negatívnymi následkami), nezbedník; syn. huncút, figliar, loptoš: neposedný l.; l. s rozbitým nosom; Už na mešťanke bol veľkým lapajom a šibalom. [L. Zeljenka]; No a keď treba vytrieskať svojich lapajov, času si nájde. [P. Juščák] 2. zastar. ► nezodpovedný al. nečestný (mladý) človek, ničomník: skazený l.; najhorší lapaji; l. lapajský nadávka; Dozri, aby sa mäso dostalo do doliny, veď ten lapaj by si polovicu nechal. [M. Krno]

▣ lapajko -ka pl. N -kovia m. zjemn. k 1: To dieťa aspoň trochu ožilo, vari nám z neho vyrastie lapajko, smiali sa bezstarostne. [Vč 1975]; lapajisko -ka pl. N -ká G -jísk s. i -ka pl. N -kovia G -kov m. zvel.: veľký l.; l. jedno!; bežte domov, lapajiská!; lapajka -ky -jok ž.: majú doma dve malé lapajky

lapajsky prisl. 1. expr. ► príznačne pre lapaja, samopašného, nezbedného človeka, roztopašne; syn. huncútsky, figliarsky: l. sa posmievať 2. zastar. ► príznačne pre lapaja, nezodpovedného al. nečestného človeka, ničomne: l. klamať, podvádzať

Krátky slovník slovenského jazyka je výkladový slovník. Každé heslo obsahuje:

1. vysvetlenie **významu** (obsahuje asi **60 000** slov),
2. **základné gramatické informácie** (slovný druh, rod),
3. **zaradenie slova v slovej zásobe** (expresívum, zdobenina, nárečové slovo),
4. **príklady použitia slov.**

Slovník súčasného slovenského jazyka je najnovším výkladovým slovníkom.

Slovníky na webe:

slovník.juls.savba.sk.

Slovník súčasného slovenského jazyka 4 z r. 2003 – kodifikačná príručka.

fňukať *nedok. exp.* prerývané plakať, vzlykať, fikať; *dieťa f-á*; *prej. pejo* plačlivo sa ponosovať: *stále f-á, že nemá peniaze*

Pravidlá slovenského pravopisu z r. 2013 – kodifikačná príručka.

fňukať -á -ajú *nedok.*

Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, H – L, M – N z r. 2006, 2011, 2015.

fňukať -ká -kajú -kaj! -ka! -kajú -kajúci -kanie *nedok. exp.* 1. ► ticho a prerývané plakať, vzlykať; *syn. fikať: začať, prestať f.; f. do vankúša; Neľutujte! Jedna sľa stačí. [R. Šišková]; Tak sa ľveta s fňukaním poberie do detskej izby. [V. 1973]*

2. ► často vyslovovať pocity krivdy, úzkosti, nespokojnosti a pod.; *bedákať; syn. lamentovať: Vieš, neznášam ľudí, ktorí len fňukajú. [L. Jurčík]; Neplatí na ňu jeho fňukanie, že trpel za všetkých režimov. [A. Baláž]; Či to nebude len fňukanie ženy, ktorej niečo v živote vyšlo a ktorá sa nedokáže vyrovnat s prekážkami. [L. 1998]*

► dok. k 1 / **zafňukať**

Synonymický slovník slovenčiny z r. 2004.

bedákať hlasno (slovami, plačom) vyjadrovať pocity žiaľu, bólu, úzkosti a pod. (nad ničím, niečím) • **lamentovať** • **lamentit'** • **nariekať** • **horekovať** • **bedovať** • **bolestit'** • *exp.* **fňukať** • **ochkať** • **božekať**; *lamentuje nad nešťastím; stále ochká, božeká, že nemá čas* • **kvíliť** (pocity žiaľu prejavovať vysokým plačlivým hlasom) • *kníž.* **úpieť**; *kvíli, úpie, nad stratou blízkeho človeka* • **jajkať** • **jajčať** • **jojkať** • **jojčať** • **jujkať** • **stenať** • **stonať** (obyč. od fyzickej bolesti); *jajčí, stena, že ho od roboty všetko boli*

p. aj s'ťažovať sa, plakať

fňukať 1. trháno, prerývané plakať • **fikať** • **vzlykať**; *už neplakala, iba ticho fňukala, vzlykala* • **poplakávať**; *v kúte ticho poplakávala* • *exp.* **frnkať** • **mrnčať** • **mrčať** • **mrkotáť** • **mrčuť** (vydávať obyč. tiché plačlivé zvuky); *dieťa v kolíske nespokojne mrnčí, mrčuť* • *exp.* **mrnkať** • **pomrnkávať** (vydávať veľmi slabé, obyč. plačlivé zvuky) • **kňučať** • **skučať** (vydávať tichšie, pískavé a žalostné zvuky); *kňučať, skučať od bolesti* • **soplíť** (sa) (fňukať za sprievodu vylučovania slz a hlienu); *Nesopli sa už toľko!*

2. p. **bedákať**

nariekať 1. nahlas prejavovať žiaľ, bolesť (aj fyzickú) • **bedákať**; *narieka, bedáka nad svojím osudom* • *exp.* **horekovať** • **lamentovať** • **lamentit'** • **božekať**; *horekovala celú noc* • *kníž.* **žalostit'** • **bolestit'**; *dĺho žalostila nad stratou muža* • **plakať** • **sžiť** (prejavovať žiaľ plačom); *srdečne plakala; Nesť toľko!* • *exp.* **revať** • **ziapať** • **vrešať** • **jojčať** • **jajčať** • **jojkať** • **jajkať** (plakať veľmi nahlas); *revala, jojčala od bolesti* • **vzlykať** • **fikať** (prerušovane plakať); *rozprávala a neprestajne vzlykala, fíkala* • *exp.* **fňukať** • *kníž.* **roniť slzy** • *poet.* **lkať** (*Sládkovič, Krasko*) • **stonať** • **stenať** • **kvíliť** (nariekať a bolestne vzdychať); *stonať nad hrobom* • *exp.* **achkať** • **ochkať** • **skuviňať** • **skučať** • **kňučať** • **zavýjať** • **vyť** (nariekať prenikavými zvukmi); *zavýjať, skučať od žiaľu* • *kníž.* **úpieť** (žalostne plakať); *úpieť za slobodu*

9. Pracujte v štvoriciach. Každá štvorica vyhladá v **Krátkom slovníku slovenského jazyka** jedno slovo a zistené informácie napíše do tabuľky. (Môžete použiť aj internet: slovník.juls.savba.sk.)

Sloveso	Expresívne ÁNO – NIE	Význam slova	Príklad použitia slova
trmáčať sa			
šmariť			
spotvoriť			
rozrevať sa			
vypiplať			

10. a) Prečítajte si tri texty o tom, ako ľudia posudzujú iných a ako o nich hovoria. Aký vzťah, postoj vyjadrujú jednotlivé texty? Stručne napíšte.

A. Cupkaj za nami! Tak si malé ťapkaľo po chodníku.

Bežkaj, neboj sa!

B. Zase si sa ufúlalo! Celý stôl je zabrzýzaný!

Nečičri sa v tej kaši!

C. Loží za dievčiskami. Vláci sa s ňou už rok! Stále sa presúša pred ich domom. Ten by len brúsil, doma neobsedí!

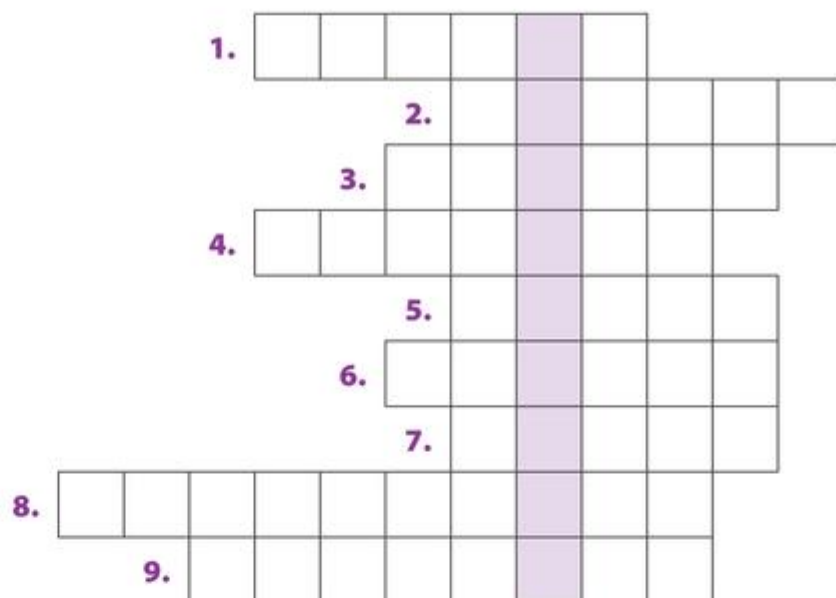
D. Tí dvaja sa ale cukrujú. Ako milučko na seba hľadia!

Na rozlúčku – vždy božtek.

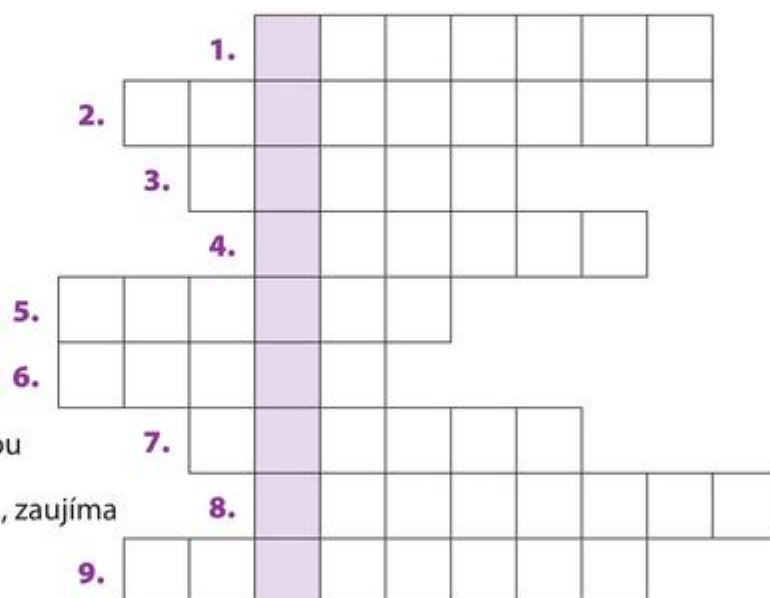
b) Podčiarknite slová, ktoré prezrádzajú citový postoj.

11. Precvičte si slovnú zásobu a vyplňte doplňovačky. Tajničku napíš na riadok.

1. dieťa (ex.)
2. znalec (neutr.)
3. babrať (ex.)
4. skúpy človek (ex.)
5. domased (ex.)
6. posluhovač (ex.)
7. kto zvíťazil (neutr.)
8. zábudlivý človek (ex.)
9. mudrák (ex.)

1. kto niečo našiel
2. klebetný človek
3. úbohý človek
4. kto premyslene koná, hovorí
5. dobrý človek
6. človek vynikajúci silou
7. nerozhodný človek so slabou vôľou
8. kto sa o niečo, o niekoho uchádza, zaujíma
9. zvedavý človek

Slová podľa citového zafarbenia členíme na slová:

- **bez citového zafarbenia** (): *mama, auto, cesta,* .
- **s citovým zafarbením** (): *starká, Olinka, ušisko, sakramentský,* .

Čo už viem

- ☐ Dokážem rozpoznať:
 - neutrálne slová
 - expresíva (s kladným/záporným citovým postojom)
- ☐ Viem v texte i v reči vhodne používať slová s citovým zafarbením.

V hudobnej škole

vnútorná kompozícia rozprávania

S bratom sme chodili na klavír a s nami aj náš Bobi a Džony. Celí popletení postávali v chodbe hudobnej školy, ale raz sa nášmu psiemu sprievodu predsa len podarilo prekĺznuť k dverám, za ktorými sme sa my dvaja potili...

Vtom niekto zaklopal. Vošla pani riaditeľka a dvere nechala odchýlené. Poza jej chrbát vkĺzli dnu dvaja noví chlpatí milovníci hudby. Zaľahli pod klavír, odkiaľ sa o chvíľu ozýval ťažký dych Džonyho.

Hodina pokračovala. Kým som hral legato, psi pod klavírom ticho ležali. Keď som sa dostal k silnejšiemu staccatu, čosi sa pod klavírom začalo mrviť. Pre istotu som hral všetko rovnako, aby som psov nerozrušil. Ale učiteľke sa to nepáčilo, nuž tresla výrazné staccato, aby som si to lepšie zapamätal. Psi vyleteli spod klavíra, pani učiteľka vyskočila a začala zúfalo volať o pomoc.

Darmo sme sa jej snažili vysvetliť, že naši psi ani zlodějov nepohryzú. Nepomohla ani výhovorka na pani riaditeľku, že nechala otvorené dvere. Hodina sa skončila.

Džonyho s Bobim spolu s nami vyhodili von. Smutne sme sa vo štvorici ťahali domov. To staccato si asi navždy zapamätám.

Jozef Mikloško: Prísne tajné (upravené)

1. a) Prečítajte rozprávanie.

b) Posúďte rozprávanie pomocou otázok.

- V ktorej slovesnej osobe je napísané rozprávanie?
- Stávajú sa podobné príhody bežne alebo skôr výnimočne?
- Je v rozprávaní dodržaná časová postupnosť?
- Dalo by sa rozprávanie nejako oživiť? Hovorte svoje návrhy.

c) Vyznačte v rozprávaní úvod, jadro a záver.

d) Pozorne čítajte jadro rozprávania a svojimi slovami vysvetlite, ktoré tri momenty sú v ňom dôležité. Vymyslite názvy odsekom v jadre rozprávania.

e) Do rámkov vedľa textu vyberte a doplňte najvhodnejšiu charakteristiku deja:

ROZUZLENIE

ÚVOD

ZÁPLETKA

VYVRCHOLENIE

OBRAT

f) Vyhľadajte a prečítajte v 3. odseku slovesá. Podčiarknite tie slovesá, ktoré patria k expresívam.

Stavba (kompozícia) príbehu má tieto fázy:

1. **úvod** (zoznámime sa s postavami, prostredím): *Bratia so psíkmi, hudobná škola.*
2. **zápletká** (nejaká komplikácia uvedie dej do pohybu): *Psi vkĺzli do učebne.*
3. **vyvrcholenie** (dej, problém alebo konflikt vrcholí): *Pri silnom údere na klavír psi vybehnú von a učiteľka sa preľakne.*
4. **obrat** (dej sa nečakane obráti/zmení): *Chlapcov napriek vysvetľovaniu vyhodia z vyučovania.*
5. **rozuzlenie** (vyjasnenie problému, konfliktu): *K vyučovaniu v hudobnej škole pribudla nepríjemná spomienka.*

2. a) Rozprávanie prečítajte ako rolové čítanie: rozprávač, dedko, babka.

Na prázdninách

Jedno odpoľudnie, keď nás dedko vyhnal zo stodoly, urazení sme vyšli rebríkom na povalu.

Začali sme vymýšľať, čo ďalej. V prítomí povaly som uvidel seno a nad ním trámy. Aj tu sa dá skákať. Brat akoby mi čítal myšlienky: „Tu nás dedko nenachytá, lebo sem nevylezie.“

Prvý som skákal ja, potom brat. Bum-bác! Ako parašutisti do perín. Chceli sme urobiť dvojskok. Chytili sme sa za ruky, seno sa približovalo a pri dopade prásk! Čosi zaprašťalo.

Cítil som, že trčím v diere, povala sa prelomila. Nohami som mával vo vzduchu. Vtom sa zdola ozvalo rinčanie reťazí a hrozivé múúú, búúú. Začul som dedkov hlas a tetkino bedákanie: „Joj, dzeci moja, šak vás byček mohol poterkať.“

Dedko nás po jednom zvesil a hovorí: „Jutro idete sami domou. Pošlem vas v baliku po drahe otcovi, naj še poceši aj on.“

Našťastie na druhý deň sa na železnicu zabudlo. O pár dní sme dedka pokúšali: „Nemohli by sme si trochu zaskákať do sena?“

Dedko trval na svojom: „Keď hvarim ňe, tag ňe!“

Podľa Jozefa Mikloška

- b) Vyhľadajte a podčiarknite reč tetky a dedka. Ako nazývame túto podobu slovenčiny?

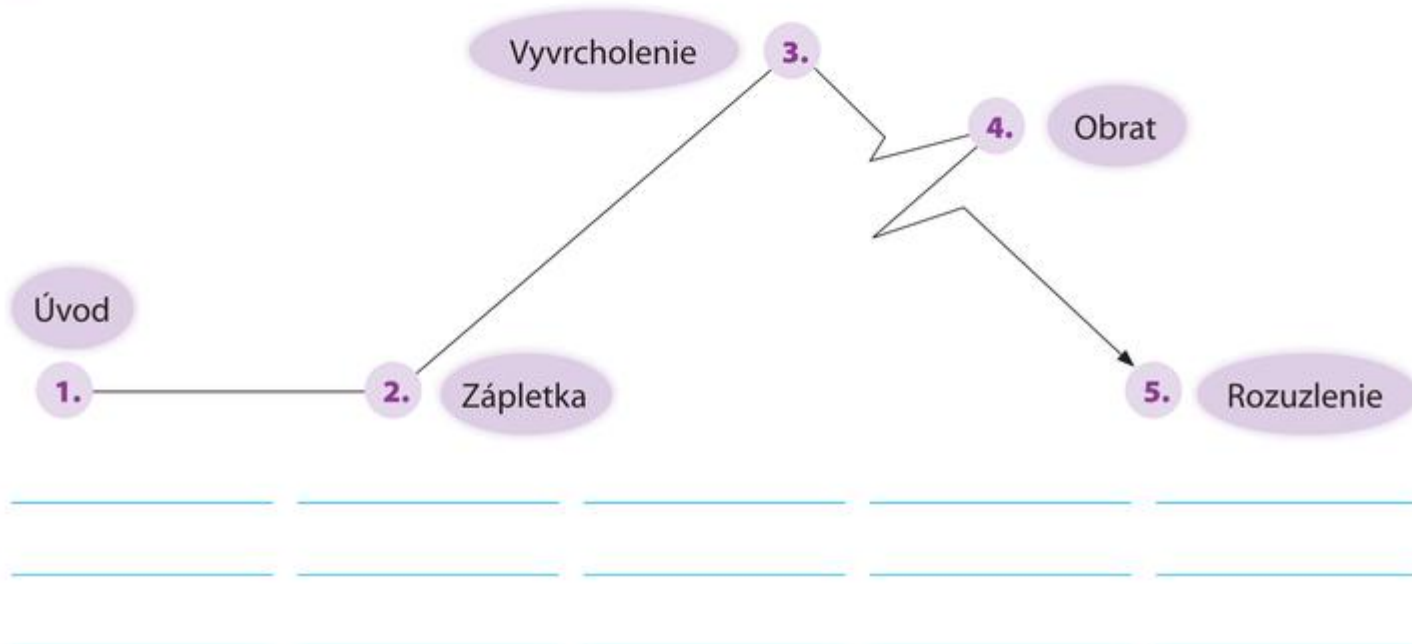
- c) Skúste reč tetky a dedka ústne preložiť do spisovnej slovenčiny.

- d) Porovnajte rozprávanie *Na prázdninách* s rozprávaním *V hudobnej škole* podľa otázok.

- Aké sú témy rozprávání?
- Kto v rozprávaniach vystupuje?
- V ktorej osobe sú rozprávania napísané?
- Ktoré rozprávanie je živšie a prečo?
- Ktoré rozprávanie používa iba spisovné slová?

- e) V rozprávaní *Na prázdninách* vyznačte úvod, zápletku, vyvrcholenie, obrat a rozuzlenie. Ústne tieto fázy deja vysvetlite.

- f) Heslovite zapíšte fázy rozprávania do schémy.

3. K slovesám napíšte synonymá.

vyhnať – _____ vyliezť – _____ vymýšľať – _____
 uvidieť – _____ skákať – _____ nachytať – _____
 ozvať sa – _____ chytiť – _____ priblížiť – _____
 zaprašť – _____ trčať – _____ prelomiť sa – _____

4. a) Prečítajte úryvok z novín.

Uviazli v horiacom výťahu

TRNAVA – Minúty skutočnej hrôzy prežil v pondelok večer Trnavčan Ján Šarkozi, ktorý zostal spolu s ďalším mužom a päťmesačným synom uväznený v zaseknutom horiacom výťahu. Výťah sa zasekol na treťom poschodí a dvere sa

otvoriť nedali. Motor pracoval ďalej, v strojovni sa vznietili klinové remene a dym z požiaru prenikal aj do kabíny výťahu. „Búchali sme a kričali o pomoc, našťastie to počuli moji príbuzní na piatom poschodí a cez otvor nad dverami nás zo zajatia vyslobodili,“ opisuje dramatickú situáciu

Ján Šarkozi. Krátko po tom, ako sa im podarilo výťah opustiť, prišli aj hasiči. Podľa ich vyjadrenia išlo o malý, no pre ľudí vo výťahovej kabíne nebezpečný požiar. Jeho príčinou bola technická chyba, keď sa motor po zaseknutí kabíny nezastavil.

sme.sk (upravené)

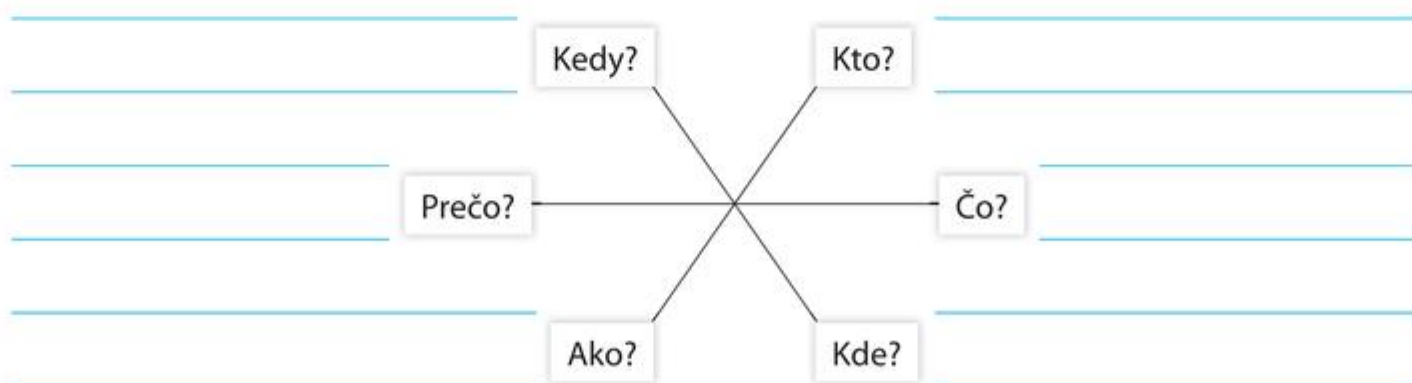
b) Čím sa líši text od predchádzajúcich textov v úlohe 1 a 2? Hovorte, čo majú podobné a čo rozdielne.

c) Spoločné zistenia si napíšte.

Podobnosti: _____

Rozdiely: _____

d) Pomocou schémy heslovite zapíšte obsah správy.

e) **Tvoríte** Spoločne tvorte rozprávanie v 1. osobe sg. Prvý žiak začne úvodom, ďalší pokračuje. Snažte sa uplatniť priamu reč, citoslovčia, výstižné slovesá a príslovky. Nezabudnite na expresíva.

5. Zabavte sa anekdotami.

Ako jazdí normálny človek výťahom na dvanáste poschodie?

– Stlačí 12.

A ako jazdí na dvanástku informatik?

– Stlačí 1, potom 2 a zúriivo hľadá ENTER.

kryptograf.sk

6. a) Presvedčte sa, že aj príslovky obohatia účinok rozprávania. Porovnajte vety.

Nastúpil som do výťahu.

Bezstarostne som nastúpil do výťahu.

- b) Do viet vložte vhodné príslovky z ponuky.

dolu, pokojne, usilovne, naraz, rýchlo, pomaly, okamžite, zrazu, nečakane, nervózne

Výťah _____ klesal _____. _____ som stál a _____

som premýšľal, čo mám nakúpiť. Výťah _____ zastal medzi poschodiami.

_____ som zacítil zvláštny zápach. Do výťahu _____ vnikal dym. Sused

s dieťaťom _____ podupkával nohou. _____ sme sa pozreli na seba.

_____ musíme niečo urobiť!

- c) Utvorte k rozprávaniu dve vety s priamou rečou, v ktorých bude citoslovce.

7. a) Samostatne vytvorte a napíšte rozprávanie, ktoré bude mať správnu vnútornú kompozíciu. Píšte na hárok papiera A4.

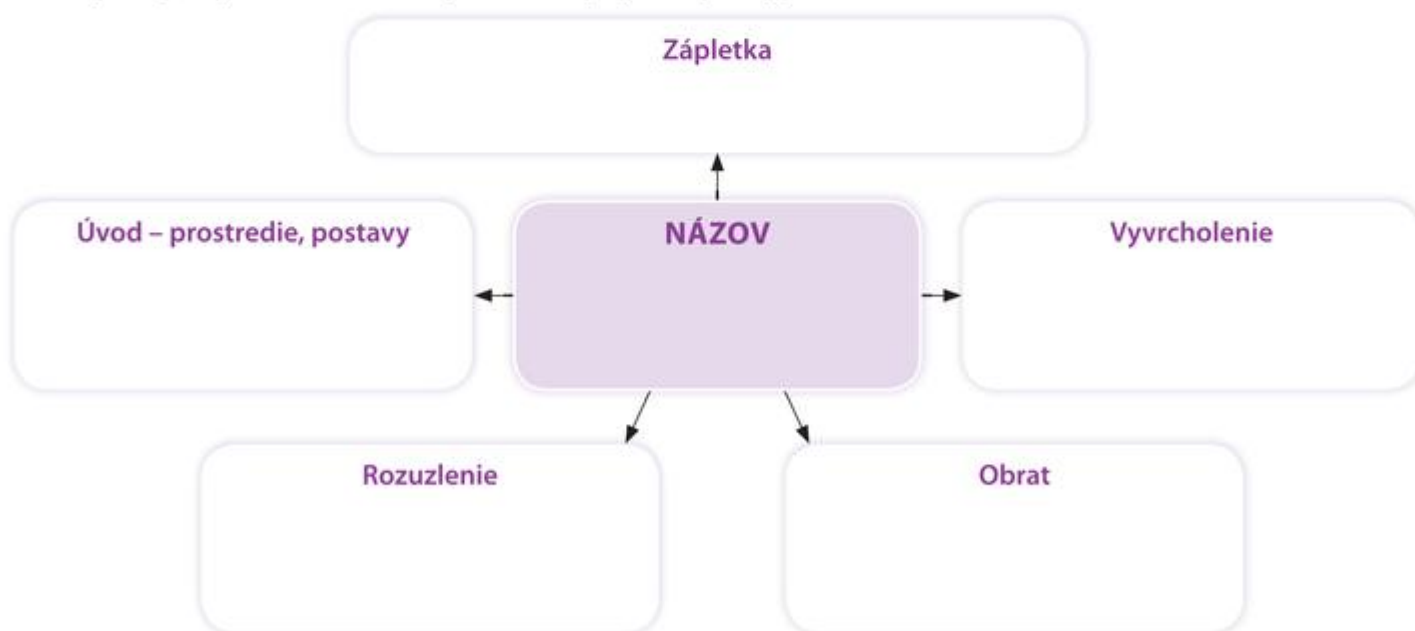
- b) V rozprávaní uplatnite opis (prostredia alebo postavy) a priamu reč.

- c) Vyberte si námet:

Veselá príhoda so zvierateľom
(veselé výčiny môjho domáceho miláčika)

Moje malé radosti/trampoty
(súrodenecké príhody alebo školské príhody)

- d) Svoje nápady si zhromaždíte pomocou pojmovej mapy.

Čo už viem

- ☐ V rozprávaní dokážem určiť fázy vnútornej kompozície:
1. úvod 2. zápleтка 3. vyvrcholenie 4. obrat 5. rozuzlenie
- ☐ Viem vytvoriť rozprávanie, ktoré obsahuje všetky fázy vnútornej kompozície.

Lentilka pre dedka Edka

tvorenie slov odvodením • odvodzovanie slovíes a podstatných mien

Príbeh sa začína nevinnou historkou, keď dedka Edka privedú domov policajti. Niežby niečo zlé urobil, ako si vnúčik myslel, ale preto, že domov jednoducho netrafil. Nemohol si spomenúť, kde býva, ani to, ako sa dostane domov. Postupne sa roztočí kolotoč situácií, v ktorých si rodina uvedomuje, že s dedkom nie je úplne všetko v poriadku. Po vyšetrení u doktora stanovili dedkovi diagnózu. Dedko Edko trpí Alzheimerovou chorobou. Vnúčik Dodko, vždy pripravený s čokoládovými lentilkami, sa stáva dedkovým ostrovom istoty.

perfekt.sk

1. a) Prečítajte si informáciu o knihe Ivony Březinovej *Lentilka pre dedka Edka* a povedzte, ako sa volajú postavy.
- b) V texte vyhľadajte a podčiarknite slovesá, ktoré vznikli pomocou predpony. Predponu oddelte zvislou čiarou.
- c) Vyhľadajte citovo zafarbené slová a napíšte k nim neutrálne slová.

Nové slová vznikajú najčastejšie **odvodením** pomocou **predpony** alebo **prípony**.

1. **Odvođené slová** sa tvoria zo **základového slova**:

základové slovo → **odvođené slovo**

↓	→	↓
robiť	→	urobiť
dedo	→	dedko
škola	→	školský

2. **Odvođené slovo** sa skladá z dvoch častí:

a) slovotvorná	+	slovotvorný
predpona		základ
↓		↓
u	+	robiť
pri	+	viest
b) slovotvorný	+	slovotvorná
základ		prípona
↓		↓
ded(o)	+	ko
škol(a)	+	ský

2. a) V slovesách zvislou čiarou vyznačte slovotvornú predponu.

zaletieť	vnútiť	utiecť	pridať	opísať	potlačiť	zniest'
odkvitnúť	nadskočiť	namaľovať	vzplanúť	zohriať	vyskočiť	skrátit'

- b) Podčiarknite štyri slovesá, ktoré vznikli pomocou neslabičnej predpony.

- c) Hovorte čo najviac predpôn k základovému slovu **šit'** a vysvetlite, ako sa zmení jeho význam.

ŠIT'

Slovesá sa odvodzujú najčastejšie **predponami**. Predpona mení význam slovesa:

vyletieť, preletieť, vletieť, _____, _____.

3. a) Pomocou slabičných a neslabičných predpôn utvorte nové slovesá.

b) Odvođené slová rozdeľte na slabiky.

• slabičné predpony

po- u- o- na-

lepiť variť krášliť prášiť

• neslabičné predpony

v- vz- z- s-

liať planúť jednotiť kúpiť

4. Tvoríte Aký význam získajú slová pridaním predpony *pra-*? Po dve odvođené slová použite vo vetách.
les, ľudia, matka, otec, vnúča, starý, vek

5. Vyznačené slovné spojenia nahradte slovami odvođenými predponou *pri-*.

Na toto si ešte *veľmi mladý*. _____ Schodisko na vežu je *veľmi úzke*. _____

Cesto nemôže byť *príliš tenké*. _____ Na spánok je ešte *veľmi skoro*. _____

Nebol si vonku *príliš dlho*? _____ Starký si ešte zarába *popri práci*. _____

6. a) K odvođeným slovám nájdite základové slovo.

dedinka - *dedina* _____ horička - _____ prstík - _____

zvonček - _____ holúbok - _____ záhradka - _____

mačiatko - _____ mamička - _____ okienko - _____

holubienka - _____ bránka - _____ vlások - _____

b) Vysvetlite, ako sa obmenil význam odvođených slov.

Ako nazývame tieto slová podľa citového zafarbenia? _____

7. Tvoríte Veci na obrázkoch pomenujte v mysli zdrobneninou. Po dve zdrobneniny použite vo vetách.

8. a) Prečítajte si krátky príbeh. Vyhľadajte a podčiarknite zveličené slová, ktoré vznikli príponou *-isko*. Nad podčiarknuté slovo napíšte základové slovo.

Na sídlisku behali chlapčiská. A čo je zaujímavé, velilo im vysoké dievčisko. Na vôdzke držalo veľké psisko a velilo chlapcom, čo majú robiť. Tí si išli dolámať ruky, nohy, aby jej pokyny splnili čo najrýchlejšie. Mali z ihriska poodhrňať sneh. Potom mali z kopy snehu urobiť snehuliaka. Čo snehuliaka! Snehuliačiska. A jej psovi mali hádzať snehové gule. Psovi sa to páčilo, fúziská mal celé biele a keď zabrzdil, spod láb mu vyfrkoval sneh.

- b) **Tvoríte** Vymyslite pokračovanie príbehu. Vyberte si päť podstatných mien, z ktorých môžete utvoriť zveličené slová: strom, dom, chodník, vietor, mátoha, noha, nos, oko.

9. a) Zo základových slov utvorte pomocou vhodnej prípony pomenovanie osôb. Pomôžte si príponami na obrázku.

Vzor: ošetrova-(ť) – ošetrovateľ

riadiť – _____ tlmočiť – _____

kúriť – _____ záujem – _____

predávať – _____ čierny – _____

gitara – _____ skúpy – _____ hádzaná – _____

let – _____ rozprávka – _____ Prešov – _____

- b) Podčiarknite slovotvornú príponu, v ktorej je *-i* alebo *-í*.

10. a) Utvorte z podstatných mien mužského rodu pomenovania ženských osôb. Použite vhodnú príponu z obrázka.

kontrolór – _____ scenárista – _____ šiestak – _____

uličník – _____ kmotor – _____ minister – _____

Grék – _____ chemik – _____ letec – _____

hovorca – _____ chirurg – _____ kolega – _____

- b) Podčiarknite slovotvorné prípony ženského rodu s *-i* a zakrúžkujte slovotvornú príponu s *-y*.

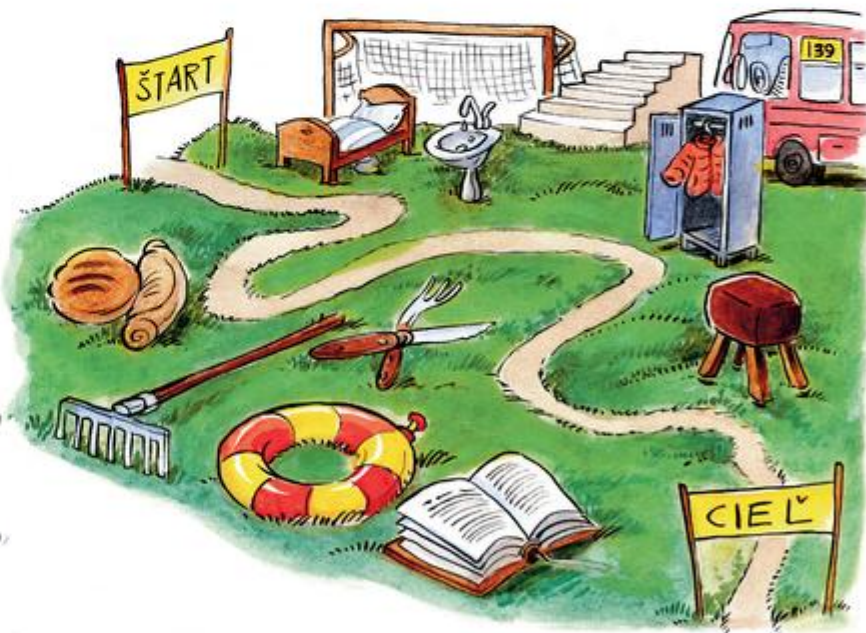
11. Porozmýšľajte, ktoré povolanie je pre vás nevšedné, zaujímavé, a pohotovo povedzte päť kladných znakov a jeden záporný znak tohto povolania.

12. Pozrite si obrázky a pomenujte ich. V slovách vyznačte slovotvornú príponu.

13. a) Pozrite si cestu, ktorú denne absolvujete a pritom prechádzate rozličnými miestnosťami či miestami. O ktoré miesta ide, vám napovedia veci na obrázku.

b) **Tvoríte** Opíšte svoju cestu z domu do školy. Použite šesť odvodených slov označujúcich miesto.

14. a) Čo si u ľudí ceníte najviac? Očíslujte vybrané podstatné mená od 1 do 10 podľa toho, čo uznávate ako prvé, druhé atď.

V ktorom čísle zvyčajne používame tieto podstatné mená? _____

slabosť - _____ smelosť - _____

hlbavosť - _____ výrečnosť - _____

srdečnosť - _____ priberčivosť - _____

bohatstvo - _____ milota - _____

dobrota - _____ ľudskosť - _____

zdravie - _____ zloba - _____

usilovnosť - _____ úprimnosť - _____

klamstvo - _____ pochabosť - _____

b) K podstatným menám napíšte základové slová, z ktorých boli odvodené.

15. K slovotvornému základu pripojte čiarou vhodnú slovotvornú príponu. Slovo napíšte.

základové slovo

slovotvorný základ

buch

buch-

-ot

ryba

ryb-

-ačka

orať

or-

-ba

šepkať

šep-

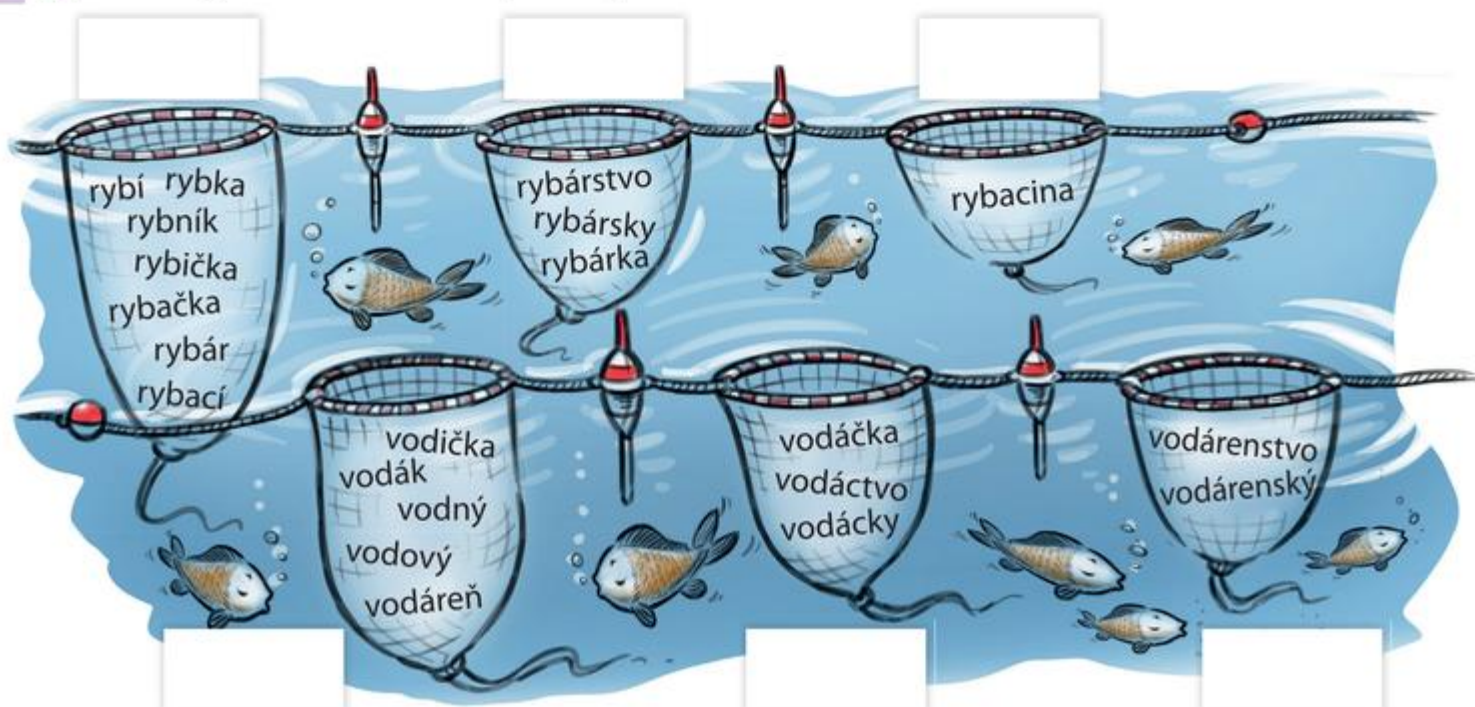
chytať

chyt-

plaviť sa

plav-

16. K uloveným slovám v sieťach vylovte správne základové slovo.

17. Odvodzujte slová a šípkou vyznačte odvodenie.

stôl → _____

ruža → _____

kameň → _____

18. K odvodeným slovám napíšte základové slovo.

doručovateľ – _____ slušnosť – _____ letisko – _____

vnúča – _____ hlupáček – _____ letecký – _____

starček – _____ biologička – _____ päsťar – _____

šatňa – _____ myška – _____ prehra – _____

dopriať si – _____ murovať – _____ okienko – _____

19. a) Preverte si pravopis odvodených slov. Doplňte slovotvorné predpony a prípony.

Sprievodk_____známila turistov s trasou výletu. Oprav_____áut je za mestom. Has_____behol po zadymených schodoch domu. V ľudoch_____planul hnev. V parku_____ťali starý a chorý strom. Z hôr_____viezli drevo. Na staven_____púšťajú autá. Zvedavých divákov museli_____hnať. Okolitú pôdu_____kúpili farmári. Na poliach bude rásť obilie a slnečn_____. V dospel_____by som chcel byť záchran_____. Otcov známy je husl_____. Chirurg_____odviedla skvelú prácu. Obhajk_____dostala nový prípad. Lod'_____plávala do prístav_____. Prívalová voda_____mlela cestu. Kocúr_____sa zas obšmieta okolo nôh. Mliek_____vyložili mlieko a _____išli.

b) Prekontrolujte si správnosť riešenia. Správne napísaná predpona alebo prípona predstavuje jeden bod. Získané body napíšte a vyfarbíte príslušný rámik.

24 – 21

20 – 17

16 – 12

11 – 8

Čo už viem

- ☐ Dokážem v odvodených slovách určiť:
- slovotvorný základ,
 - slovotvornú predponu,
 - slovotvornú príponu.
- ☐ Viem priradiť základové slovo k odvodenému slovu a naopak.

Konrád z konzervy

odvodzovanie prídavných mien a prísloviak

Pani Brdková chodila hodinu po meste, minula štyri zelené bankovky a mala deväť igelitových tašiek detského oblečenia. Kúpila spodky, ponožky, pulóvre s potlačou a s výšivkami, nohavice z jemného menčestru, kožené nohavice, opasok a indickú hodvábnu košeľu. Ďalej kúpila tri páry ružových poltopánok s fialovými pásikmi.

Keď bola pani Brdková už takmer doma, napadlo jej, že Konrád potrebuje sladkosti a zmrzlinu. Vybrala z kabelky peňaženku a v cukrárni kúpila vrecúško nugátovej zmesi, vrecúško opečených mandlí, rodinné balenie malinovej zmrzliny, tucet žuvačiek a desať gumových hadíkov.

„Páči sa ti toto?“ opýtala sa a z jednej tašky vytiahla tričko s ligotavým flitrovým nápisom.

„A toto sa ti ako páči?“ opýtala sa a z tašky vybrala opasok z hovädzej kože s obrovskou mosadznou prackou v tvare býcej hlavy.

Konrád chvíľu váhal a potom povedal: „Neviem, čo je teraz v móde. Ja len...“ Konrád sa odmlčal.

Christine Nöstlingerová: Konrád z konzervy

1. a) Prečítajte si ukážku.

b) Čo je zvláštne na postavách v úryvku? Hovorte svoje dojmy.

c) Z čoho môže vyplývať zvláštne správanie postáv? Hovorte svoje názory. Vyvodte súvislosti z nadpisu ukážky.

d) Ktoré druhy topánok by ste kúpili Konrádovi vy a ktoré jedlo by ste mu pripravili?

e) Podčiarknite v texte prídavné mená.

f) Vypíšte z nich (v základnom tvare) tie, ktoré boli odvodené z nasledujúcich podstatných mien.

igelit – _____ dieťa – _____ koža – _____

India – _____ hodváb – _____ nugát – _____

rodina – _____ malina – _____ guma – _____

ligot – _____ býk – _____ fliter – _____

g) Zmeňte názov oblečenia tak, aby v ňom bolo prídavné meno.

pulóvre s výšivkami – _____

nohavice z menčestru – _____

poltopánky s pásikmi – _____

opasok z kože – _____

Prídavné mená tvoríme odvodzovaním pomocou **prípon**. Doplňte chýbajúce príklady.

-ov	-in	-í	-ací	-ajší	-ský	-ický
			kačací	stredajší		
-ný	-ený	-ový	-atý	-itý	-astý	-istý
			rohatý	vlnitý	červenastý	tienistý
-avý						

2. a) Dvojice základových slov hľadajú svoju vhodnú príponu. Nájdite ju a napíšte do prázdneho okienka.

Vojto	sused			hlas	vlna		
ráno	streda			noha	vlas		
	kura	zvíra			peha	cvengot	
motýľ	zubor				červeň	horký	
	blato	prameň			krupica	orech	
hygiena	chémia				slama	prút	
	Dunaj	more			dcéra	kaderníčka	
					vzor	deň	

- b) **Spoločný príbeh.** Prvý žiak si vyberie ľubovoľné odvodené slovo a utvorí naň vetu. Ďalší žiak na túto vetu nadviaže, ale použije iné odvodené slovo. Môžete vytvoriť vtipný príbeh.

3. Dvojice odvodených prídavných mien majú odlišné významy. Každé prídavné meno z dvojice použite vo vhodnom slovnom spojení a vysvetlite jeho význam.

srdcový – srdečný	<u>srdcový sval</u>	– <u>srdečný pozdrav</u>
plavecký – plavebný	_____	– _____
vlasatý – vlasový	_____	– _____
domáci – domový	_____	– _____
strieborný – striebristý	_____	– _____
guľatý – guľový	_____	– _____
rožný – rohatý	_____	– _____
stolový – stolný	_____	– _____
strelecký – strelný	_____	– _____

4. Pomocou slovo tvorných prípon -ný alebo -ený utvorte prídavné mená. Zdôvodnite prípady, keď v odvodenom slove vznikne zdvojená spoluhláska nn.

guma – _____	sklo – _____	drevo – _____
slama – _____	drôt – _____	prút – _____
koža – _____	doska – _____	masť – _____
víno – _____	seno – _____	ráno – _____
cena – _____	jeseň – _____	terén – _____
kameň – _____	plátno – _____	rameno – _____

Ak sa **slovotvorný základ** končí na **-n** a **slovotvorná prípona** sa **začína na -n-**, v odvodenom slove je **zdvojená spoluhláska -nn-**:

cen(a) + **ny** → cenn**y**

jeseň + **ný** → jese**nný**

5. a) Od základového slova utvorte správne prídavné meno a doplňte ho. V odvodenom slove podčiarknite slovotvorný základ.

stolička → _____ operadlo

stôl → lampa

stolár → náradie

stôl → _____ olej

stolovať → _____ poriadok

b) K odvozenému slovu nájdiť základové slovo.

stavebný pozemok ← _____

stavebníky materiál ← _____

stavbárske povolanie ←

staveniskový areál ←

staviteľské pamiatky ←

stavebnicový nábytok ←

6. Ktoré slová boli odvodené zo základových slov na cukríkoch? Spojte ich čiarou.

7. Do viet doplňte vhodné prídavné mená utvorené od podstatných mien v zátvorke. Farebne vyznačte slovotvornú príponu.

Politická opozícia predstavila novinárom (tieň) _____ vládu. Minulosť toho človeka

mala aj (tieň) _____ stránky. O Slovákoch sa vraví, že sú (spev) _____

národ. Mám rád (spev) _____ melódie. V škole vznikol (spevák) _____

zbor. Vy nemáte (platiť) _____ cestovný lístok! Po mesiaci od nástupu do práce

získal (**plat**) _____ postup. Účtovníčka vypísala (**platba**) _____ príkaz

do banky. (Ryba) _____ tuk obsahuje vitamín D. Hustá (ryba) _____ polievka

všetkým chutila. **(Petra)** _____ priateľka oslavuje narodeniny. **(Oko)** _____

svedok potvrdil slová chodca. Rám obrazu získal po vyleštení (striebro) _____

nádych. V Bojnjej pri Topolčanoch prebieha dlhoročný (archeológia)

výskum. (Jakub) _____ dom stojí na vršku za (mesto) _____ parkom.

8. V dvojiciach ľudových výrokov nájdite slová s rovnakým slovtvorným základom. Čím sa slová v stĺpcoch odlišujú? Ako sa na ne pýtame?

Dobry strom dobre ovocie nesie.

ľahký ako pierko

husté ako kožušina

Všade dobre, doma najlepšie.

Ľahko je s plným bruchom postíť sa.

Kde je husto, nie je pusto.

9. Roztriedte príslovky podľa zakončenia: *dlho, dávno, pomaly, jemne, slovensky, večne*.

-o

-e

-y

Príslovky sa tvoria od prídavných mien príponami **-o, -e, -y**.

dlh(ý) + -o = **dlho**,
jemn(ý) + -e = **jemne**,
pomal(ý) + -y = **pomaly**.

10. a) Vo vetách vyhládajte príslovky odvodené od prídavných mien a podčiarknite ich.
b) Ak v niektorých vetách nie sú príslovky, odvodte ich od prídavných mien. (Rozlišujte pomocou otázok: Ako? – chladno; Aký? – chladný.)

Už pár dní je chladno. Fúka studený vietor. Vonku je sychravo. Jeseň sa ohlasuje daždivým počasím. V záhradách je mokro. Chodníky v parkoch sú blatisté. Farebné lístie pomaly mokne pod stromami. Kde-tu ešte na stromoch žiaria žlté, oranžovo a červeno sfarbené posledné listy. Ráno je hmlisto a chladno. Detský park stíchol. Ulice sú prázdne. Anglický ani nemecký jazyk nepočuť, turisti sú dávno doma.

11. Precvičte si tvorenie prísloviok z prídavných mien. Príslovky použite v spojení so slovesami. čistý, poriadny, blízky, múdry, usilovný, úprimný, bojazlivý, chutný, spravodlivý

teplý – teplo sa obliecť

12. a) Preverte si pravopis odvodených prídavných mien a prísloviek. Doplňte slovotvorné prípony.

Petr___ priateľ je rybár. Košic___ rýchlik niekedy mešká. Prút___ košík majú mačiatka najradšej. Do lesa vedie kamen___ chodník. Vonk___ náter sa robí posledný. Jesen___ čas sa už ohlasuje. Kamen___ múrik vysadili alpínkami. Urobili ste dvoj___ uzol? V blate je kač___ stopa. Trn___ krík rástol hneď vedľa cesty. Sklo na okuliároch malo modr___ nádych. Mal uhýb___ pohľad. Vran___ škrek sa niesol nad stromami. Toto je správny zákon___ postup. Ryb___ tuk obsahuje vitamín D. V kupé sa pohodln___ usadili. Sestra sa učí po švédsk___. Niekedy sme sa správali úplne detsk___. Mil___ sa na nás usmiala.

b) Prekontrolujte si správne riešenia. Správne napísaná prípona predstavuje jeden bod. Získané body napíšte.

20 – 18

17 – 15

14 – 12

11 – 9

13. Podľa vzoru napíšte po tri príklady na odvodzovanie slovies, podstatných mien, prídavných mien a prísloviek.

a) predpona + základ slova (sloveso)

zasadiť strom _____

b) základ slova + prípona (podstatné meno)

stromček rastie _____

základ slova + prípona (prídavné meno)

dažďové prehánky _____

základ slova + prípona (príslovka)

slabo poprícha _____

Nové slová vznikajú zo **základového** slova **odvodzovaním** pomocou **predpôn** a **prípon**:

- **slovesá** najčastejšie vznikajú pomocou **predpôn**: *vyletiť, zakúriť, pridať, _____*.
- **podstatné mená** najčastejšie vznikajú pomocou **prípon**: *chrobáček, srnček, hlásateľ, sudkyňa, vrták, telocvičňa, umyváreň, smelosť, choroba, plavba, _____*.
- **prídavné mená** vznikajú pomocou **prípon**: *bratov, sestrin, psí, písací, mestský, indický, jesenný, ovsený, telový, _____*.
- **príslovky** vznikajú pomocou **prípon**: *veselo, minule, ľudsky, _____*.

Čo už viem

- ☐ Dokážem tvoriť prídavné mená a príslovky pomocou prípon.
- ☐ Viem priradiť základové slovo k odvodenému slovu a naopak.
- ☐ Ovládam pravopis slovotvorných prípon podstatných mien, prídavných mien a prísloviek.

Telekomunikácie hľadajú šikovných ľudí

tvorenie slov skladaním

1. a) Prečítajte si inzeráty a skúste pomenovať oblasť, do ktorej patria. Vedeli by ste jednoducho vysvetliť ponuku inzerátov?

Robím **webstránky** na mieru aj úpravy jestvujúcich, **webdizajn**, správu **e-shopov** a iných stránok.

Inzerát	Lokalita	Dátum
Ponúkam svoje služby v oblasti administrácie obchodov na internet e na rôznych platformách .	Žilina Žilinský kraj	25. 3.

Junior Academy

ponúka

POČÍTAČOVÉ VZDELÁVANIE

pre žiakov od 9 do 14 rokov.

Deti sa naučia pracovať s počítačom, programovať, tvoriť webové stránky a grafiku, prezentácie, vyvíjať hry, vytvárať **fotografie** a videá.

Telekomunikácie

hľadajú mladých, šikovných ľudí na prácu v oblasti zriaďovania **telekomunikačných** prípojok.

25.03.2019
Slovenská republika, okres Prešov

- b) Zistite, čo majú zvýraznené slová spoločné. Preskúmajte, ako slová vznikli.

web(ová) + stránka = webstránka

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

Nové slová vznikajú **skladaním dvoch slov** alebo **dvoch slovotvorných základov**: *päť + ročný, vlak + vedúci, mimo + zemský, web + stránka, tele + komunikácie*.

Veľmi často sa medzi ne vkladá **-o-**, **-e-**, **-i-**: *časoleť, zemeguľa, Lomidrevo*.

Slova, ktoré vznikli spojením dvoch slov alebo dvoch slovotvorných základov, sa nazývajú **zložené slova**.

2. Zistite, z ktorých slov alebo slovotvorných základov vznikli zložené slová. Zároveň ich roztriedte podľa slovných druhov.

srdcervúci, pravdepodobný, drevotrieska, teplomilný, moreplavec, vzduchotesný, teplomer, rybolov, ľadoborec, každodenný, raketoplán, vzducholod', polostrov, životaschopný, stavbyvedúci, mrazuvzdorný, čistokrvný, dôveryhodný

podstatné mená

prídavné mená

3. Farebne vyznačte samohlásku, ktorá je vložená v zložených slovách. Slová, v ktorých nie je vložená samohlásku, podčiarknite.

vodopád	holobriadok	Miesiželezo	tlčhuba	supermarket
Zlatovláška	plnoprávny	štvrt'hodina	stromoradie	strojvodca
zemetrasenie	štvorlístok	horenos	mocipán	hlavolam

4. Pracujte v dvojiciach. Každá dvojica vysvetlí význam jedného slova, prípadne ho vyhľadá v KSSJ alebo na slovníky.juls.savba.sk.

autoportrét	blahobyť	citoslovce	decimeter	eurofondy
fotomontáž	geografia	hlavolam	chválospev	internet
jedenkrát	kazisvet	krasokorčuľovanie	lesostep	moreplavba
mäsožravý	nedôveryhodný	nosorožec	ohňostroj	päťsto
plnoletý	rodokmeň	samochvála	šéfredaktor	štvornohý
tvrdohlavý	umelohmotný	veľkomesto	zemeguľa	životopis

5. Ktoré časti patria k sebe? Zložené slová napíšte.

PLYNO PIS

STĽPO ROČIE

VODO NOS

HORO PIS

STO RADIE

HROMO PÁD

KRASO MER

SVETLO LEZEC

ZEME ZVOD

6. 🎲 Zahrajte sa s popletenými zloženými slovami *HOROPIS, SVETLOLEZEC, VODONOS, HROMORADIE* a vymýšľajte, čo by mohli tieto slová označovať.

7. Z dvoch slov utvorte zložené prídavné meno. K prídavným menám napíšte vhodné podstatné mená.

suchý – zemský _____ sladký – vodný _____

stredný – morský _____ južný – africký _____

krátky – doba _____ celý – denný _____

jedenásť – ročný _____ sladký – kyslý _____

horký – mliečny _____ krátky – srst' _____

8. 🧠 a) Rozvíjajte si predstavivosť. Nájdite obrázky, ktoré spolu súvisia, a objavte zložené slová.
b) Objavené zložené slová napíšte.

9. Podčiarknuté slovo nahradte jedným zloženým slovom a doplňte ho v novej vete.

Strýko má takmer holú hlavu. Strýko _____.

Otec je hlavným dirigentom komorného orchestra. Otec _____.

Slovák Peter Sagan je cyklista známy v celom svete. Peter Sagan _____.

Vážim si ľudí, ktorí vravia pravdu. Vážim si _____.

Navštevujete krúžok fotografistov? Navštevujete _____?

Nájdí si priateľa hodného dôvery. Nájdí si _____.

Vek stromu zistíme podľa vrstiev dreva. _____.

10. Doplňte chýbajúcu časť zloženého slova. Skúste aj viac možností.

??? meter _____

??? uholník _____

??? technik _____

??? liečba _____

??? pis _____

11. 🧠 Nájdite spoločnú časť zložených slov.

12. 🧠 a) Pomocou skladania utvorte z dvoch slov nové slovo. Chýbajúcu časť musíte objaviť sami.

dom(o)_____ dobr(o)_____

zem(e)_____ dej(e)_____

_____aparát_____...človek

prši_____...milionár

b) **Tvoríte** Vyberte si štyri zložené slová a použite ich vo vetách o dobrovoľníkovi.

13. Porovnajzte písanie zložených prídavných mien. Čím sa líši a prečo? Skúste vyvodiť záver. Všímajte si aj obrázky, ktoré vám pomôžu.

A

sladkokyslé uhorky
polohrubá múka
bledoružový kvet
tmavomodrá obloha

B

bielo-modrý sveter
čierno-biele pruhy
bielo-modro-červená zástava
anglicko-slovenský slovník

Ak zložené prídavné meno pomenúva

- **jednu vlastnosť** či **kvalitu**, píšeme ho **dovedna**: *tmavofialový odtieň, sladkokyslý nálev, nízkotučný tvaroh.*
- **viac vlastností** či **kvalít**, píšeme ho **so spojovníkom**: *slovensko-anglický slovník, červeno-čierny prúžok, modro-žltý obecný erb.*

14. a) Slová, ktoré sú napísané nesprávne, preškrtnite.

sneho-biely závoj, mäsožravý hmyz, šéfkuchár, slovenskoanglický slovník, skalo-pevné rozhodnutie, modro-oký chlapec, čokoládovo hnedé oči, polo-oblačný deň, oranžovo-biely vzor

b) Napíšte ich správne.

15. Podčiarknite iba zložené slová.

prstoklad	Snehulienka	spolužiak	stroskotanec	svätojánsky
životospráva	svedomie	ťažkopádny	škorpión	spolujazdec
veľtok	myšlienka	anekdota	Zlatovláska	argument

16. Aj medzi expresívami sú zložené slová. Rozmotajte ich a napíšte.

ŽABABALO

MOSEDPÁČ

PUDCHOŠTRA

HODNIČNANÍK

BUCHOZEM

DOSEDMA

HRKAPÝŠDO

ROŠGDRŽ

17. Nájdite slovo, ktoré patrí k obojm pojmom. (V prípade potreby k nemu pridajte hlásku.)

čierno-

-pis

zmyslu-

-štíhly

dvadsať-

-sto

auto-

-technika

samo-

-reč

svetlo-

-hltan

18. **Tvoríte** Predstavte si, že ste cestovateľom. Napíšte o svojej ceste tak, aby ste použili čo najviac zložených slov. Pomôžte si ponukou slov.

(cestopis, dobrodružstvo, zemeguľa, zemepis, vzducholod', autobus, motorest, svetadiel, moreplavec, lodivod, polostrov, domorodec, ľudožrút, suchozemský, stredomorský, juhovýchodný, polopúšť, svätojánsky, polojasno...)

Čo už viem

- ☐ Dokážem určiť slová, z ktorých vzniklo zložené slovo.
- ☐ Viem rozlíšiť prípady, kedy sa píše zložené slovo so spojovníkom.

Opakovanie významovej roviny jazyka

1. Jednovýznamové slová hľadajú svoj správny význam. Nájdite ho a spojte čiarou.

1. pohorie
2. skanzen
3. skamenenina
4. počasie
5. step
6. rovník

- A. poveternostné pomery
- B. myslená kružnica na zemskom povrchu
- C. múzeum ľudovej kultúry a stavieb vo voľnej prírode
- D. súvislé pásmo vrchov
- E. zvyšok pravekých rastlín a živočíchov
- F. rovina zarastená trávou a nízkymi krovinami

2. Doplňte správne slová. Napíšte, ako nazývame tieto slová podľa významu.

- V Čičmanoch predávajú výrobky z ovčej _____. K pobrežiu sa prihnala veľká _____.
- Nikdy nenechávaj _____ vo dverách! Na prírodopise používame _____ na určovanie druhov rastlín.
- Prvý _____ sa nazýva nominatív. _____ z bicykla nie je veru nič príjemné.

3. a) Pomocou predpôn utvorte slová opačného významu (antonymá).

b) K utvoreným slovám napíšte synonymá.

_____ žičlivý	_____ ľahký	_____ hlasný	_____ viem
_____ mocný	_____ bezpečný	_____ chybný	_____ úprimný

4. V trojici slov je jedno expresívne slovo. Ktoré to je?

zlodej, táraj, klamár	potvorský, ošklbaný, ohromný	krikľavý, habkavý, kľukatý
dlháň, mládenec, tréner	zhromaždiť sa, skydnúť sa, zimovať	oslnivý, osihotený, otrepaný
farbiť, fúkať, fufnať	lichotník, liečiteľ, potmehúd	chrapčať, ochorieť, pochodiť

5. K expresívnym slovám priradte správny význam.

fúria	fľochať	ostro páchnuť
britký	čpieť	ostrý, strohý
grambľavý	okaňa	zazerať
	skrehnutý, strpnutý	žena s výraznými očami
	zúrivá, divoká bytosť	

6. Vyberte si tri expresíva z úlohy 5 a použite ich vo vetách.

7. Roztriedte expresíva do príslušných stĺpcov.

sprosták, obrovitánsky, Jurino, jemnučký, odcudziť, pažravec, hromotlák, skonáť, ocko, zubiská, zaspať naveky, ohava, Noro, pahlný, púpätko, domisko, hlások, tupec

Expresíva vyjadrujúce			
kladný citový postoj		záporný citový postoj	
zdrobneniny		zveličujúce slová	
domácke mená		hanlivé slová, nadávky	
zjemňujúce slová		zhoršujúce slová	

8. a) Od základových slov *noha* a *ruka* utvorte zdrobneniny.

b) Podčiarknite zveličujúce slová.

nosisko, porisko, ihrisko, stromisko, vetrisko, klzisko, psisko

9. V odvodenom slove zakrúžkujte slovotvornú príponu a vedľa napíšte základové slovo.

náhradník – _____ volejbalista – _____ lakomec – _____

Grékyňa – _____ včelár – _____ kuriatko – _____

vrtuľník – _____ knižnica – _____ sporiteľňa – _____

vraní – _____ blednúť – _____ karpatský – _____

10. Utvorte pomenovania

a) pre povolania/remeslá:

hrniec – _____ obuv – _____ hasiť – _____

b) pre osoby ženského rodu:

černoch – _____ rozprávkar – _____ obhajca – _____

c) pre vlastnosti:

ochotný – _____ dobrý – _____ priateľ – _____

- 11.** Z prídavných mien utvorte príslovky a použite ich vo vetách.
veselý, priateľský, český, prudký, rozumný, ľudský

[illegible]

- 12.** Ústne odvodte nové slová a vysvetlite ich význam. Všimnite si, či sa v slovotvornom základe zmenila hláska.

- 13.** K základovým slovám doplňte odvozené slova. Povedzte, čo slová spája okrem slovotvorného základu.

Vzor: hviezda → hviezdíčka hviezdny hvezdár
↓ ↓ ↓
hviezdičkový hviezdne hvezdárstvo, hvezdársky

cesta → _____ cestár _____
 ↓ ↓ ↓
 _____ pocestný _____
 ↓
 cestovateľský

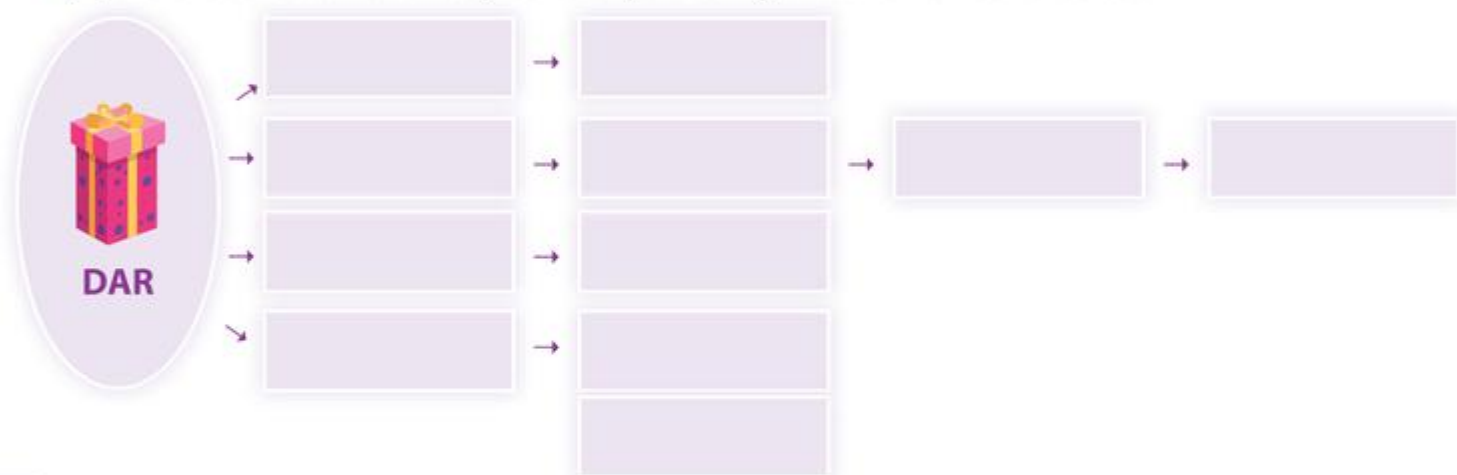
škola → _____ škôlka _____ školník školský _____
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
 _____ školácky školnícky _____ školiteľ

14. Doplňte slovotvorné prípony.

Slovenský horolez_____ a rakúska horolez_____ zdolali Mont Blanc. Na besedu do školy bol pozvaný slávny cykl_____. Na Majstrovstvách Európy Juniorov 2003 v Poreči sa šerm_____ Attila Érsék umiestnil na 1. mieste. Fréz_____ kovov je firmami často hľadanou profesiou. Termálne kúpal_____ Vrbov prešlo v poslednom období viacerými rekonštrukciami. Miestnosť, v ktorej sú umiestnené servery, sa nazýva server_____. Študov_____ sa nachádza vo wifi zóne na prízemí knižnice. Prvý slovenský profesionálny bábk_____ bol Ján Stražan. Na 43. ročníku medzinárodného atletického mítingu v Košiciach sa zaskvel vynikajúcim výkonom oštep_____ banskobystrickej Dukly Patrik Ženúch.

15. a) Koľko odvodených slov mohlo „vyletieť“ z tohto hniezda?

b) Spoločné slovotvorné základy odvodených slov vyfarbite rovnakou farbičkou.

16. a) Podčiarknite slovo, ktoré do riadka podľa významu nepatrí, a svoje tvrdenie zdôvodnite.

- kľúčový, kľúčienka, kľuknúť si, kľučiar, kľúčik
- kľučiarsky, kľučkovať, kľúč, kľučiarica, kľučka

b) Zostávajúce slová hovorte v slovných spojeniach.

17. K slovám alebo k častiam slov utvorte po tri rozličné zložené slová.

auto- _____
 vzducho- _____
 dvoj- _____

18. Doplňte chýbajúce slová alebo časti slov. (ukevorats ,movtsrádopsohonľop ,movoloby ,aičorcísit ,kevarp ,esipejed)

Na _____ sa učíme dejiny ľudstva. Najstaršie obdobie dejín ľudstva sa nazýva _____ . Dlhé tisíc _____ sa naši predchodcovia živili lovom zvierat a _____ lovom. Asi pred 8 000 rokmi sa už ľudia živili prevažne poľno _____. V období staro _____ si ľudia vytvorili písmo.

19. Vymyslite vtipné zložené slová namiesto slov a slovných spojení.

vysávač → prachohľtač školská lavica → žiakotrap

radiátor → _____ slúchadlá → _____

horský bicykel → _____ ponorný mixér → _____

nákupný vozík → _____ sušička ovocia → _____

20. a) Vyplňte doplňovačku.

1. predložka s A a L
2. predložka s G
3. druhá časť zložených slov
4. slovotvorná prípona žen. rodu označujúca miesto
5. v nárečí vyslovoval *dz* namiesto *d'*
6. mláďa orla
7. nádrž na vodu
8. prostriedok hromadnej dopravy
9. človek nadšený za niečo (v N pl.)
10. doklad o prospechu (odzadu)

b) Z očíslovaných písmen zložte slovo a napíšte ho.

[illegible]

21. a) Precvičte si pravopis. Napíšte podľa diktovania. Na strane 88 nájdete prázdne riadky.

b) Vyhľadajte a podčiarknite pomenovania osôb, ktoré boli odvodené slovotvornou príponou.

c) Zakrúžkujte zložené slová.

Viete, že na Slovensku máme aj vodných archeológov a vodné archeologičky? Sú to skúsení potápači, ktorí skúmajú pamiatky ukryté pod vodou. Mnohé praveké sídliská v dôsledku povodní alebo zemetrasení zakryli vody riek. V Stredozemnom mori zas rybári a hľadači mušlí objavili náklady tovaru z potopených lodí starovekých kupcov. V prítmí hľbočín stáročia ležia vázy, sochy i zvyšky zbraní. Sú to svedkovia našej minulosti. Ich záchrane sa venujú vedci, vodní archeológovia a pracovníci múzeí. Trvá však niekoľko rokov, kým sa nálezisko na dne rieky či mora preskúma. Prejde dlhší čas, kým sa pamiatka ošetrí a zakonzervuje, aby si ju mohli pozrieť návštevníci múzeí.

d) Prekontrolujte si správne riešenia. Za nájdené odvodené a zložené slovo získavate bod. Získané body si napíšte.

11 – 10

9-8

7-5

4-3

22. Diktát

Skupinu V4 tvoria štyri stredoeurópske krajiny. Okrem Česka a Slovenska patria do Vyšehrad-
skej štvorky aj Poľsko a Maďarsko. Z krajín V4 sú tri krajiny vnútrozemské. V stredoveku a v no-
voveku ich často spájala história. Rieky a horstvá niektoré z nich spájajú dodnes. Veľtok Dunaja
preteká cez Slovensko a Maďarsko. Naše veľhory sú zo severnej strany aj poľskými veľhorami.
Stredoeurópske krajiny spája veľa spoločných medzinárodných projektov. Obyvatelia krajín V4
pracujú v poľnohospodárstve, priemysle, službách a v doprave. Univerzity v Prahe, Bratislave,
vo Varšave a v Budapešti pripravujú veľa vysokoškolsky vzdelaných mladých ľudí.

TEST 2

Kto by nepoznal dobrodruha Ferda? Odvážneho mravca, ktorý opustil mravenisko a vybral sa v ústrety nebezpečenstvám sveta! Zažil prvú lásku i prvé sklamanie! Musel čeliť nebezpečenstvám, ktoré naňho číhali na celkom obyčajnej lúke!

Okrem Ferda zľudovali aj ostatné postavičky Sekorovej svetoznámej knihy – smiešny všadebol a vševad Truhlík, stále namosúrený slimák či krásna, ale krutá a povrchná lienka.

Čaká vás veľký výlet do sveta chrobáčikov, v ktorom je aj malá šálka veľká ako kostolná veža a vyšplhať sa na púpavu predstavuje pre chrobáka veľké akrobatické číslo.

Úsmevné dobrodružstvá Ferda Mravca sú určené pre našich najmenších divákov a ich rodičov, ktorí sa aspoň na chvíľu chcú vrátiť do detstva.

dab.sk/inscenace/8-ferdo-mravec

1. Text predpokladá, že

- A. všetci ľudia poznajú príbeh Ferda Mravca.
- B. mnoho ľudí pozná Ferda Mravca zo Sekorovej knihy.
- C. kto nepozná Ferda Mravca, nečítal Sekorovu knihu.
- D. málokto pozná Ferdovu knihu o Sekorovi.

2. Text informuje

- A. divákov.
- B. čitateľov.
- C. poslucháčov.
- D. rodičov.

3. Z textu vyplýva, že dobrodružstvá Ferda Mravca podľa Sekorovej knihy sú

- A. sfilmované.
- B. animované.
- C. zdramatizované.
- D. zhudobnené.

4. Z textu nevyplýva, že dobrodružstvá Ferda mravca sú

- A. humorné.
- B. nebezpečné.
- C. ozajstné.
- D. obyčajné.

5. V ktorej možnosti nepatrí vlastnosť živočíhovi z príbehu?

- A. namosúrený slimák
- B. krutá lienka
- C. odvážny mravec
- D. krásny Truhlík

6. Text má za cieľ

- A. zabaviť.
- B. informovať.
- C. presvedčiť.
- D. vyzvať.

7. Čo znamená slovné spojenie prvá láska?

- A. detská láska
- B. vernosť až po hrob
- C. prvé zalúbenie
- D. prvé sklamanie

8. Z textu vyplýva, prečo

- A. si majú aj rodičia pozrieť Ferdove dobrodružstvá.
- B. Ferdo Mravec opustil mravenisko.
- C. bol slimák namosúrený.
- D. bola lienka krásna, ale povrchná.

9. Význam slovesa čeliť neznamená

- A. vzdorovať.
- B. odolávať.
- C. skloniť sa.
- D. protiviť sa.

10. Synonymom k slovu číhať je

- A. striechnuť.
- B. váhať.
- C. platiť.
- D. pokrikovať.

11. Ktoré sloveso nie je odvodené predponou?

- A. zažil
- B. opustil
- C. vyšplhal sa
- D. smel

12. Ktoré sloveso je odvodené neslabičnou predponou?

- A. vrátiť sa B. zľudovali
C. vybral sa D. hnevať

13. Ktoré zo slov je odvodené slovotvornou príponou?

- A. lienka B. detstvo
C. výlet D. slimák

14. Pri ktorom prídavnom mene je uvedené nesprávne základové slovo?

- A. smiešny ← smiech
B. krásny ← krása
C. povrchný ← vrchný
D. kostolný ← kostol

15. V ktorej možnosti sa nenachádza zložené slovo?

- A. dobrodruh B. svetoznámy
C. všadebol D. nebezpečenstvo

16. Expresívne slovo je

- A. namosúrený. B. kostolná.
C. akrobatické. D. úsmevné.

17. Zveličené slovo nie je

- A. slimáčisko. B. vežisko.
C. mravenisko. D. chrobáčisko.

18. V ktorej z možností sa nachádza zdobnenina?

- A. postavička B. šálka
C. lienka D. láska

19. V ktorej možnosti majú všetky slová rovnaký slovotvorný základ?

- A. zem, zemiak, zemský, zemný, zemiakový
B. hlava, hlavový, hlavička, hlávka, hlavisko
C. vrece, vrecko, vreckár, vreckovka, vreckové
D. prst, prstový, prsteň, prštek, prstenník

20. V ktorej možnosti sú všetky slová napísané správne?

- A. vedkyňa, iskrivý, sopranystka, mliekar, lekárnik
B. makovník, striebrystý, opravovňa, brankár, orlica
C. prútený, jesenný, javysko, mláďatko, holubička
D. scenárista, sporiteľňa, svedkyňa, perlivý, holička

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.

Ktorý z príbehov v kapitole **Významová rovina jazyka** vás najviac zaujal alebo pobavil? Prečítajte si ho ešte raz a nakreslite k nemu komiks.

Zvláštny deň

podstatné mená • konkrétne a abstraktné podstatné mená
• vokatív

Je **sobota**. Inokedy sa na tento **deň** veľmi teším, ale dnes to bude strašná **nuda**. Od **rána** s **bratom** počúvame o tom, že sa máme správať slušne, ticho sedieť a nehádať sa.

Aby som povedala **pravdu**, nechce sa mi hádať. Som otrávená ako **kobra**, čo si zahryzla do vlastného **chvosta**. Dnes k nám príde dôležitá **návšteva**. Teda, to povedala **mama** a **babka**, ale ja si to nemyslím. Mamin **nápadník** nie je žiadna dôležitá **návšteva**, možno pre ňu. Ja by som radšej vybehla na piate **poschodie** za **Mirkou**, mojou **kamarátkou**. Jej **rodičia** odišli na nejakú **oslavu** a ona má to **šťastie**, že je sama doma. Mohli sme sa pohrabať v **šminkách** jej **mamy** a urobiť si plesovú **vizáž** ako minule. S tmavým **mejkapom** som síce vyzerala ako mamin pripečený **koláč**, ale lesklé **tiene** okolo očí, tie nemali **chybu**!

Teraz poslušne sedím na **sedáčke** v **izbe** a na sebe mám slávnostné **šaty**, ktoré som dostala na jedenáste **narodeniny**. Chcela som síce nový **mobil**, ale mama to rázne zamietla.

Katarína Gillerová: Zvláštny deň

1. a) Prečítajte si text a všimnite si farebne vyznačené podstatné mená.
b) Vysvetlite význam slov **mejkap**, **vizáž**.
c) Aké pocity vyvolala pripravovaná rodinná udalosť u rozprávačky?
d) O ktorých postavách hovorí rozprávačka?

e) **Tvoríte** Vymyslite krátky rozhovor medzi chlapcom, matkou a babkou. V priamej reči použite domácke oslovenia.

2. a) Porovnajte oslovenia a podčiarknite tie, ktoré nemajú pádovú príponu nominatívu.
mama, mami, mamička, oco, otec, oci, ocko, babka, babi, Fero, Feri, Tomi, Tomáš
b) Povedzte, ako najčastejšie oslovujete svojich blízkych, priateľov a spolužiakov.

Ľudí **oslovujeme** menom v **nominatíve**:

Mama, pomôžeš mi s úlohou, prosím? **Janko**, videl si to zatmenie Mesiaca?

Niekedy na **oslovenie** blízkych ľudí používame aj **osobitný pád** – **vokatív**:

Mami, dnes sa mi v škole darilo. **Tomí**, poponáhľaj sa! **Babi**, budeš piecť štrúdlu?

V niekoľkých podstatných menách **sa zachovali staršie tvary vokatívu**:

Chlapče, ako sa voláš? **Človeče**, to bol zápas! **Pane**, ktorým smerom je námestie? **Otče**, odpustíte mi?

Synku, podaj mi, prosím, pohár vody! **Bratku**, mňa veru neoklameš! **Priateľu**, nezabudnem na teba!

Za **oslovením vo vete** píšeme vždy **čiarku**.

3. Napište vety s oslovením svojich blízkych vo vokatíve ako

- prosbu: _____
- ospravedlnenie: _____
- poďakovanie: _____

4. a) Prečítajte si znova text v úlohe 1 a v mysli si predstavte veci a osoby vyznačené **zelenou** farbou. Každý žiak si vyberie jedno podstatné meno a stručne opíše, čo pomenúva, ako vec či osoba vyzerá.
- b) Viete si predstaviť, ako vyzerajú javy vyznačené v texte **modrou** farbou? Prečo áno, prečo nie?

 Podstatné mená rozlišujeme **konkrétne** (hmotné) a **abstraktné** (nehmotné).

Konkrétne podstatné mená pomenúvajú:

- **osoby** (*mama, kamarátka*).
- **zvieratá** (*kobra, líška*).
- **veci** (*mobil, koláč*).

Abstraktné podstatné mená pomenúvajú:

- **vlastnosti, schopnosti** (*múdrosť, čuch*).
- **vnútorné stavy** (*nuda, šťastie*).
- **deje** (*oslava, narodeniny*).
- **časové a priestorové javy** (*sobota, ráno*).

5. Podstatné mená roztriedte na konkrétne a abstraktné.

smartfón, zvuk, slúchadlá, chatovanie, tlačidlá, aplikácia, klávesnica, obal, zvonenie, batéria, hry, zábery, prst, myš, ponuka, kábel, blikanie, displej, informácia, zábava

Konkrétne	Abstraktné

6. Abstraktné podstatné mená roztriedte do skupín podľa významu.

smiech, okamih, zvedavosť, týždeň, šírka, mlčanie, pravdovravnosť, láska, nadšenie, sebecko, odvaha, búrka, spievanie, jeseň, hĺbka, hodina, hnev, výška, obaračka, vzdialenosť

vlastnosti	vnútorné stavy	deje	časové javy	priestorové javy

- 10. a)** Prečítajte vety, v ktorých sa vyskytujú rovnako znejúce slová. Zamyslite sa nad ich významom a z dvojice rovnako znejúcich slov podčiarknite abstraktné podstatné meno.

V spánku zabudla na všetky starosti dňa. Pri nehode na bicykli sa uderil do spánku. Bulharsko má teplé mierne, pomerne suché podnebie. V tej horúčave sa mu jazyk lepil na podnebie. Ako šiestaci by sme mali zvládnuť aspoň dvesto nových slovíčok z anglického jazyka. Na krúžku sa hompáľal starý kľúč. Náš výtvarný krúžok má pätnásť členov.

- b) Tvoríte** Staňte sa „expertmi“ a vymyslite dvojicu viet s podobnými viacvýznamovými slovami.

- 11. a)** Ktoré dve podstatné mená sú votrelcami a k ostatným nepatria? Preškrtnite ich.
b) Abstraktné podstatné mená zaradte k skloňovacím vzorom a určte ich pád a číslo.

v lete – _____
 od rána – _____
 predpoludnie – _____
 so slzami – _____
 bez čuchu – _____
 pred skúškami – _____

na jeseň – _____
 na nose – _____
 v minulosti – _____
 do diaľky – _____
 s výchovou – _____
 po plači – _____

- 12. a)** Ktorá vlastnosť je dôležitá pri vzdelávaní? Doplňte chýbajúce písmená a tajnička vám ukáže správnu odpoveď.
b) Napíšte konkrétne podstatné mená, ktoré sa začínajú na vyznačené posledné písmeno.

	H	O	L			
	I	L	A			
	D	E	Á	L		
	E	T	O			
	B	Z	O	R		
	E	R	N	O	S	Ť
	Á	R	A	Z		
	B	D	I	V		
	T	R	A	CH		
	A	H				

- 13. Tvoríte** Vyberte si skupinu podstatných mien a použite ich vo vetách, ktoré budú na seba nadväzovať.

meniny, návšteva,
 blahoželenie,
 nadšenie, radosť,
 dôvera, otvorenosť,
 zábava

zápas, sekunda,
 kop, hvizd, obrana,
 útok, minúta, prehra,
 výhra, úspech

- 14.** Určte gramatické kategórie podstatných mien vo vete.

Od nepamäti človek závidel vtákom ich slobodu a chcel napodobniť ich let.

- 15. a)** Urobte poriadok v chaose podstatných mien. Vyhladaajte a napíšte dvojice slov, ktoré navzájom súvisia.

- b) Akú súvislosť ste v dvojiciach podstatných mien objavili?**

- 16. a)** Preverte si skloňovanie a pravopis podstatných mien. Doplňte pádové prípony.

Igor_____ sa páči práca programátor_____. Už v detstve sa rád hral na počítač____. Postupne vymieňal mobil____ a tablet____. Rád četoval s kamarát____, písal správ____, sledoval novink____. Ako žiak sa rád zapájal do rôznych súťaží____. Neboli to len olympiády____ z fyziky____, ale aj športové pretek____ a futbalové zápasy____. Veľmi rád zbieral horniny____ a robil si zbierky____. Dokonca ho zaujímala aj práca novinár____. Kreslil vtip____ a komiks____ do školského časopisu. Jedného dňa čítal článok o japonskom robot____, ktorý rozpráva. Odvtedy vyhľadáva na internete informácie o technických novink____. Nadchýňajú ho vynálezy____, preto si zhromažďuje výstrižky____ z časopis____. Zaujímavými ľuďmi____ sú preňho aj konštruktéri____ najnovších dopravných prostriedkov____. Keď príde čas na rozhodnutie o výbere školy____, isto sa rozhodne správne. Sn____ z detstva sa postupne zmenia na skutočnosť.

- b) Prekontrolujte si správne riešenie. Správne napísaná prípona predstavuje jeden bod. Získané body napíšte.**

28 – 26 😄 25 – 23 😊 22 – 19 😐 18 – 14 ☹️

17. **Predstavujeme sa.**

Predstavte si, že ste niektoré z druhov podstatných mien. Predstavte sa ostatným a informujte o svojich výhodách, nevýhodách, o „príbuzných“ a priateľoch a pod. Príklad:

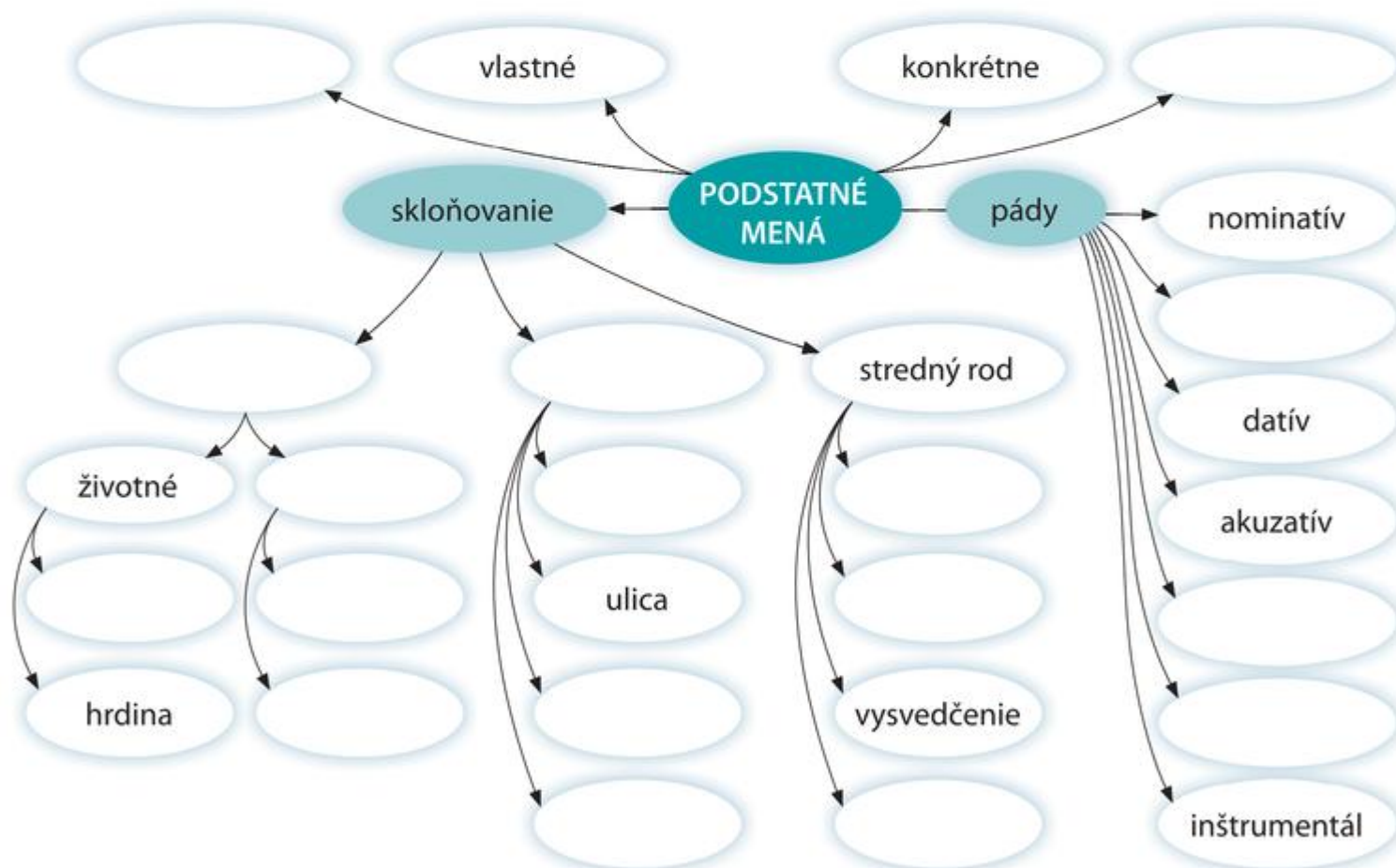
Som konkrétne vlastné meno **Šípkové**. Som zapísané na mape a v knižke PSČ, mám veľa príbuzných: Šípkovú Ruženku...

Som abstraktné podstatné meno **strach**. Dospelí ľudia ma väčšinou skrývajú, žiaci pred diktátom tiež, ale priamo v diktáte ma žiaci milujú, nerobím im žiadne veľké problémy. Bývam pri vzore dub a mám tam veľa priateľov: šum, les, hrom, blesk. Nepáči sa mi, že ľudia o mne hovoria, že mám veľké oči...

18. Do pojmovej mapy doplňte chýbajúce údaje.

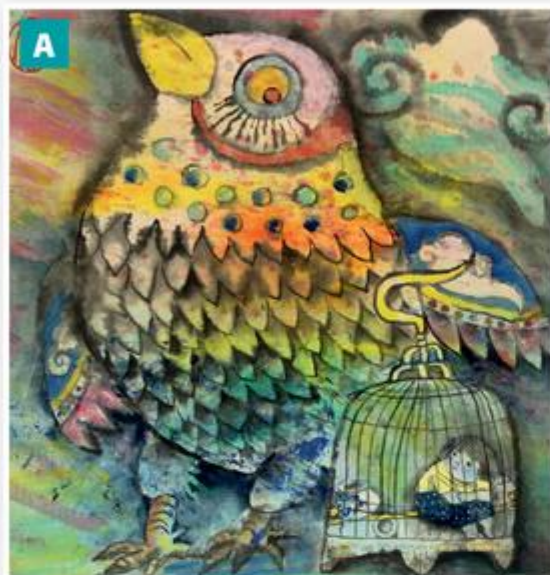
Čo už viem

- ☐ Dokážem rozlíšiť:
 - konkrétne podstatné mená
 - abstraktné podstatné mená
- ☐ Viem rozlíšiť a správne použiť oslovenie v nominatíve a vo vokatíve.

Čo hovoria ilustrácie?

statický a dynamický opis

1. Pozrite si ilustrácie k detským knihám a pohotovo im vymyslite názov.

Huang Yi-min, Čína

Tetjana Denysenko, Ukrajina

2. a) Opíšte, čo vidíte na obrázku A: v jeho centre, v popredí, v pozadí.
 b) Opíšte postoj sovy a jej výraz. Ktorá z farieb zvýrazňuje pocity sovy?
 c) Podľa svojej predstavivosti hovorte o vzťahu sovy k dievčatku v klietke.

Poznámky

3. a) Opíšte dej, ktorý je zobrazený na obrázku B. Postupujte z dolnej časti obrázka k hornej časti. Ktorý predmet má najvýraznejšiu farbu? Čo je na obrázku znepokojujúce?
 b) Porovnajte oba obrázky: ktorý z nich zobrazuje dej a ktorý ustálený stav?

Poznámky

4. Ilustrácie k rozprávkovým príbehom rozohrávajú fantáziu čitateľa. Vyberte si jednu z úloh a rozvíjajte svoju fantáziu aj vy.

A. Vymyslite, o čom sa zhovára sova a dievčatko. Z ich dialógu by sa mohol čitateľ dozvedieť, prečo sa dievčatko ocitlo v klietke a aký ho čaká osud.

B. Pohotovo vymyslite recept na jedlo pripravené nenáсыtnou panvicou.

5. a) Prečítajte text a nájdite súvislosti medzi ním a ilustráciami v úlohe 1.

Slávik červienka

V niektorej literatúre sa tento operenec spomína aj pod menom červienka obyčajná. Charakteristickým znakom tohto vtáka, dosahujúceho veľkosť 14 cm, je sivobiele zavalité telíčko a žiarivočervená náprsenka dospelých jedincov. Chrbtová strana, krídla a chvost majú olivovohnedú farbu. Zobák je čierny, nohy tmavohnedé.

Stredoeurópske červienky zvyčajne v novembri odlietajú do stredomorskej oblasti, čo je vyjadrené i v pranostike našich predkov: „Na svätú Katarínu aj posledné sťahovavé vtáčiky opúšťajú domovinu.“ Červienky hniezdiace u nás sa k nám opäť vracajú v marci. Počas teplejších rokov však niektoré naše červienky neopúšťajú miesta svojho hniezdenia, čo je zachytené i v pranostike, ktorá súvisí s charakterom nadchádzajúcej zimy: „Ak sú do Michala vtáky doma, vraj nebude tuhá zima...“

mladyvedec.sk (úryvky)

- b) Vyhľadajte v texte dva odlišné opisy a farebne ich vyznačte. Čím sa opisy líšia?

- c) V prvom odseku – v opise slávika červienky – podčiarknite kľúčové slová.

- d) Z opisu slávika červienky vypíšte prídavné mená.

- e) V opise odlietania a návratu slávika červienky zakrúžkujte slovesá.

Keď opisujeme vec, zviera, rastlinu, osobu, vzniká **statický opis**.

Sú v ňom informácie o zložení, stavbe a vlastnostiach, ktoré sú **trvalými vlastnosťami**.

V statickom opise **sa vypočítavajú vlastnosti**, preto sa v ňom najviac uplatňujú **podstatné mená** a **prídavné mená**. Používajú sa slovesá v prítomnom čase, oznamovacie vety, presné pomenovania a vecné prirovnania.

Keď opisujeme dej alebo činnosť, ktorá sa opakuje, vzniká **dynamický opis**.

Typickým druhom dynamického opisu je *opis pracovného postupu*. V dynamickom opise je dôležitá **časová postupnosť deja**. Používame **slovesá** v prítomnom čase.

6. Vyberte si živočícha na fotografii a ústne ho opište.

7. a) Vyberte si jeden z námetov na statický opis.

b) **Tvoríte** Precvičte si zručnosti v opise, ktorý ovládáte z 5. ročníka. Použite osnovu a upravte si ju podľa toho, čo budete opisovať.

OSNOVA

- celkový vzhľad
- veľkosť
- tvar
- stavba/zloženie
- vlastnosti (farba, chuť, vôňa, materiál, zvláštne znaky)
- význam/výskyt/použitie

POSTUP

- od celku k častiam
- zhora nadol
- zľava doprava

(Statický opis)

Čo už viem

- ☐ Viem povedať, čím sa statický a dynamický opis navzájom líšia.
- ☐ Dokážem vytvoriť statický aj dynamický opis.

Ako si bobry stavajú domy?

statický a dynamický opis

1. a) Prečítajte dva texty a rozlíšte druh opisu, ktorý sa v nich uplatňuje.

A Bobor vodný je najväčší európsky hlodavec. Váži 15 – 30 kg a bez chvosta meria 75 – 100 cm, s chvostom o 30 – 40 cm viac. Má zavalité telo s krátkymi silnými nohami. Na zadných nohách má plávacie blany. Má plochý veslovitý chvost, ktorý slúži vo vode ako kormidlo a na súši ako opora pri sedení. Telo bobra je pokryté dlhšou hustou a veľmi jemnou srstou. Chrbát je hnedej farby, končatiny a brucho sú sfarbené svetlejšie.

Na hlave a krátkom silnom krku je srst kratšia. Bobor má pevné čeluste so silnými a ostrými prednými zubmi. Očká, uši i pysk sú malé. V ušiach a nozdrách sú chlopne, ktoré sa pri potopení automaticky uzavrujú.

Bobor sa živí kôrou, kríkmí, ale aj koreňmi stromov. Zvlášť obľubuje topole a vrbí.

B Bobry žijú v blízkosti potokov a jazier. Na potoku vybudujú hrádzu, za ktorou vznikne hlbšie a väčšie jazierko. Materiálom na stavbu hrádze sú stromy rastúce na brehu alebo v jeho blízkosti. Bobry ohlodávajú kmeň stromu, ktorý spadne spravidla do vody. Potom obhryzujú kôru, halúzky a konáriky, aby holý kmeň mohli uchopiť do zubov a ťahať ho na stavbu. Bobry pracujú spoločne. Nepravidelne, ale husto poukladané kmene a posplietané konáre zaplnia bahnom a trstím. Hladina vody

v nádrži nad hrádzou stúpne a bobry pokračujú v stavbe prístrešku – bobriehto hradu. Bobry z bahna a vetiev vytvoria malé ostrovčeky, do ktorých ústia podvodné tunely. Na ostrovčeky nanosia konáre, haluze a vybudujú strechu, ktorá vyčnieva nad hladinou až do výšky 1 m. Vo vzniknutej suchej komore môžu prežiť zimu alebo priviesť na svet mláďatá.

Ak hladina vody stúpne a zaplaví hrad, vyhlbia si komory vyššie v brehoch potoka alebo svoj hrad opravujú a nadstavujú. Aj v zlom počasí je v hrade teplo a sucho.

- b) V textoch podčiarknite slovný druh, ktorý je pre daný druh opisu najdôležitejší.

2. a) Prečítajte si potichu ešte raz opis **A** a zreproduktujte ho.
 b) Prečítajte si potichu aj opis **B** a zreproduktujte ho.
 c) Zhodnotte, ktorý opis ste si ľahšie zapamätali a ľahšie reprodukovali. Rozmýšľajte prečo a povedzte svoje názory. Najzaujímavejšie názory si zapíšte.

3. Doplňte chýbajúce časti osnovy pre oba druhy opisu.

BOBOR VODNÝ

Základná charakteristika

- _____
- _____
- _____
- pokrytie tela
- _____
- _____
- _____
- obživa

AKO SI BOBRY STAVAJÚ DOMY

Stavba _____

- účel hrádze
- _____
- _____
- spoločná činnosť
- _____
- _____

Stavba _____

- ostrovčeky
- _____
- _____
- _____
- využitie hradu

4. Slovesá nahradte synonymami alebo synonymnými výrazmi.

žijú v blízkosti – _____	potíska ňufákom – _____
vybudujú hrádu – _____	prežijú zimu – _____
priviesť na svet – _____	zaplnia blatom – _____
strom spadne – _____	trhá zubami – _____
uchopiť kmeň – _____	nanosia brvná – _____
ťahat' konár – _____	vyhlbia komory – _____

5. a) V nasledujúcich názvoch rozlíšte, ktoré z nich označujú recept, návod a ktoré inú pravidelnú činnosť. Označte ich písmenami R, N alebo I.

Návod na obsluhu automatickej práčky

Sobotňajšie upratovanie u nás doma

Ako sa starám o nášho psa

Karfiolový šalát so šunkou

Ako zariadiť detskú izbu pre tínedžera

Ako sa pripravujem do školy

b) Premýšľajte a povedzte, ktoré pravidelné činnosti sú súčasťou vášho života.

c) Ktoré pravidelné deje môžete pozorovať vo svojom okolí?

6. a) Pozrite si video **Ako postaviti stan.**

b) Pozrite si obrázok stanu a porovnajte ho so stanom na videu. Čím sa odlišujú?

c) Ústne opíšte stavbu stanu z obrázka.

Pomôcky: dvojvrstvový stan v tvare iglu

2 prúty (kostra stanu)

stanové kolíky

podlaha (samostatná alebo ako súčasť stanu)

tropiko (ľahká vrchná časť stanu)

kladivko

7. Tvoríte Vyberte si jednu z tém a napíšte dynamický opis podľa návodu:

Ako sa naša mačka umýva

U holiča/U kaderníka

Ako naša mama varí džem

1. Uplatnite všetky body osnovy.
2. Dbajte na časovú postupnosť.
3. Píšte v prítomnom čase.

Názov → Kto?

→ Kde?

→ Kedy?

→ Prečo?

→ Ako?

– Zároveň

– Potom...

– Neskôr...

– Nakonje

(Dynamický opis)

Lined area for dictation practice, consisting of multiple horizontal blue lines.

Zvuková rovina a pravopis

Komunikácia

slovná

neslovná

- mimika
- gestá
- vzdialenosť medzi hovoriacimi
- postoj a držanie tela

Priama reč

- uvádzacia veta pred priamou rečou
U.....: „P.....“ /?/!“
- uvádzacia veta za priamou rečou
„P.....“ /?/!“ U.....
- uvádzacia veta uprostred priamej reči
„P.....“ U..... „P.....“ /?/!“

Významová rovina jazyka

Tvorenie slov

odvodzovaním

predponou		
slovotvorná		slovotvorný
predpona	+	základ
vy	+	myslieť

príponou		
slovotvorný		slovotvorná
základ	+	prípona
ryb	+	ička

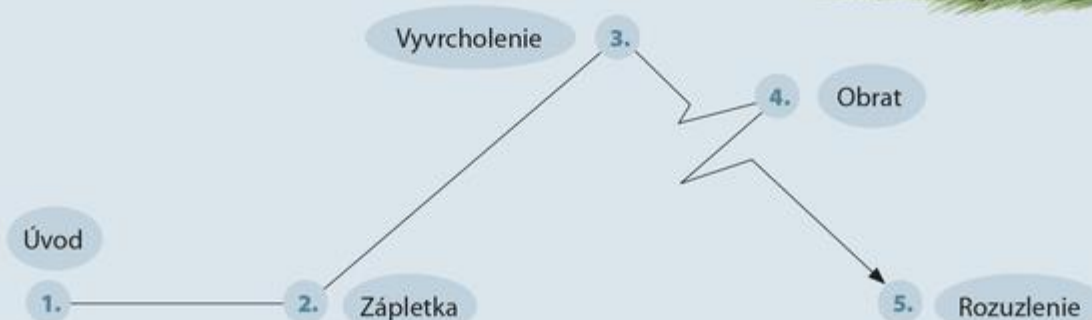
skladaním

rušňovodič, dejepis, žltomodrý (sveter)

Sloh

vnútorná kompozícia rozprávania

OBSAH

NOVÝ Slovenský jazyk pre 6. ročník ZŠ a 1. ročník GOŠ – 1. časť

OPAKOVANIE UČIVA 5. ROČNÍKA

Čo už viem	2
Pravidlá na každý deň • zvukové vlastnosti reči • vlastné podstatné mená	4
V zásobárni slov • významová rovina jazyka • spisovný jazyk a nárečia	8
Viete, prečo v mušli šumí more? • podstatné a prídavné mená • zámená • rozprávanie	12
Čo je Cosmos Discovery? • slovesá • číslovky • neohybné slovné druhy • opis	18
Poznáte tajchy? • kľúčové slová • konspekt • pravopis	23
TEST 1	26

ZVUKOVÁ ROVINA JAZYKA A PRAVOPIS

Môžu slová klamať a tvár hovoriť pravdu? • gestikulácia • mimika • postoj	28
Papagáj Viktor • priama reč, uvádzacia veta	33
Keď mám voľný čas • rozprávanie v 1. osobe	37
Prečo Jura Hubku pozná každý • rozprávanie v 3. osobe	40

VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA

Starká je akási podozrivá • slová podľa citového zafarbenia	44
V hudobnej škole • vnútorná kompozícia rozprávania	49
Lentilka pre dedka Edka • tvorenie slov odvodzovaním – slovesá a podstatné mená	53
Konrád z konzervy • odvodzovanie prídavných mien a prísloviek	59
Telekomunikácie hľadajú šikovných ľudí • tvorenie slov skladaním	64
Opakovanie významovej roviny jazyka	69
TEST 2	74

TVAROSLOVIE

Zvláštny deň • podstatné mená • konkrétne a abstraktné podstatné mená • vokatív	76
Čo hovoria ilustrácie? • statický a dynamický opis	82
Ako si bobry stavajú domy? • statický a dynamický opis	85

Pravopisu nikdy
nie je dosť...

